

İSTANBUL ROMAN ÇALIŞTAYI

14 ARALIK 2019

ÖN HAZIRLIK RAPORU
- ÇALIŞTAY RAPORU -

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**NBUL
NİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTAN
SEN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**NBUL
NİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTAN
SEN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**NBUL
NİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTANBUL
SENİN**

**iSTAN
SEN**

Yayın Yönetimi
BİMTAŞ Kooperasyon ve İletişim Şefliği

İdari Koordinatörler
İBB Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı
İstanbul Planlama Ajansı

Editör
Özde Köseoğlu

Tasarım Konsepti ve Yayın Kimliği
Tuğçe Tunç

Basım Yeri
Kültür Sanat Basımevi
Sertifika No: 44153

Baskı Yeri ve Tarihi
İstanbul, Haziran 2020

ISBN
978-605-7864-83-3

İstanbul Büyükşehir Belediye İştiraki Kültür A.Ş. Yayınıdır.

İSTANBUL SENİN

İÇİNDEKİLER

İSTANBUL ROMAN ÇALIŞTAYI ÖN HAZIRLIK RAPORU

- PLANLAMA VE UYGULAMA SÜRECİ / 11
- SAHA ZİYARETLERİ VE ARAMA
TOPLANTILARI / 23
- SAHA ZİYARETLERİ VE ARAMA
TOPLANTILARINA DAİR GENEL
DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER / 49

İSTANBUL ROMAN ÇALIŞTAYI RAPORU

- AÇILIŞ KONUŞMALARINI / 71
- ATÖLYE ÇIKTILARI VE DEĞERLENDİRME / 79
- SONUÇ / 133
- KAYNAKÇA / 139

İSTANBUL ROMAN ÇALIŞTAYI ÖN HAZIRLIK RAPORU

Planlama ve Uygulama Süreci

Saha Ziyaretleri ve Arama Toplantıları

**Saha Ziyaretleri ve Arama Toplantılarına
Dair Genel Değerlendirme ve Öneriler**

Mahir Polat Kültür Varlıkları Daire Başkanı	1
Özde Köseoğlu Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	2
Sinan Çağlar Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı, İstatistik	3
Şima Topaloğlu Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı, Şehir Planlama	4
Celal Baran Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Sosyal Hizmet	5
Ceren Gökçen Bağımsız Araştırmacı	6

PLANLAMA VE UYGULAMA SÜRECİ

Uzmanlar Toplantısı
08.11.2019

**Roman Dernek ve Federasyon
Temsilcileri ile Toplantı**
11.11.2019

Ön Hazırlık Toplantıları Çıktıları



Hindistan'ın "dokunulmazları", Avrupa'nın ve Türkiye'nin "görünmezleri" olan Romanlar; Türkiye'de 2000'li yıllara kadar adlarından söz edilmeyen, sorunları konuşulmayan ve yok sayılan bir topluluktur. İlk "Çingene" derneği 2003 yılında Edirne'de kurulduğunda, yalnızca adındaki "Çingene" sözcüğünden dolayı dernek yöneticileri çeşitli baskılara uğramıştır. O dönemde Avrupa Birliği Uyum Süreci çerçevesinde ifade ve düşünce özgürlüğü konusunda yapılan çalışmalar ve Dernekler Yasası'ndaki değişikliklerle birlikte etnik grupları temsilen dernekler de kurulmaya başlamıştır. Adında Roman/Çingene sözcükleri geçen dernek sayısı artmaya ve Roman dernek temsilcileri mahallelerinde, yaşadıkları illerde Roman sorununu daha fazla konuşmaya başlamıştır. Şu anda dernek sayısı yüzlerle ifade edilmekteyse de hâlen Türkiye'de yaşayan Romanların sayısı ile ilgili resmî bir veri yoktur.

Avrupa ölçeğinde en büyük toplumsal gruplardan biri olarak kabul edilen Romanlara dair nüfus verisi, tahmini olarak 10-12 milyon arasındadır.* İlgili Avrupa ülkelerinde tahmini Roman nüfusunun toplam nüfusa oranını ortaya koyan ve 2012 yılında güncellenen verilere göre ise, Bulgaristan %9.94'lük, Slovakya %9.02'lik, Romanya ise %8.63'lük oranla ilk sıraları paylaşmaktadır. Sırbistan (Kosova hariç) %8.23 ve Macaristan %7.49 oranlarıyla Roman nüfusun görece yoğun olduğu ülkeler olarak öne çıkarken, Türkiye'deki yoğunluk %3.78'e karşılık gelmektedir.**

"...Romanlardan sorumlu koordinatör Bakan Sayın Faruk Çelik'in 81 ilde yaptırdığı araştırma sonrası 66 ilde Romanların yoğun olarak yaşadığı tespit edilmiştir. Bu araştırma sadece Roman adı altında yapılmış olmakla birlikte kendini farklı tanımlar ile ifade eden (Dom, Lom, Mitrip, Karaçi, Elekçi, Aşık, Poşa vb...), toplamda 6 –8 milyon aralığında Çingene nüfusu vardır."***

2012 verilerine göre Türkiye'de toplam nüfusa Roman nüfusun tahmini oranı %3.78 iken, yine de net bir sayıdan bahsedilememektedir. Bu muğlaklık, 1960'lı yıllardan bu yana nüfus sayımlarında etnik veri kaydedilmemesi ile yakından ilişkilidir.

Ulaşabildiğimiz en eski bilgi, Osmanlı Devleti'nin ilk genel nüfus sayımı olan 1831 yılı verilerine dayanmaktadır. Toplam 3.6 milyonluk nüfus içerisinde, Balkanlar dahil olmak üzere Roman popülasyonu 36.500 olarak saptanmıştır.****

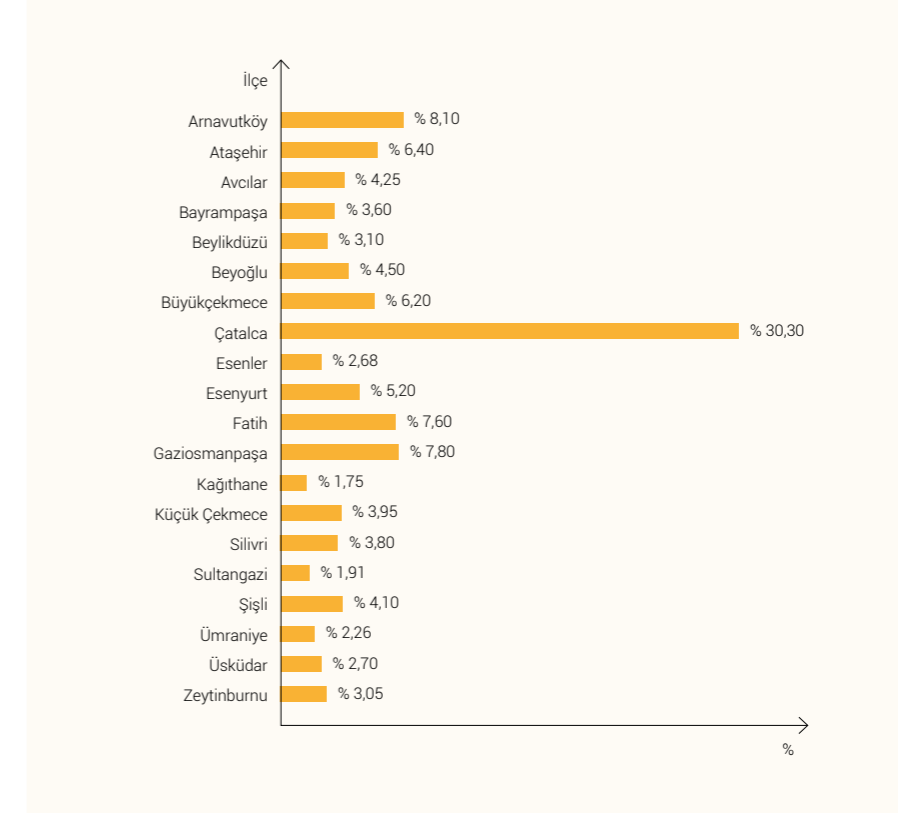
* European Commission, "Roma Integration in the EU", Erişim 27.11.2019, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combatting-discrimination/roma-and-eu/romaintegration-eu_en

** Estimates and Official Numbers of Roma in Europe, Erişim 27.11.2019, <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:7iSbkSZgtu4J:https://rm.coe.int/1680088ea9+&cd=4&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&client=firefox-b-d>

*** Bianet, "İzmir Romanlar Derneği Sorun Başlıkları Raporu", Erişim 27.11.2019, https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/000/828/original/%C4%B0zmir_Romanlar_Derne%C4%9Fl_Roman_Raporu%281%29.pdf?1365000366

**** Adrian Marsh, "Etnisite ve Kimlik: Çingenelerin Kökeni", içinde Biz Buradayız!: Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi, yayına hazırlayanlar Ebru Uzpeder, Savelina Danova/Roussinova, Sevgi Özçelik ve Sinan Gökçen (İstanbul: Edirne Roman Derneği, European Roma Rights Centre, Helsinki Yurttaşlar Derneği, 2008), 21, Erişim 27.11.2019, http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/biz-buraday%C4%B1zi-t%C3%BCrkiye%E2%80%99de-romanlar-ayr%C4%B1mc%C4%B1-uygulamalar-ve-hakm%C3%BCadelesi.pdf

Kent ölçeğine indiğimizde ise İstanbul özelinde tahmini 480 bin Roman bulunduğunu, sahada faaliyet yürütmekte olan Roman dernek ve federasyonlarının farklı çalışmalarından öğrenmekteyiz. Roman nüfusunun toplam nüfusa oranının en yüksek olduğu ilk 20 ilçe ise aşağıdaki grafikte ve sayfa 14'teki haritada görülebilmektedir.



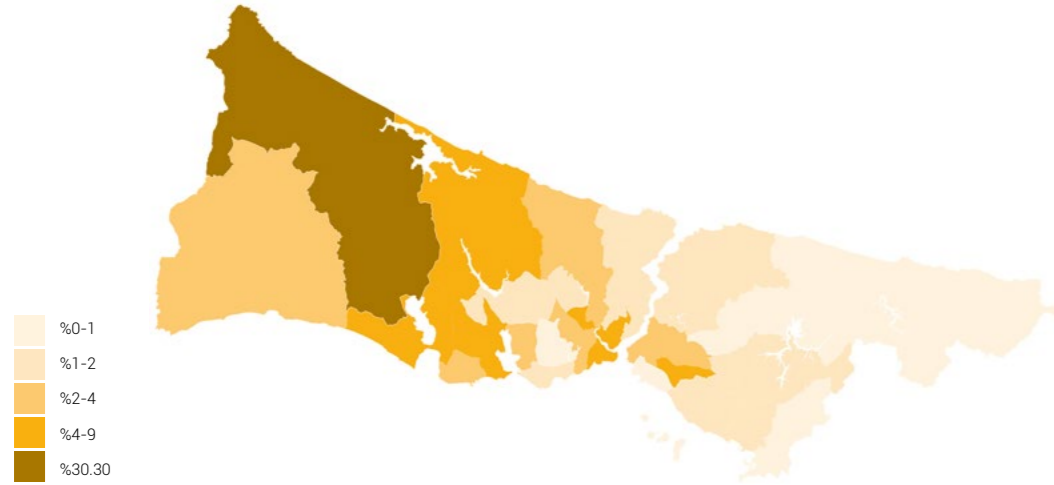
Romanlar, Domlar, Lomlar ve Abdallar olmak üzere bu toplumsal grupların bölgesel dağılımları da nüfus verisi kadar önem taşımaktadır. Romanlar yoğun olarak Batı Anadolu, Trakya, Marmara ve Ege bölgelerinde yaşamaktayken, Hindistan'dan geldikleri düşünülen Lomlar Doğu Karadeniz, Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu ile Kafkaslar'da yoğun olarak yerleştiler. Dünya üzerinde Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da yaşayan Dom toplulukları ise Türkiye'de ağırlıklı olarak Güneydoğu bölgesinde bulunmaktadır. İstanbul ölçeğinde ise bu toplumsal gruplardan ağırlıklı olarak Romanların ve Abdalların yaşadıkları bilinmektedir.

Ülke ve kent ölçeğindeki nüfus verilerinin, istatistiki bilgilerin ardında gizlenen ise; Trump Towers'ın gölgesi düşecek denli yakınında yer alan dışarıdaki tuvaletleri, kapanmayan kapıları ile adeta varsıllığın yanındaki derin bir yoksulluk çukuru olarak konumlanan Kuştepe Yıldız Sokak'tır. Çadırda yaşadıkları için banyo, tuvalet, temiz su, sıcak yemek gibi en temel insani ihtiyaçları karşılanamayan Ümraniye Şerifali Mahallesi'dir. Konteynerden bozma evleri haşere istilasını altındaki Kumburgaz Umut Sokak'tır. Öncelikle bütüncül ve ulusal hükümet düzeyinde planlanması-yürütülmesi gereken bir sosyal

► Grafik Roman Nüfusunun İlçe Nüfuslarına Oranı (Tahmini)*

* İstanbul'da ilçelerdeki Roman nüfusunun ilgili ilçe nüfusuna oranı belirlenirken, Roman STK'lerinin sahada yapmış olduğu farklı çalışmaların sonuçlarından yararlanılmıştır.

politikaya ihtiyaç duyan bu sorun, yerel düzeyde de adımlar atılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu, sosyal adaletin sağlanabilmesi, Roman toplumunun eşit yurttaşlık temelinde haklara erişiminin somut hale gelebilmesi açısından zaruridir.



Günümüzde kişinin kendini kolektifin bir parçası gibi güvende hissetmesine olanak veren sosyal devletin ücretsiz eğitim ve sağlık gibi tüm mekanizmaları küresel ölçekte ilga edilirken ya da dönüştürülürken, bireylerin bu kolektif güvence mekanizmalarından yoksunluğu belirsizlik ve endişeyle sonlanmaktadır.*

Bu belirsizlik ve kaygı, ekonomik daralma ve kriz dönemlerinde kendini daha çok ortaya koyar. En kolay ve hızlı biçimde 'öteki'leri etkileyen anlatılar ve pratiklerde sonlanır.

*"Bu tarz anlatıların etkili olabilmesi için hayali ötekilerin tehlikeye soktuğu bir özne oluşturulur. Hayali ötekiler yakınlıklarıyla bu özneyi sadece elindekileri (iş, güvence, sağlık) almakla değil, ayrıca onun yerine geçmekle de tehdit eder."***

Bu hayali ötekilere atfedilen nitelikler gerçekliğe uymak zorunda olmadığı gibi, öfkede ve nefrette sonlanma potansiyelini de bünyesinde taşır. Bugün Türkiye'de nefret söyleminin ve suçlarının önemli hedeflerinden birinin Romanlar olması, bu bakımdan da önemli bir noktanın altını çizmektedir. *"Ötekilere karşı duyulan öfke, ötekilerden ayrı ya da onlara mesafeli duran bir beden olarak kendini gösterir."**** Duygunun bedenleşmesi olarak da okunabilecek bu mesafeyi, adeta gettolaşmış, içe kapanmış, kent çeperlerine itilmiş ve *"mekânsal damgalama"*****nın izlerini taşıyan Roman yerleşimlerinde görmek mümkündür. Bu mekânsal damgalama ve dışlama, kendisini gündelik yaşam içerisinde sıklıkla üstünden

► Harita
Roman Nüfusunun İlçe Nüfuslarına Oranı (Tahmini)*

* İstanbul'da ilçelerdeki Roman nüfusunun ilgili ilçe nüfusuna oranı belirlenirken, Roman STK'lerinin sahada yapmış olduğu farklı çalışmaların sonuçlarından yararlanılmıştır.

* Evren Balta, Tedirginlik Çağı: Şiddet, Aidiyet ve Siyaset Üzerine, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2019), 15.

** Sara Ahmed, Duyguların Kültürel Politikası, çeviren Sultan Komut, (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2017), 60.

*** Ahmed, Duyguların Kültürel Politikası, 13.

**** Başak Ekim Akkan, Mehmet Baki Deniz, Mehmet Ertan, Sosyal Dışlanmanın Roman Hâlleri, (İstanbul: EDROM, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu ve Anadolu Kültür, 2011), 34, Erişim 28.11.2019, https://spf.boun.edu.tr/sites/spf.boun.edu.tr/files/1439798483_roman_kitap_tr.pdf

atlanan ve olağanlaştırılan pratiklerde gösterebilir. Fatih Karagümrük'te Sarmaşık Sokak'ın başındaki konutları, hemen yanındaki yoksul Roman evlerinden ayıran üstü dikenli telle kapatılmış demir kapı, aslında mekânsal dışlamanın bu gündelikleşen ve olağanlaşan örneklerinden biri olarak okunabilir. Bir kamusal alan ve karşılaşma zemini olarak kodlanabilecek sokak ile sokağın bir bölümünü net bir sınır çizgisiyle ayıran bu kapı, aslında "ortak" zemini bölen bir sembol çalıştırmaktadır. Acil müdahale gerektiren bir hastalık söz konusu olduğunda ambulansın geçmesi için kapının açılması, hatta kırılması gerektiğinden; bu sembol başlı başına Romanları temsil eden bir niteliğe bürünmüştür.

En olağan sayılan sokağın bir tarafına geçebilme/yürüme hakkından uzaklaştırılan Romanlar; çoğumuzun gündelik hayat rutini içerisinde çaba bile sarfetmediği bir eylemi gerçekleştirmek için dahi çabalamak ve varlıklarını kabul ettirmek zorunda bırakılmışlardır. Kapının açılması için uygulanan sembolik şiddet, tam da bu varlığı kabul ettirme zorunluluğunun adıdır. İçinde buldukları durumun kurgu filmlerin distopik mantığıyla örtüşen yanını yakalayan Romanlar, demir kapının üstündeki tabelaya "Bölge 13" yazarak Paris gettolarını anlatan 2004 yapımı Banlieue 13 isimli Fransız filmine atıf yapmaktadırlar. Bu bağlamda, Romanların içine kapatıldıkları bölge 13, "diğer" bedenlerin korku, kaygı, öfke gibi duygularını okuyabileceğimiz bir sembol olarak tanımlanabilir.

Öfkenin öznesi, öfkesinin sebebine mesafe alırken, giderek uzaklaştırılan öteki de tam anlamıyla bu halin içine hapsedilmiş olur. Üstelik kendisine atfedilen olumsuz niteliklerle* yaşamak yükü artık mekânsal mesafeye eklenmiştir, bu yükün de öfke yaratabileceği akılda tutulmalıdır.

"Bu öfkenin sebebi, kendi mahalleleri 'sosyal patolojilerin' beslendiği alanlar olarak kötülenirken bu yoksul kent alanlarının sakinlerinin itibarlarına da kara çalınmasıdır... Çünkü yaşadıkları yöre hep 'gidilmemesi gereken bölge' olarak yaftalanır, suçun, yasadışılığın, ahlaki çöküntünün tahkimli mevkileri olarak görülür; buralarda ancak toplumdan dışlananların yaşayabildiği düşünülür...bu yaftanın getirdiği kişisel aşağılanma, günlük hayatın kişiler arası ilişkilere rengini veren, önde gelen bir boyutudur. Ayrıca sosyal çevredeki, okuldaki, emek piyasasındaki fırsatları olumsuz etkilemektedir... kent mahallelerinin simgesel düzlemde aşağılanması ile ekolojik bakımsızlığı arasında güçlü bir bağlantı mevcuttur. Yoksulların, sapkınların, uyumsuzların atıldığı çöplükler olarak algılanan bu alanlardan dışarıdakiler uzak durmaya çalışır; bankalar ve emlak yatırımcıları bu alanları kırmızı çizgilerinin dışında bırakır; bütün bunlar söz konusu mahallelerin çürümesini, terk edilmesini hızlandırır.

* Bu olumsuz nitelikler Romanlar söz konusu olduğunda oldukça geniş bir yelpazede çeşitlenmektedir. "Toplumun çoğunluğu tarafından Romanlara atfedilen ve Romanların en hafifinden, 'hercai', 'tasasız', 'dans-müzik-çocuk' üçgeninde 'günlük yaşayan', 'yüzeysel', ya da daha da ileri gidilerek 'suçlu' ve 'ahlaksız' insanlar olduğuna ilişkin basmakalıp fikirler, medya aracılığıyla da sürekli tekrarlanıyor." Sinan Gökçen, Sezin Öney, "Türkiye'de Romanlar ve Milliyetçilik", içinde Biz Buradayız!: Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi, yayına hazırlayanlar Ebru Uzpeder, Savelina Danova/Roussinova, Sevgi Özçelik, Sinan Gökçen (İstanbul: Edirne Roman Derneği, European Roma Rights Centre, Helsinki Yurttaşlar Derneği, 2008), 129, Erişim 27.11.2019, http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/biz-buraday%C4%B1z!-t%C3%BCrkiye%E2%80%99de-romanlaray%C4%B1mc%C4%B1-uygulamalar-ve-hak-m%C3%BCcadelesi.pdf

*Siyasetçiler buraları dikkate almadıklarında çok küçük bir bedel öder, sadece görünür huzursuzlukların, sokak çatışmalarının mekân olduklarında gerçekten bir bedel ödeme durumunda kalırlar...bölgesel yaftalama bu yerleşimlerin sakinlerinin birbirlerinden sakınmasına, uzak durmasına yönelik yalnızlaşma stratejilerini cesaretlendirir. Bu stratejiler toplumun ayrışma sürecini alevlendirir, kişiler arası güvensizliği besler, topluluk kurma ve toplu eylemler için gerekli olan birliktelik duygusunun altını oyar.”**

Karşılıklı öfkeyi besleme gücüne sahip olan bu çift taraflı işleyiş, mekân ve Roman toplumu özelinde mahallelerde de geçerliliğini korumaktadır. Özellikle Loic Wacquant'ın belirttiği siyasetçilerin bu mahalleleri dikkate almaması ve bu sebeple küçük bir bedel ödemesi örneği, Türkiye özelinde yoksulluğu ortadan kaldırmaya değil, halı altına süpürerek sürdürülebilir hâle getirmeye dönük bir siyaset ve siyasetçi imgesi ile eşittir. Derin yoksulluklarıyla içlerine kapandıkları bu mahallelerde tek başlarına kalan Romanlar, sosyal dışlanma olgusunun yanında politik sistem tarafından sürekli olarak yeniden üretilen hayalkırıklığı ile de cezalandırılmaktadır ve belirsizlik-kaygı etkisini kendi geleceklerine dair daha yoğun şekilde hissetmektedirler.

Roman mahallelerini derinlemesine karşılaştırmaya gerek dahi duymadan kentin diğer alanlarından çıplak gözle ayırmayı sağlayan iki hizmet, belediyeler tarafından sağlanan temizlik ve ulaşım hizmetleridir. Bu mahallelere gerek yol gerek toplu taşıma seçenekleri sebebiyle ulaşmanın zorluğu ve yetersiz temizlik hizmetleri, Romanların kendilerini ve yaşam alanları olan mahalleleri kentsel dokunun bir parçası olarak görmelerinin önünde dikilen devasa bir sınır çizgisidir. Mekânsal sorunun yanında, kentle kurulan ilişkiyi ve katılım olgusunu da zayıflatmaktadır.**

Roman toplumunun yaşadığı sorunların ulusal düzeyde hükümet tarafından ele alınmayı zorunlu kılan, devletin tüm kademelerinde etkin biçimde işletilecek bir planı gerektiren bütüncül yapısı, hatta topyekün bir farkındalığın tesisi ile yakından ilişkili oluşu, sosyal adalet ve eşitlik adına atılacak adımları önemsizleştirmemekte, aksine yerelden başlayacak bir dönüşümün kalıcılığına vurgu yapmaktadır. Bu noktada yerelin kendi üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi ve Romanların eşit birer yurttaş olarak kent yaşamına katılımını sağlayacak adımları ivedilikle atması gerekmektedir. İstanbul kent ölçeğinde Büyükşehir Belediyesi, bu adımı Romanların yaşamakta olduğu mahalleler ölçeğinde tespit ederek atmayı hedeflemektedir. Bu çaba, Roman mahallelerinde gözlemlenen sorunların ve sıkıntıların kaynağını, mahallenin kendisinde değil, toplumsal ve ekonomik temelde bulan bir farkındalıkla gösterilecektir. *“Kentsel mekânın, kelimenin tam anlamıyla tarihsel ve siyasal bir inşa olduğunu unutmak, ekonomik ve toplumsal farkların mekânda yeniden dışa vurumundan fazlası olmayan şeyleri (yanlışlıkla) ‘mahalle etkileriyle’ karıştırma tehlikesini doğurur.”****

* Loic Wacquant, Kent Paryaları: İleri Marjinalliğin Karşılaştırmalı Sosyolojisi, çeviren Mehmet Doğan, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, 2011), 42-43.

** Akkan, Deniz ve Ertan, Sosyal Dışlanmanın Roman Halleri, 79.

*** Wacquant, Kent Paryaları, 19.

Tehlikeyi bertaraf etmek adına, Roman mahallelerindeki sorunların bütüncüllüğünü unutmadan ve yereldeki çabanın sınırlılığını da bilerek sorumluluk alınacaktır. Bu sorumluluk, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından planlanan Roman Çalıştay'ının da en temel gerekçelerinden biridir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Roman Çalıştay, Roman toplumunun yerel kamusal hizmetlere erişimindeki sıkıntıları ve ayrımcı pratikler dolayısıyla yaşadıkları zorlukları tarif etmeyi, ihtiyaçları, olanakları ve çözüm yollarını haritalayarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yetki alanı çerçevesinde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Gerek Roman toplumunun yaşamakta olduğu sorunların yereli aşan ve toplumsal dönüşümle birlikte bütüncül bir çözümü gerektiren yapısı, gerek İBB'nin sınırlılığı sebebiyle, Roman Çalıştay sorunların yerel düzeyde azami ölçüde çözülmesini hedeflemektedir. İBB'nin sınırlarını aşan noktalarda ise hassasiyetin, farkındalığın artırılması gibi kısa vadede olmasa dahi uzun vadede demokratikleşmeye katkı sağlayacak adımların atılması önemsenmektedir. Bu bağlamda Roman Çalıştay tekil bir toplantı biçiminde değil, bir strateji ve plan dahilinde geliştirilecek sistematik bir eylemin başlangıç noktası olarak okunmalıdır.

Bu rapor, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından planlanan Roman Çalıştay'ının ön hazırlık safhasını ve bulgularını ayrıntılı olarak aktarmayı amaçlamaktadır.

Kronolojik süreç aşağıda sunulan biçimde planlanmış ilerlemiştir. Raporun ilerleyen bölümlerinde ilgili toplantılara, saha ziyaretlerine ve görüşmelere ilişkin ayrıntılar sunulacaktır.

Uzmanlar Toplantısı (08.11.2019)

Roman toplumuna dair akademik çalışmalarda bulunan ve sivil toplum kuruluşları bünyesinde faaliyet gösteren 12 kişilik bir katılımcı listesi belirlenmiş, Roman Çalıştay'ına giden yolda sürecin nasıl işletilmesi gerektiğini netleştirmek ve Çalıştay bünyesinde odaklanılacak temaları belirlemek amacıyla 08.11.2019 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kasımpaşa Ek Hizmet Binası'nda bir uzmanlar toplantısı gerçekleştirilmiştir. 08.11.2019 tarihinde gerçekleştirilen Uzmanlar Toplantısı'nda hak temelli çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin, gazetecilerin, yazarların ve akademisyenlerin katılımıyla önemli noktalar saptanmıştır. En temel düzeyde çalıştayın yöntemine, İBB'nin Çalıştay'ın öncesinde ve sonrasında yapabileceklerine odaklanan toplantının çıktıları Çalıştayın katılımcı bir çerçevede planlanması sürecinde büyük katkılar sağlamıştır.

Roman toplumunun yaşadığı sorunların ve karşılaştığı güçlüklerin genel anlamıyla saptandığını, ancak sorun tespitinden öteye ne yazık geçilemediğini aktaran uzmanlar; gerçekçi bir adım atılabilmesi için bir hizmet haritasının mahalle mahalle oluşturulması gerektiğine inanmaktadır. Genelden ziyade yerelin özgüllüğünde yaşanan sorunların tespitine ve spesifik çözüm önerilerine duyulan ihtiyaç, İBB açısından arama toplantılarını gerekli kılmaktadır. İBB'nin hizmetlerine hangi mahallelerde, kimlerin ulaşamadığı ve bunun önüne nasıl geçilebileceği gibi soruların cevabı uzmanların belirttiği gibi arama toplantılarında yerelin kendisinin vereceği bir cevap olarak ortaya çıkmaktadır. Örneklemek gerekirse Kuştepe'de Roman grupların kreş hizmetine, Esenyurt'ta kültürel faaliyetlere erişimine dönük bilgi olmaksızın, yerelin ihtiyacını öznelerinden duymaksızın bir çözüm önerisinde bulunmanın gerçekçi olmayacağı belirtilmiştir.

Roman toplumunu ilgilendiren meselelerin tartışılacağı bir çalıştayın başta doğrudan muhataplarını içermesi gerektiği belirtilerek Romanların katılımının ve kendilerini ifade etmelerine dönük bir zeminin sağlanmasının ne denli önemli olduğu aktarılmıştır. Yöntemsel olarak deneyim aktarımının ve sohbetlerin tipik bir sempozyum içeriğinden daha etkili olacağı vurgulanarak spesifik konuların derinlemesine tartışılmasına olanak sağlayan bir yöntem önerilmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesinin ne denli kritik olduğu, İBB'nin kapsayıcı olma yükümlülüğü sebebiyle tüm Roman grupları sürece dahil etmesi gerektiği, aksi takdirde bu seçimin siyasi bir karar olacağı hatırlatılmıştır.

Roman Dernek ve Federasyon Temsilcileri ile Toplantı (11.11.2019)

Roman toplumu içerisinde İstanbul'da örgütlü dernek ve federasyonların temsilcilerinden oluşan 10 kişilik bir ekip ile Roman Çalıştay'ından beklenenler, yöntem ve içeriğe dair 11.11.2019 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Saraçhane Binası'nda bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

Dernek ve federasyon temsilcilerinin genelinde "çalıştay" terminolojisine yönelik geçmiş deneyimlerden kaynaklı bir yılgınlık, hayalkırıklığı gözlenmiştir ve bu yılgınlığın, hatta yer yer umutsuzluğa varan hâlin Romanların kendilerini ifade etme zemini bulamamalarından; siyasetçilerin, akademisyenlerin Romanlara Romanları anlattığı geçmiş çalıştay, toplantı pratiklerinden kaynaklandığı görülmüştür. Konuşmalara, alınan ama asla hayata geçirilemeyen kararlara alkış tutmaktan duyulan bu bıkkınlık hâli, katılımcı bir süreçte gerçek bir ifade-tartışma-çözüm sürecine olanak tanımakla aşılabilecektir. Empati kurmaktan ziyade sorunları yerinde, Roman mahallesinde görmenin önemine yapılan vurgu; bu sorunlara çözümlerin de masa başında değil sahada bulunarak, sahayı ve özgüllüğünü kavrayarak üretilen projelerle bulunabileceği düşüncesinde somutlaşmıştır. İstanbul'un sorunlarını uzun maddeler hâlinde listelemek yerine çalıştayın 3 ya da 4 temel madde üzerinden örgütlenmesinin daha hızlı sonuç vereceği belirtilirken, İBB'nin hem yetkisini hem etki alanını hem de bütçesini aşan konuları gündeme almanın başarısızlığı baştan getireceği aktarılmıştır. Sağlık başlığında yetki alanı gereği İBB'nin sınırları bulunduğundan konu başlığının sosyal yardımlar olması önerilmiş, Roman mahallelerinde oluşturulacak 3 kişilik ekiplerin hazırlayacağı raporların ve yereldeki saptamaların önemine dikkat çekilmiştir.

Yöntem olarak çalıştayda siyasi eğilim gözetmeksizin tüm Roman toplumunun bir araya gelmesinin, özellikle kadınların katılımının önemi vurgulanmıştır. Çalıştay başlıklarının ortak keseni olarak ayrımcılık kavramının kullanılabilmesi ve değişimin yerelden başlayacağı bilgisiyile motivasyon vermek adına yereldeki iyi uygulama örneklerinin ve neleri değiştirdiklerinin aktarılabilmesi ifade edilmiştir. Bu sebeple 236 Roman çalışanıyla Kırklareli Belediyesi'nin, stratejilerini bütçe koyarak somutlaştıran Edirne, Şişli ve Konak Belediyeleri'nin, Roman Birimi'ne sahip ve iki kez çalıştay düzenlemiş olan Büyükçekmece Belediyesi'nin deneyimlerinden faydalanılabileceği aktarılmıştır. Yurtdışında Bulgaristan ya da Makedonya gibi Roman nüfusun fazla olduğu ülkelerdeki yerel yönetim uygulamalarının da yol gösterici olabileceğinin altı çizilmiştir. Çalıştayın çıktılarının stratejik eylem planına girmesi gerektiği ve bu planların bütçe ile desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Hükümet eliyle şu

ana dek gerçekleştirilen planlarda, stratejilerde bütçe konulmadığı ve kararların uygulanmadığı aktarılmıştır.



Ön Hazırlık Toplantıları Çıktıları

Hem uzmanlar toplantısında akademisyenlerin ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin hem de Roman dernek ve federasyon bileşenlerinin vurguladıkları ortak nokta yerelin özgül ihtiyaçlarının alanda bizzat İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından tespit edilmesi olduğundan, Roman Çalıştayı öncesi "arama toplantıları" olarak adlandırılacak saha ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Bu ziyaretlerde temel amaç, İstanbul'da Roman nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde ve mahallelerde İBB'nin sahayı tanımlaması, temel ihtiyaçlara dair bir haritalandırma yapması ve Çalıştay bünyesinde üzerine tartışılacak somut bir zemin elde etmesidir. Bir program ve strateji oluşturmanın gerekliliği ile yerelin mahalle mahalle özgül ihtiyaçları arasındaki ilişkinin kurulması hem İBB'nin hem uzmanların hem de Roman sivil toplum bileşenlerinin ortak hassasiyetidir. Bu sebeple İBB Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı bünyesinde çalışmakta olan Özde Nalan Köseoğlu, Sinan Çağlar ve Şima Topaloğlu'ndan, sosyal hizmetler uzmanı Celal Baran'dan ve bağımsız araştırmacı Ceren Gökçen'den oluşan bir ekip ile birlikte arama toplantıları yapmak üzere Roman mahallelerinde saha ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. İstanbul'da kentsel ölçekte Romanların yaşadığı birçok bölge ve mahalle olmasına rağmen, saha ziyaretleri ve arama toplantıları için Roman nüfusunun ağırlıklı olarak toplandığı ve temsil niteliği yüksek mahalleler seçilmeye çalışılmıştır. Özellikle çadır ve baraka yerleşimlerinin ağırlıklı olduğu mahalleler dikkate alınmıştır. Bu arama toplantıları ve saha ziyaretleri, çalıştay öncesi sahanın acil ve ivedilikle çözülmesi gereken sorunlarını Roman nüfusunun yoğun olduğu mahallelerde haritalamayı amaçladığından, sonlanmış bir çalışma olarak görülmemelidir. Aksine bir zemin etüdü, çözüme giden yolda bir başlangıç noktası olarak okunmalı ve tıpkı Roman Çalıştayı gibi tekil değil, devamlılığı hedeflenecek bir sürecin ilk adımı

► Fotoğraflar soldan sağa
Roman Dernek ve Federasyon
Temsilcileri ile Toplantı
Roman Dernek ve Federasyon
Temsilcileri ile Toplantı

olarak görülmelidir. İlerleyen süreçte sahanın tam anlamıyla tariflenmesi ve Romanların eşit birer yurttaş olarak Belediye hizmetlerine sorunsuz erişiminin sağlanabilmesi gibi öncelikli hedefler için bu çalıştayın ve sahadaki arama toplantılarının devam ettirilmesi planlanmaktadır. 8 ilçede 12 mahalleyi içeren saha ziyaretleri ve arama toplantıları tarihleriyle birlikte aşağıda sunulmuştur:

- 13.11.2019 tarihli Avcılar Yeşilkent Mahallesi saha ziyareti & Batı Trakya Romanlar Kalkındırma ve Dayanışma Derneği temsilcileri ile görüşme
- 13.11.2019 tarihli Fatih Karagümrük saha ziyareti
- 14.11.2019 tarihli Ataşehir Mimar Sinan ve Yeniçamlıca Mahalleleri saha ziyareti & Ataşehir Romanlar Derneği, Küçükbakkalköylü Romanlar Derneği ve Anadolu Yakası Ataşehir Roman Eğitim Gönüllüleri Derneği temsilcileri ile görüşme
- 14.11.2019 tarihli Ümraniye Dudullu saha ziyareti
- 15.11.2019 tarihli İstanbul 7 Tepe Roman Dernekleri Federasyonu temsilcileri ile görüşme
- 15.11.2019 tarihli Esenyurt Bağlarçeşme ve Fatih Mahalleleri saha ziyareti & Edirne Çevreköylüler Derneği ve Esenyurt Trakyalılar Derneği temsilcileri ile görüşme
- 15.11.2019 tarihli Esenyurt El Ele Eğitim ve Kültür Derneği temsilcileri ile görüşme
- 17.11.2019 tarihli Avcılar Yeşilkent Mahallesi Roman kadınlar ile odak grup görüşmesi & Roman gençler ile odak grup görüşmesi
- 19.11.2019 tarihli Şişli Kuştepe ve İzzetpaşa saha ziyareti
- 20.11.2019 tarihli Kağıthane Gültepe saha ziyareti
- 20.11.2019 tarihli Büyükçekmece Kumburgaz saha ziyareti

Ön Hazırlık Raporu, saha ziyaretleri ile arama toplantılarının her ilçe ve mahalle ölçeğinde ayrıntılı analizinin ardından, bu sürecin tematik başlıklar altında genel değerlendirmesini ve önerileri içerecek şekilde kurgulanmıştır. Mahalle ölçeğinde vurgulanan Roman nüfusuna ve meslek dağılımına ilişkin veriler, sahadan edinilmiş yaklaşık değerlerdir.



SAHA ZİYARETLERİ VE ARAMA TOPLANTILARI

Avcılar Yeşilkent Mahallesi Saha Ziyareti & Batı Trakya Romanlar Kalkındırma ve Dayanışma Derneği Temsilcileri ile Görüşme (13.11.2019)

Avcılar Yeşilkent Mahallesi Roman Kadınlar ile Odak Grup Görüşmesi & Roman Gençler ile Odak Grup Görüşmesi (17.11.2019)

Fatih Karagümrük Saha Ziyareti (13.11.2019)

Ataşehir Mimar Sinan ve Yeniçamlıca Mahalleleri Saha Ziyareti & Ataşehir Romanlar Derneği, Küçükbakkalköylü Romanlar Derneği ve Anadolu Yakası Ataşehir Roman Eğitim Gönüllüleri Derneği Temsilcileri ile Görüşme (14.11.2019)

Ümraniye Dudullu Şerifali Mahallesi Saha Ziyareti (14.11.2019)

Büyüçekmece Mimarsinan - İstanbul 7 Tepe Roman Dernekleri Federasyonu Temsilcileri ile Görüşme (15.11.2019)

Esenyurt Bağlarçeşme ve Fatih Mahalleleri Saha Ziyareti & Edirne Çevreköylüler Derneği ve Esenyurt Trakyalılar Derneği Temsilcileri ile Görüşme (15.11.2019)

Şişli Kuştepe Saha Ziyareti & Öz Roman Çiçekçiler Derneği, Şişli İzzetpaşa Kanaat Önderleri Derneği Temsilcileri ve Kuştepe Mahallesi Muhtarı Eyüp Demirkıran ile Görüşme (19.11.2019)

Kağıthane Gültepe Saha Ziyareti & Avrupa Asya Roman Dernekleri Federasyonu Temsilcileri ile Görüşme (20.11.2019)

Büyüçekmece Kumburgaz Saha Ziyareti (20.11.2019)

Avcılar Yeşilkent Mahallesi Saha Ziyareti & Batı Trakya Romanlar Kalkındırma ve Dayanışma Derneği Temsilcileri ile Görüşme (13.11.2019)



Nüfus Tahmini: 1500-2000 kişi.

Meslekler: Çoğunlukla hurdacılık, kağıt toplayıcılığı, açık arabada sebze/bitpazarında 2. el eşya satma, çelik parlatma, kalaycılık, nadiren servisçilik. Çiçekçilik ve müzisyenlik mahallede yaygın değildir. Ayrıca mahallede 40-50 arasında esnaf bulunmaktadır.

Temel Sorunlar: Mahallede görülen en büyük problemlerden biri 2. el eşya satışının gerçekleştiği bit pazarının, çarşamba günleri sabah 05.00 ile sabah 10.00 arasında kısıtlı bir zaman aralığında sokakta yer tezgâhında kurulmasıdır. Belediyenin verdiği izin dahilinde sabah 10 itibarıyla tüm tezgâhlar toplanmak zorundadır. Pazarın kurulduğu sokakta üç elektrik direği bulunduğu ve alanın aydınlatma problemi olduğundan, Roman Pazarı adıyla bilinen alanda 2. el eşya satışı gerçekleştiren Romanlar sabah saatlerinde el fenerleri ile çalışmak zorunda kalmaktadır. Esenyurt'ta kapalı pazar alanında cumartesi günleri kurulan Roman pazarından Yeşilkent'e gelenler olsa da, bu mahalleden Esenyurt'a çalışmaya giden Roman bulunmamaktadır. Bu mekânda normal semt pazarı pazar günleri kurulduğundan, Roman pazarı için en uygun tarihler cuma ve cumartesi olarak öne çıkmaktadır. Mahalleli herkesin ismine ait tezgâhlarının olduğu, kimsenin bir diğer pazarcının yerine geçemeyeceği bir sistemle, sabah 09.00 ve öğlen 15.00 arasında Roman pazarı kurma izninin sorunlarını büyük oranda çözeceğini düşünmektedir.

Kamyonetle mobil olarak sebze-meyve satanlar*, özellikle gençler, Esenyurt tarafında bu konuda ciddi sıkıntılar yaşadıklarını aktarmaktadır. Belediyenin bu mobil sebze-meyve kamyonetlerini gördüğünde kabahat cezası olarak 150 lira ceza yazdığını ve taşıtlarına el koyduğunu aktaran mahalleli, bu biriken borçları ödeme riskine giremeyen Romanların kamyonetlerini satıp seyyar sebze satışına son verdiğini ve başka bir geçim kaynağı arayışına (örneğin hurdacılık) girdiklerini aktarmaktadır.

* Bu kamyonetlerin şu anki ortalama sayısı ise 50 ile 80 arasında değişmektedir.

Ayrıca kendilerine kesilen para cezalarının açıklama kısmında sıklıkla "Zabita Kabahatler Kanunu" ile "seyyar faaliyet" ve "işgal" vurgularının görüldüğünü belirtmektedir.

Belediye ile ilişkilerde düzenli olarak yapılacak halk günleri yoluyla doğrudan yönetim kademelerine ulaşma ve sıkıntılarını birebir aktarma şansının önemine vurgu yapan mahalleli, dilekçe usulü ile dönüş alınamayan ya da oldukça geç cevap alınan bir sistemi verimsiz bulmaktadır. Özellikle ilçe belediyelerinde karar alıcılar ile bizzat görüşebilme şansı, dolaylımsız ifadeye olanak tanınması bakımından da kıymetlidir. Bu sebeple Romanlar Büyükçekmece-Küçükçekmece ve Avcılar Belediyesi'nde yer yer kabahat cezalarıyla karşılaşmalar bile yerel yönetim özelinde kendilerine yol gösterildiğini düşünmektedirler.



Mahallede kültürel-sosyal faaliyetlere erişime bakıldığında çocukların sosyalleşebileceği oyun alanı ya da boş arsa bulunmadığı görülmektedir. Saha ziyaretlerinde mahalleli tarafından parselde çocuk parkı olarak gözüktüğü fakat Hazine arazisi olduğu söylenen alan, aslında bir özel mülktür. Yine de Romanlar bu boş alanın çocuk parkı olarak değerlendirilebileceğini düşünmektedir çünkü saha ziyaretlerinden çıkan veri, çocukların sokakta oyun oynayabileceği güvenli, uygun bir sosyalleşme alanı olmadığına işaret etmektedir. Çocuk parkı fikrine alternatif olarak ne yapılabileceğini sorduğumuzda aldığımız cevaplar, iki sağlık ocağının da Roman mahallesine oldukça uzakta konumlanmış olması ile yakından ilişkilidir. Daha evvel bu alanın sağlık ocağı olması için mahalle muhtarına dilekçe verildiğini ama sonuç alınmadığını da öğrendikten sonra, ilgili arazinin bir sağlık ocağı ya da kültür merkezi olarak değerlendirilmesi önerisine sıcak bakılacağını söylemek de mümkün hale gelmiştir.

Mahalledeki yetersiz aydınlatma altyapısı nedeniyle özellikle kadınların saat 22:00'dan sonra sokağa çıkamadığı bir düzenin oluştuğu ve ihtiyaç duyulan aydınlatma altyapısının tesis edilmesinin güvenlik açısından da önem taşıdığı görülmektedir.

İlçede şu an çadırkent olmasa da çadırdaki yaşayan insanlar olduğu bilgisini aldıktan sonra, 4 ay önce imar izni olmadığı için yıkılan apartmanlarının arazisinde yaşayan Roman bir aile ile görüşülmüştür. Kiracı oldukları bina yıkıldıktan sonra bu arazide yaşamaya başlayan ve geçimini kağıt toplayıcılığı ve hurdacılık ile sağlayan dört çocuklu olan ailenin günlük kazancı 30-40 TL arasında değişmektedir. Yeşilkart ya da gıda kartları olmayan aile, suyu komşudan almaktadır ve tuvalet-banyo için çadırlarının yakınındaki

► Fotoğraflar soldan sağa
Batı Trakya Romanlar Kalkındırma
ve Dayanışma Derneği Kültür
Merkezi Binası
Batı Trakya Romanlar Kalkındırma
ve Dayanışma Derneği Kültür
Merkezi Binası

► Fotoğraflar soldan sağa
Yeşilkent Mahallesi'nde Boş Arazi
Yeşilkent Mahallesi'nde Boş Arazi

akrabalarının evini kullanmaktadır. Bölgede ev kiralari 500 ile 700 TL arasında seyrettiğinden kira bedelini karşılayamadıklarını belirten aile, bir çadır/baraka yerleşiminde yaşamalarının en temel gerekçesinin de bu olduğunu ifade etmektedir. Eve ne zaman çıkabileceklerini ya da ne zamana kadar burada yaşayacaklarını sorduğumuzda, çocuklarının hapisneden çıkışına göre bu sürenin değişebileceğini ifade etmişlerdir. Günlük beslenme ihtiyaçlarını genellikle iki ekmek, çorba ve yoğurttan oluşan öğünlerle karşılayan aile; neden pazarda artan sebze-meyveyi toplamadıkları vurgulandığında "Toplamam, gururluyum" cevabını vermektedir. Bölgede sıcak yemek ihtiyacının nasıl karşılanabileceğini araştırdığımızda, belediye aşevi projesinin sonlandırıldığını öğrendiğimizden, çadır/baraka yerleşimleri için sıcak yemek ihtiyacının son derece kritik olduğu görülmektedir. Roman çadır/baraka yerleşimine vardığımızda yanımızda aynı zamanda belediyede zabıta destek biriminde görevli olan başka bir Roman bulunduğundan, aile çadırlarını yıkmaya geldiğimizi düşündüklerini aktarmıştır. Bu koşullarda dahi evlerinin yıkım sürecine dair anılarını aktarmış ve "Onlar da yıkmak zorunda kaldılar" diyerek kendilerine karşı gösterilmeyen bir anlayışı "karşı"da yer alan zabıtalara karşı içtenlikle göstermişlerdir. Yaşadıkları yerin sokak, ev numarası olmadığından Kaymakamlık üzerinden de yardım alamadıklarını söyleyen aile, sosyal yardımlar hususunda adres kriterinin özellikle çadır/baraka yerleşimlerinde yaşamlarını sürdürmekte olan Romanlar için nasıl çözümsüz bir hâle geldiğinin adeta canlı örneğidir.



Çözüm Önerileri: Yeşilkent Mahallesi'nde ve civarında Belediye ek hizmet binası ile birlikte Batı Trakya Romanlar Kalkındırma ve Dayanışma Derneği'ne ait olan ve kültür merkezi olarak kullanılması planlanan binası bulunmaktadır. Bu iki mekân sosyalleşme alanları olarak kullanılabilir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. Müzik, yöresel dans kursları ile çocukların okul eğitimine yardımcı olacak dersler verilmesi planlanan ve kirası belediye tarafından ödenen dernek kültür merkezinde, Okan Üniversitesi'nden Aydın Elbasan'ın da eğitime katkı sunması hedeflenmektedir. Bu mekân, çocuklar, gençler ve kadınlar için mesleki eğitimlerden kültür-sanat faaliyetlerine, bilgisayar, matematik, türkçe derslerinden yarı zamanlı kreş seçeneğine dek pek çok faaliyeti bünyesinde barındırabilir. Çadır/baraka yerleşimlerinde yaşamını idame ettiren Romanlar için yemek, banyo ve tuvalet ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetler, uygun boş alanlara konuşlandırılacak konteynerler aracılığıyla sağlanabilir.

► Fotoğraflar soldan sağa
Avcılar'da Roman Çadır Yerleşimi.
Avcılar'da Roman Çadır Yerleşimi

Avcılar Yeşilkent Mahallesi Roman Kadınlar ile Odak Grup Görüşmesi & Roman Gençler ile Odak Grup Görüşmesi (17.11.2019)



Nüfus Tahmini: 1500-2000 kişi.

Meslekler: Seyyar satıcılık, İkinci el eşya satışı

Temel Sorunlar: Avcılar Yeşilkent Mahallesi'nde Roman kadınlar ile yapılan odak grup görüşmesinde öne çıkan en temel sorunlar Roman çocukların eğitime erişimde yaşadıkları sıkıntı, işsizlik ve mahallenin altyapı sorunudur. Maddi sıkıntılar sebebiyle çocukları okula göndermekte zorlandıklarını belirten Roman kadınlar, özellikle okulun uzak bir muhitte olması sebebiyle çocukların servis kullanması gerektiğini, servis ücretini karşılayacak maddi güçlerinin ise bulunmadığını aktarmışlardır. Uzak bir mesafede olmasına rağmen okula yürüyerek giden çocukların ise ciddi sorunlarla karşılaştıkları, bu sebeple ailelerin çocuklarını okula göndermedikleri öğrenilmiştir. Çocukların eğitim-öğretime erişimlerinin yanında, yetişkin Roman kadınların önemli bir bölümünün okuma yazma bilmedikleri görülmüştür. Okula gidebilen çocuklar söz konusu olduğunda ise başka sıkıntılar baş göstermektedir. Okulun hijyen açısından yetersizliğinin yanında, sınıfların tasavvur edilenin ötesinde kalabalık oluşu büyük problemler yaratmaktadır. Örneğin katılımcılardan biri 8. Sınıfta olan bir çocuğun 60 kişilik dersliklerde eğitim gördüğünü ve hâlen okuma yazma bilmediğini belirterek, kalabalık dersliklerin aynı zamanda eğitim ve çocuklara gösterilen ilgi-özen bakımından da sıkıntı yarattığını aktarmıştır. Özellikle matematik gibi derslerde yaşanan sorunlar, eğitime devam edebilmek için gerekli olan dersane-kurs gibi eğitim desteklerine maddi problemler nedeniyle erişememe, okuldaki eksikliği ortadan kaldırmaya yarayacak yan araçlardan yoksun olma gibi sebeplerle hem çocuklar hem de aileleri çıkmaza sürüklenmektedir. Roman kadınlar için aciliyet arz eden bir başka husus, çocuklarının sağlıklı sosyalleşmesini sağlayacak bir olanaktan yoksun olmalarıdır. Mahallede bir çocuk parkının olmayışı da bu problemi büyütmektedir. Erzak ve giysi-okul kıyafeti yardımları ile kömür yardımlarının önemi sıklıkla vurgulanırken, Roman kadınlar Halk Süt dağıtımının mahallelerine ulaşmamasından yakınmışlardır. İstihdam alanında ise eşlerinin ve kimi kadınların çekçeklerine ya da seyyar arabalarına zabıtalarca el konulması, yüksek meblağlarda cezalar kesilmesi (örneğin katılımcılardan biri el konan açık arabalarından dolayı kendilerine 2 bin TL ceza kesildiğini

► Fotoğraflar soldan sağa
Avcılar Yeşilkent Roman Kadınlarla
Odak Grup Görüşmesi
Avcılar Yeşilkent Roman Gençlerle
Odak Grup Görüşmesi

ifade etmiştir), 2. el eşya pazarının tek bir günde ve kısıtlı saatlerde gerçekleştirilebiliyor olması ve yüksek işsizlik oranları büyük sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Çocuklara bakacak kimse olmadığından kadınlar evde kalmakta, erkeklerse geçim sıkıntısını bertaraf edebilmek için çift vardiya çalışmaktadırlar.

Çözüm Önerileri: Hafta içi mahallede tek bir noktadan kalkacak ve çocukları okula getirip götürecek ücretsiz bir Belediye servisi, Roman çocukların maddi olanaksızlıklar nedeniyle güvenli olmayan okul yolunda yürürken yaşadıkları kaygıyı ve korkuyu ortadan kaldıracaktır. Dershaneye gidemeyen ya da ek ders alamayan çocuklar için Batı Trakya Romanlar Kalkındırma ve Dayanışma Derneği'nin bir kültür merkezi olarak kurguladığı alanda, eğitimcilerin ya da gönüllü üniversite öğrencilerinin yardımıyla çocuklar için matematik başta olmak üzere kurslar açılabilir. Hem çocukların okuma yazmayı öğrenmesinde yaşanan sıkıntılar hem de yetişkin Roman kadınların okuma yazma bilmemesi sebebiyle aynı merkezde açılacak bir okuma yazma kursu da büyük fayda sağlayacaktır. Mesleki kursların -özellikle sertifika verilebilme ihtimali var ise- hem çocuklar hem de yetişkinler için fark yaratacağı da açıkça görülmektedir. Sokakların güvenliği için geceleri daha çok aydınlatma ve mahallelinin bir talebi olarak düzenli gezen devriyenin soruna yönelik bir çözüm olabileceği düşünülmektedir.

Çocukların sosyalleşmeleri açısından İBB bünyesinde gerçekleştirilebilecek kamplar, sinema-tiyatro etkinlikleri ya da hayvanat bahçesi gezileri* başlarında mahalleden ya da tanıdıkları Roman derneklerinden bir sorumlunun da olması hâlinde önemli bir kazanım olabilecektir. Mahallede engelli çocuklar da bulunduğundan, bu etkinliklerin seçiminde engellileri de içerecek planlamalar yapılması önem kazanmaktadır.

2. el pazarının iki güne çıkarılması, hâlihazırda sabah 06.00-10.00 saatleri arasındaki kısıtlı sürenin uzatılması ve zabıtalardan bu pazara müdahale etmemeleri sağlanırsa, mahallede geçimini önemli oranda bu alandan sağlayan Romanların istihdamına dönük bir açık kapatılabilecektir.

Kapalı pazar alanında kendilerine yer tahsis edilmesini isteyip istemediklerini sorduğumuzda bunu tercih etmediklerini ifade eden Roman kadınlar, sokakta yer tezgahındaki işleyişten memnun olduklarını çünkü hem mahallede evlerine yakın olabildiklerini hem de çocuklarının onlar pazardayken yanlarına gelebildiğini belirtmektedirler. 2. el giysilerin ihtiyaç sahiplerine ulaşması için resmî bir görevlinin de başında bulunduğu bir işleyişle isim isim, hane hane ve sırayla dağıtımın gerçekleşmesinin işe yarayacağını aktaran Roman kadınlar, benzer bir uygulamanın Halk Süt dağıtımı için de yapılabileceğini düşünmekte ve önermektedirler. Aksi hâlde yüzlerce kişinin hakkının birkaç kişinin elinde toplanacağından duydukları korkuyu da açıkça paylaşmaktadırlar. Mahallede dernek kültür merkezi binasında ya da uygun başka bir alanda faaliyet gösterecek bir kreş; kadınların işgücüne katılımının önünü açabilecek,

* Hayvanat bahçesi, çocuklarının sosyalleşmesi adına Roman kadınların odak grup görüşmesinde özellikle vurguladıkları bir seçenek olarak öne çıkmıştır.

aylık gelirin artmasıyla kadınların ekonomik olarak güçlenmelerini sağlayabilecektir. Avcılar Belediyesi'nde ortalama 10 Roman kadının temizlik işçisi olarak istihdam edildiği bilgisini aktaran ve kendisi de aynı belediyenin eski temizlik işçisi olan Roman kadın, benzer bir uygulamanın diğer ilçe belediyeleri için de düşünülebileceği önerisinde bulunmuştur.

Fatih Karagümrük Sahası Ziyareti (13.11.2019)

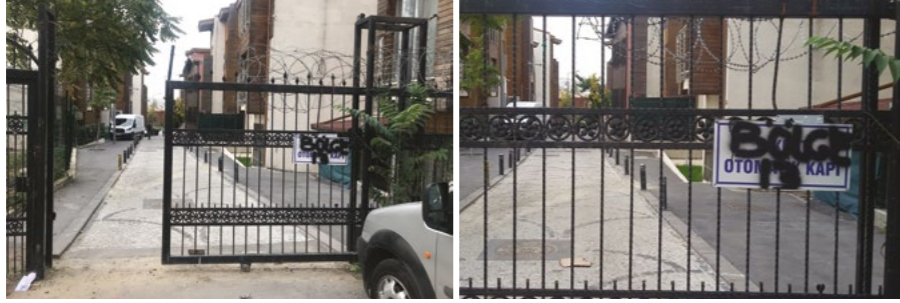
Nüfus Tahmini: 700-1000 kişi.

Meslekler: Parfüm, saat gibi eşyaları kapsayan seyyar satıcılık, kağıt toplayıcılığı, müzisyenlik, maddi durumu bir miktar iyi olanlar için servisçilik vb.

Temel Sorunlar: Tahmini 200 Roman hanenin bulunduğu mahallede yıkımlar sonrası Edirne, Trakya bölgesine gidenlerin yanı sıra çoğunluk Sulukule mahallesinin etrafındaki yıkılmayan bölgeye yerleşmiştir. Mahalleli yıkımdan önce herkesin kendi evinde oturduğunu, kira ödemediklerini, o dönemde mahallede kahvehanelerin, dergahların daha çok olduğunun altını çizmektedir. Seyyar satıcılık yapan yurttaşlardan biri ilçe belediyesi zabıtalарının kendilerini kovaladığını anlatmakta ve mahalle içinde zaman zaman izin verilse de ana caddede çalışmalarına kesinlikle müsamaha gösterilmediğine dikkat çekmektedir. Caddede özellikle Mihrimah Sultan Hamamı'nın çevresinde İBB ve Fatih Belediyesi zabıtalарının bulunduğunu, seyyar arabayla satış yaptıklarında 154 TL ceza kesildiğini, bazen satış yapmasalar bile ellerinde poşetle yürüdükleri için zabıtalarca durdurulup kendilerine ceza kesildiğini belirtmişlerdir. Eskiden müzisyenlerin mahallesi olarak görülen bu bölgede çoğu müzisyen artık seyyar satıcılık ya da çöpçülük yaptığından, şimdi toplam 10 müzisyen bile bulmanın zor olduğunu belirten Romanlar, seyyar satıcıların zabıtalarla olan gerilimli ilişkisinin bu bakımdan da önemli olduğunu aktarmaktadırlar. Mekânsal dışlamanın Romanların ağırlıklı olarak yaşadığı bölgelerde de etkisini göstermesine en çarpıcı örnek, Karagümrük'teki Sarmaşık Sokak'ta cisimleşmektedir.

Sarmaşık Sokak'ın başındaki konutları, hemen yanındaki yoksul Roman evlerinden ayıran üstü dikenli telle kapatılmış bu demir kapı, aslında mekânsal dışlamanın aşırılaştırılmış örneklerinden biri sayılabilir. Kamusal bir alanı, bir karşılaşma zemini olarak kodlanabilecek sokağın bir bölümünü net bir sınır çizgisiyle ayıran bu kapı, aslında bu ortak zemini bölen bir sembolü çalıştırmaktadır. Acil müdahale gerektiren bir hastalık söz konusu olduğunda ambulansın geçmesi için kapının açılması, hatta kırılması gerektiğinden, bu sembol başlı başına Romanları temsil eder bir niteliğe bürünmüştür. En olağan sayılan sokakta yürüme hakkından uzaklaştırılan Romanlar; çoğumuzun gündelik hayat rutini içerisinde çaba bile sarfetmediğimiz bir eylemi gerçekleştirmek için dahi çabalamak ve varlıklarını kabul ettirmek zorunda bırakılmışlardır. Kapının açılması için uygulanan sembolik şiddet, tam da bu varlığı kabul ettirme zorunluluğunun adıdır. İçinde buldukları durumun kurgu filmlerin distopik mantığıyla

örtüşen yanını yakalayan Romanlar, demir kapının üstündeki tabelaya "Bölge 13" yazarak Paris gettolarını anlatan 2004 yapımı Banlieue 13 isimli Fransız filmine atıf yapmaktadırlar.



Bölgede Belediye tarafından yapılan yardımların doğru kişilere ulaşamaması, Sulukule'de yıkım sonrası yapılan yeni evlerin bulunduğu alanın yan tarafındaki boş araziye (özel mülk) İBB ve Fatih Belediyesi tarafından çocuk parkı yapma sözü verilse de bu sözün tutulmaması gibi şikayetler başı çekmektedir. Bunun en büyük yansımalarından birini maddi yetersizlikler sebebiyle çocukların

eğitimlerine devam edememelerinde ve okulu bırakan çocukların-gençlerin baba mesleğini sürdürmesinde görebilmekteyiz. "Birilerinin aklına geliriz umuduyla yaşıyoruz" diyerek içinde buldukları yoksulluğu ve sınıfsal eşitsizliği özetleyen Romanlar, hastaneye bile sokulmadıklarını anlatırken yaşadıkları ayrımcılığın her alanı kapsadığının altını çizmektedir.



Çözüm Önerileri: Bölgede okuma yazma kurslarının verilebileceği, sanatsal-kültürel faaliyetlerin gerçekleştirileceği bir merkezin kullanıma açılması ve bu merkezlerde daimi olarak görev yapabilecek, sosyal hizmetler alanında uzman bir meslek elemanının bulunması kritik önemdedir. Bu, Roman yurttaşların sosyal yardımlarla ilgili doğru bilgiye ulaşmaları, belediye ile iletişimi doğrudan sağlayabilmeleri ve günlük hayatları içerisinde etkileşimde bulunabildikleri bir uzmanın desteğine erişmeleri bakımından da fayda sağlayabilecek bir alanın yaratılması anlamına gelecektir.

► Fotoğraflar soldan sağa (üst)
Karagümrük Sarmaşık Sokak.
Karagümrük Sarmaşık Sokak
► Fotoğraflar soldan sağ (alt)
Karagümrük Roman Yerleşimleri

Ataşehir Mimar Sinan ve Yeniçamlıca Mahalleleri Saha Ziyareti & Ataşehir Romanlar Derneği, Küçükbakkalköylü Romanlar Derneği ve Anadolu Yakası Ataşehir Roman Eğitim Gönüllüleri Derneği Temsilcileri ile Görüşme (14.11.2019)



Nüfus Tahmini: Romanlar başta Mimar Sinan, Mevlana, Kargı, Yeni Çamlıca, Ferhatpaşa, Bakkalköy ve Mustafa Kemal Mahallesi'nde yaşamaktadırlar ve Roman nüfusu yaklaşık 8 ile 11 bin arasındadır.

Meslekler: Kağıt toplama, seyyar satıcılık, çiçekçilik, hurdacılık, müzisyenlik

Temel Sorunlar: Mimar Sinan Mahallesi'ndeki en temel sorunlar Roman dernekleri temsilcileri tarafından; işsizlik, eğitim olanaklarından mahrum kalma, erken evlilikler ve kültürel etkinlik eksikliği olarak tarif edilmektedir. Geçimlerini sağlamak için yollarda çiçek, su vb. satarak hayatlarını tehlikeye atan Romanların içinde buldukları güvenli olmayan çalışma koşulları, birçok iş kazasına da gebe dir. Güvenli olmayan çalışma koşullarının adeta cisimleştiği örneklerden biri yakın dönemde yol kenarında su satarken araba çarpması sonucu hayatını kaybeden 15 yaşındaki çocuk işçi Emircan Budak'tır. Özellikle kış aylarında seyyar çiçekçilik yapan Roman yurttaşların kendilerini soğuk hava şartlarından koruyamamaları ve tuvalet, ısınma gibi kişisel ihtiyaçlarını karşılayamamaları önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Güvenli olmayan çalışma koşullarının yanında, Türkan Saylan Caddesi'nde çiçekçilik yapan 10 Roman kadının çalışma alanlarına ilişkin teknik bilgiye erişmekte yaşadıkları zorluklar (buket ve sepet hazırlama tekniklerini öğrenmek gibi) sattıkları ürünlerin tercih edilirliliğini azalttığından, maddi olarak onları zora sokmaktadır. Zabıta tarafından kabahat cezası kapsamında yazılan ve Romanların ödeme gücünün çok üstündeki para cezaları da içinde buldukları zorlu koşulları keskinleştirmektedir.

Seyyar satış yapabilmek için İBB'ye başvurduklarını ancak taleplerinin kabul edilmediğini aktaran Romanlar, kağıt toplama alanına Afganların ve Suriyelilerin eklendiğini belirtmektedir.*

* Özellikle işsizliğin ve derin yoksulluğun etkisiyle, yapısal problemlerin kaynağını göçmenlerde bulma eğilimi oluşmaktadır. Bu eğilimin göçmen düşmanlığına dönüşme riski ciddiyle ele alınması gereken konulardan birini oluşturmaktadır.

► Fotoğraflar soldan sağa
Ataşehir Roman Dernekleri ve Binaları
Ataşehir Roman Dernekleri ve Binaları

Kağıt toplama açısından özellikle büyük alışveriş merkezlerinin önemli bir nokta olması ve fakat bu merkezlerin kağıt toplayıcıları sürece dahil etmeyip iştirakçilerle çalışmaları sıklıkla görülen bir olgudur. 100 kg hurdadan yaklaşık 30-45 TL kazanabildiklerini aktaran Romanlar, alışveriş merkezlerinin kağıt toplayıcıları öteleyen yaklaşımı sebebiyle gelirlerinin önemli oranda azaldığını belirtmişlerdir. Ayrıca İstanbul ilçe belediyeleri arasında kendi bünyesinde en fazla Roman çalıştıran belediyenin Ataşehir olduğu ve temizlik, park bahçe alanlarında 45 kişinin çalıştığı bilgisi verilmiştir.

Mahallelinin özellikle toplu ulaşım araçları kullanırken ayrımcılığa maruz kaldığı ve zaman zaman kıyafetlerinden dolayı dolmuşlara alınmadığı örnekler sıkça görülmektedir. Bu ayrımcılık sadece toplu ulaşım hususunda değil, ev bulma ve kiralama süreçlerinde de yaşanmaktadır. Mimar Sinan Mahallesi'nde ön yargılardan dolayı Romanlara ev kiralanmadığı, 800-1000 TL arasında değişen kira giderini karşılamakta Romanların büyük sıkıntılar yaşadıkları ifade edilmektedir. Mahallede Romanların maruz kaldığı ayrımcılığın yalnızca bununla sınırlı olmadığı, benzer ayrımcı pratiklerin düğün salonları kiralama süreçlerinde de ortaya çıktığı görülmektedir. Salon sahipleri Romanlara düğün salonlarını ya hiç vermemekte ya da daha pahalıya kiralamaktadır. Mahalleli bu sebeple sokakta, çoğu zaman yağmur çamur içinde düğünlerini gerçekleştirdiğini özellikle belirtmiştir. Bu nedenle Ataşehir ve civarında düğünlerde kullanılmak üzere kapalı bir salona ihtiyaç duyulmaktadır.

Geçim sıkıntısı ve yaşadıkları derin yoksulluk nedeniyle Romanlar öncelikli bir sosyal yardım beklentisi içerisinde olan toplumsal gruplardan biri görünümündedir ancak kendileri üzerilerine kayıtlı eski taşıtlar, taşınmazlar ya da aynı hanede sigortalı çalışan bir kişinin olması gibi sebeplerle kamu kurumlarında sosyal yardımların kesildiği görülmektedir. Kamu kurumlarına sosyal yardımlarla ilgili başvuru yapmak amacıyla gittiklerinde çeşitli sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir, bunlardan başlıcaları aşağıda listelenmiştir:

- Sosyal hizmet uzmanlarının ya da ilgili kişilerin, yardım talebiyle gelen yurttaşların başvurusunu mahalle temsilcisi/lideri olmadan değerlendirmeye almaması ciddi bir problemdir. Bu yaklaşım, ideolojik ayrışmanın görünür kıldığı bir pratik olarak ortaya çıkmaktadır.
- Bir vesileyle sosyal yardım alan yurttaşların siyasi nedenlerle yardımının kesildiği örnekler bulunmaktadır.
- Romanların sosyal yardım başvurusu yapmalarının ardından sosyal hizmet uzmanlarının kontrol için gelişleri ortalama 1,5 yılı bulmaktadır.
- Yardım başvurusu yapmaya gittiklerinde "yine mi sen" benzeri cümleler kurulmakta ve kendilerine dönük ayrımcılık yapılmaktadır.
- İçinde buldukları derin yoksulluk sebebiyle çoğu Roman bir evde birden fazla hane olarak yaşamaktadır. Sosyal Hizmetler birimlerine sosyal yardım için başvuru yapan bir aile, yaşadıkları evde başka haneler de olduğunda ve kendileri dışındaki o hane sistemde kayıtlı bir biçimde sosyal yardım aldığı bu haktan mahrum kalmaktadır. Bu kriter, ciddi mağduriyetlere neden olmaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşlarının bu ve benzeri uygulamalarda Romanlara etkin ve adil bir hizmet sunamaması sebebiyle sivil toplum kuruluşları özellikle bu mahallelerde açığı kapatabilmek amacıyla aktif faaliyet yürütmektedir.

Mahallede en büyük ihtiyaçlardan biri, 0-6 yaş grubu için kreşlerdir. Çocuklar nedeniyle Roman ailelerde iki ebeveynin birden çalışması mümkün olamamaktadır ve bu durum aile bütçesine zarar vermektedir. Bazı örneklerde ise hem anne hem de babanın çalışabilmesi için kardeşlerine göre büyük olan kız çocukları okulu bırakmakta ve evde kardeşlerine bakmaktadır. Tüm bu nedenlerle çocuklar arasında okul terk oranları yüksektir ve çocuk işçiliği de sıklıkla görülmektedir. Örgün eğitim alan çocukların ise okul çıkışlarında sosyalleşmek için gidebilecekleri herhangi bir mekân bulunmaması, önemli bir şikayet konusudur. Ferhatpaşa'da çocuklar için bir müzik atölyesi açılmıştır ancak Roman çocukların bu atölyeye erişimi zor olduğundan, atölyenin devamı getirilememiştir. Bazı okullarda Roman çocuklara hiperaktif olmaları ve kelime dağarcıklarının az olması nedeniyle engelli raporu/RAM raporu verildiği vakalar görülmektedir. Eğitime erişim bu bakımdan büyük bir sorun olarak öne çıkmaktadır ve aileler çocuklarını özel eğitime vermek istememektedir.

Mimar Sinan Mahallesi'nde yaşayan Roman yurttaşlar gibi Yeniçamlıca Mahallesi'ndeki Romanlar da ev kiralarından sorun yaşadıklarını aktarmışlardır. Ayrımcılığın farklılıktan duyulan korku sebebiyle kendisini türlü biçimlerde gösterdiği bilirse de uzak durma, sınırlar koyma benzeri pratikler de bölgede sıklıkla görülmektedir. Önceki yıllarda mahallede Romanların olduğu sokağın önünden geçmemeye varan ayrımcı pratikler gündelik rutine yerleşse de, tarafların birbirini tanıması ile bu pratiklerin de dönüştüğü ve daha sağlıklı ilişkilerin tesis edildiği ifade edilmektedir. Yeni Çamlıca Mahallesi'ndeki en önemli sorunlardan biri ise imar ve istihdamdır. Mahalle 2009'da kurulduğundan beri imar sorunu mahallenin öncelikli sıkıntılarının biridir ve çözülemediği için mahalledeki park ve gençlerin yararlanabileceği kültür merkezi sorununu tetiklemekte, çözümsüz bırakmaktadır. İmar sorununun zorunlu olarak ortaya çıkardığı sosyalleşme mekânlarının eksikliği, özellikle Roman gençleri alışveriş merkezleri gibi dar seçeneklere mahkûm etmektedir. Yeni Çamlıca Mahallesi'ndeki Çağrıbey İlkokulu ve Mevlana Mahallesi'ndeki Piri Reis Ortaokulu'nun fiziksel koşulları oldukça kötü durumdadır. Bölgede spor salonlarının da bulunmasına rağmen bu alanlara Roman çocukların erişimi söz konusu değildir.

Mahalleli %70 oranında çiçekçilik ile geçimini sağlamaktadır ve ortak bir problem olarak seyyar satıcılara kesilen cezalardan çok şikayetçi olduklarını aktarmışlardır. Eski hükümlülere sigortalı iş verilmediği için yollarda su satmak zorunda olduklarını aktaran mahalleli, bu insanlara bir de ceza kesilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca Mimar Sinan Mahallesi'nde olduğu gibi Yeni Çamlıca Mahallesi'nin temel ihtiyaçlarından biri olan kreşlerin eksikliği, özellikle çiçekçi kadınların işe gidememelerinin önündeki en büyük engel olarak gösterilmektedir.

Çözüm Önerileri: Romanlar tarafından geri dönüşüm işçilerinin sigortalı olarak işe alınması gibi İBB'nin bu alanla ilgili bir çalışma yapması önerilmiştir. Mahallelerde kadınların, çocukların ve gençlerin ortak kullanımında olacak ve erişimini kolaylaştıracak her türlü destek mekanizmasının da sağlandığı kültür merkezleri/mahalle evleri birçok soruna çözüm sağlayabilecektir. Bu merkezlerde kadınların

► Fotoğraflar soldan sağa
Ataşehir Mimar Sinan Mahallesi
Toplantısı
AtaşehirYeniçamlıca Mahallesi
Toplantısı

gidebileceği meslek kurslarının açılması, örneğin çiçekçilik yapan kadınlar için sepet ve buket hazırlama tekniklerinin öğretilmesi hem alandaki teknik yeterliliklerini arttıracak hem de gelir artışını sağlayacaktır. Benzer şekilde bu merkezlerde eğitim çağındaki çocukların okul derslerine destek olacak kursları alabilmeleri ve kültür sanat etkinliklerine katılım gösterebilmeleri de teşvik edilebilir.

Ümraniye Dudullu Şerifali Mahallesi Saha Ziyareti (14.11.2019)



Nüfus Tahmini: Şerifali Mahallesi'ndeki 15 çadırda toplam 76 kişi bulunmaktadır.

Temel Sorunlar: Ümraniye Dudullu bölgesinde bulunan Şerifali Mahallesi'ndeki Roman çadır/baraka yerleşimlerinin en temel sorunlarından biri, temiz içme suyu ve tuvalet ihtiyacının karşılanabilmesi adına gerekli fiziksel ortamın ve koşulların bulunmamasıdır. Birçok çadır/baraka yerleşiminde haşereler dolayısıyla özellikle küçük çocukların gördüğü zararlar ortaklaşmakta ve saha ziyaretleri sırasında Büyükçekmece Kumburgaz çadır/baraka yerleşiminde de benzer sıkıntıların yaşandığı görülmektedir. Özellikle ısınma ihtiyacı dolayısıyla soba temini çoğu hanede görülen en aciliet taşıyan başlıklardan biridir. Çocukların eğitim ve giysi ihtiyacının yanında; epilepsi hastası olduğunu öğrendiğimiz ve gün içerisinde birçok kez nöbet geçirdiği bilgisine ulaştığımız bebek örneğinde olduğu gibi ciddi sağlık problemlerinin de çözümü ulaştırılması gerekmekte ve Roman ailelerin sağlık hizmetine etkin erişiminin sağlanması ihtiyacı kendisini dayatmaktadır. Sağlık hizmetine erişim kavramı yalnızca fiziksel sağlığı değil, ruhsal sağlığı da içerdiğinden zor koşullar altında ailesinin tüm sorumluluğunu üstlenen ve içine kapanan Roman genç kadın örneğinde görüldüğü gibi psikolojik destek hizmeti önemli bir ihtiyaçtır. Özellikle eşleri cezaevinde bulunan Roman kadınların sosyal yardımlara başvuru hususunda yönlendirilmeye, bilgi edinmeye ihtiyaç duydukları görülmektedir. Cezaevindeki resmî nikâhlı olmayan eşleri sebebiyle Roman kadınların sosyal yardımlardan faydalanamaması da öne çıkan bir başka başlık olarak dikkat çekmektedir.

Çözüm Önerileri: Çadır/baraka yerleşimlerinin zorlu fiziki koşulları sebebiyle Roman yurttaşların sağlıklı bir çevrede yaşamlarını

► Fotoğraflar soldan sağa
Ümraniye Dudullu Roman Çadır
Yerleşimi
Ümraniye Dudullu Roman Çadır
Yerleşimi

devam ettirebilmelerini sağlamak amacıyla seyyar tuvalet ve banyo hizmetinin sunulması, temiz içme suyuna erişimlerinin sağlanması, başta çocuklar ve gençler olmak üzere Romanların temel sağlık özellikle de psikolojik destek hizmetlerinden faydalanmaları ivedilikle sağlanmalıdır.

Büyükçekmece Mimarsinan- İstanbul 7 Tepe Roman Dernekleri Federasyonu Temsilcileri ile Görüşme (15.11.2019)



Nüfus Tahmini: Büyükçekmece genelinde 19 bin Roman yaşamaktadır.

Meslekler: Müzisyenlik, seyyar satıcılık yaygındır ama Mimarsinan çevresinde geri dönüşüm işçisi, Federasyon yetkililerine göre bulunmamaktadır. Müzisyenler özellikle Büyükçekmece sahilinde ya da geceleri çeşitli mekânlarda sigortasız olarak çalışmaktadırlar.

Temel Sorunlar: Federasyon'un çalışmalarını finanse eden proje 7-8 ay kadar önce bittiğinden yapı, hâlihazırda finansman sıkıntısı yaşamaktadır. Roman hareketi içerisinde aktif olarak yer alan insanlar aynı zamanda başka işlerde çalıştıklarından, hem yaşamlarını idame ettirmek hem de Roman hakları için mücadele etmek noktasında enerjilerini tam anlamıyla sahaya yansıtamamaktadır. Büyükçekmece Belediyesi zabıtalılarının Romanlara daha müsamaha gösterir bir tarzda davrandıkları belirtilmiştir.

Çözüm Önerileri: Büyükçekmece Belediyesi'nin İstanbul 7 Tepe Federasyonu'na tahsis ettiği bina 5 yıllık sözleşme ile verilmiştir ve kısa vadede Roman Çalıştay öncesi açılıp işletilebilecek durumdadır. İBB bu noktada Büyükçekmece Belediyesi ve Federasyon ile ortak bir çalışma yürütebilir ve özellikle binanın tadilatı safhasında destek verebilir. Bu ve benzeri merkezlerde yürütme ve yönetim sürecinin Romanlarda olması kritik öneme sahiptir. Aynı zamanda tahsis edilen bina içerisinde bir odanın İBB'ye ayrılması ve daimi bir sosyal hizmet uzmanının görev yapması, hem eşgüdümlü çalışma konusunda, hem de halkın bilgilendirilmesi, hizmet alması hususlarında ciddi oranda fayda sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Uzun vadede merkez bünyesinde kadınlara yönelik eğitimler, eliş kursları, okuma

► Fotoğraflar soldan sağa
Büyükçekmece İstanbul 7 Tepe
Federasyonu'na Tahsis Edilen Bina
Büyükçekmece İstanbul 7 Tepe
Federasyonu Temsilcileri ile
Görüşme

yazma ve müzik kursları verilebileceği gibi, ortaya çıkarılan ürünlerin Büyükçekmece Belediyesi'ne ait kapalı pazarlarda daha evvel yapıldığı üzere satışa sunulması da gelen öneriler arasındadır. Okuma yazma eğitimlerinin son 1 ayında belediyeye ait kurslara giderek kurs katılımcılarının belge alması sağlanabilir, aynı zamanda kurslara gelen annelerin çocukları için bir oyun odası kurulabilir. Bu kurslar özellikle çocukların sosyalleşmesi ve zararlı alışkanlıklara yönelmemesi açısından da önleyici bir etki sağlayacaktır.



İBB bünyesinde aktif çalışacak bir Roman ekibin varlığı ve alternatif olarak ara buluculuk sistemi, yerel halkın sorunlarına hem İBB çalışanı hem de Roman kimliğiyle bir ekibin çözüm bulabilmesi bakımından federasyon tarafından önerilmektedir. Roman ekibin çalışma alanlarının etkin olmadıkları bölgelerden çaprazlama bir biçimde seçilmesi, rotasyonla daimi olarak değiştirilmesi ve İBB tarafından düzenli denetime tabi tutulması da, hem suistimalleri önlemek hem de hizmetin tüm yerelerde eşit biçimde sunulabilmesini sağlamak açısından federasyon yetkililerince sunulan önerilerden biridir. Yalnızca ihtiyacı olan Roman kadınların istihdam edileceği bir sera projesi* önerisinde bulunan federasyon, İBB'nin serayı oluşturmak ya da tohum vermek benzeri ön hazırlık aşamasında yardımcı olabileceğini düşünmektedir. İBB'nin bu projeye dahil olması, Romanların istihdamı özellikle de kadınların işgücüne aktif katılımı hususunda büyük katkılar sağlayacaktır. Aynı zamanda merkezde seracılıkla ilgili eğitimler verilmesi suretiyle yetkinleşme de sağlanabilecektir. Seracılık projesinin kabulü hâlinde sürecin en başında fotoğraf arşivinin oluşturulması ya da ileride belgeselini oluşturabilmek için görsel takibinin yapılması da gelen öneriler arasındadır.

► Fotoğraflar soldan sağa
Büyükçekmece İstanbul 7 Tepe
Federasyonu'na Tahsis Edilen Bina
(İç Mekan)

* Projenin içeriğine dair ayrıntılandırılmış bilgi, "Saha Ziyaretlerine ve Arama Toplantılarına Dair Genel Değerlendirme ve Öneriler" kısmında paylaşılmıştır.

Esenyurt Bağlarçeşme ve Fatih Mahalleleri Saha Ziyareti & Edirne Çevreköylüler Derneği ve Esenyurt Trakyalılar Derneği Temsilcileri ile Görüşme (15.11.2019)



Nüfus Tahmini: Balık yolu, Bağlarçeşme, Kıraç, Kuruçeşme ve Fatih Mahallelerinde yoğunluk kazanan Roman nüfusu toplamda 19 bine yaklaşmıştır.

Meslekler: En yaygın görülen meslekler pazarcılık ve seyyar satıcılıktır.

Temel Sorunlar: Yerellerinde temel üç sorun tespit eden dernek başkanları, bunları gıda kartı, Roman pazarı ve asker uğurlamaları için araç olarak özetlemektedir. Gündelik yaşamlarında asker uğurlaması gibi Romanlar için önem arz eden bir konuda, maddi yetersizlikler sebebiyle Romanlar, araç kiralamak yerine bunun bedeline karşılık gelen 300-500 TL'yi askere giden gence cep harçlığı olarak vermeyi yeğlemektedir. Roman pazarı olarak da bilinen ve eskiden cumartesi-pazar günleri 2 gün süren ancak gelen şikayetlerin sonucunda tek güne indirilen 2. el pazarının yeniden iki güne çıkarılması talep edilmektedir. Bu başlıklarda bir gelişme olmayışı, 400 ile 450 kişinin, ailelerini de katarsak 2 bine yakın insanın geçimini sağladığı bu pazarı kaldırmaya dönük planlar hâlihazırda en temel sorunlar görünümündedir. Roman pazarında resmî görev almanın, ideolojik kamplaşmanın etkisinde olduğunun altını çizen temsilciler, geçmiş dönemlerden bu yana yerleşik olan "biz-siz" anlayışının aslında süreci sakatladığına vurgu yapmaktadır. Dernek temsilcilerinin en ciddi taleplerinden biri yardım sisteminin işleyişinin değiştirilmesine yöneliktir çünkü sistemden görülen tapu-sigorta bilgileri gerçekliği ve hanelerin yoksulluk düzeyini yansıtmamaktadır. Üç hanenin aynı ev içerisinde yaşaması ve içlerinde yalnızca bir gencin sigortalı çalışması sebebiyle yardım alamayan aileler, gerek yaşadıkları mekân gerek koşullar itibarıyla derin yoksulluk içerisinde ve yalnızca bilgisayardan kontrole dayalı bir sistem ne yazık ki tek boyutlu bir bilgi sunmaktadır. Bu yardımların tahsisinde ve kesilmesinde temel kriter saha ziyaretleri olmalıdır, kararlar ise yaşanan mekânın ve koşulların değerlendirilmesi ile alınmalıdır. Zabıta ile yaşanan problemler ve seyyar arabaların ceza yazılarak bağlanması pratiği burada da karşımıza çıkmaktadır.

► Fotoğraflar soldan sağa
Esenyurt Trakyalılar Derneği Dernek
Binası.
Esenyurt Trakyalılar Derneği
Temsilcileri ile Görüşme



Çözüm Önerileri: Esenyurt'ta özellikle Romanların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde benzerlik gösteren sorunlara önerilecek en temel çözümlerden biri sosyal-kültürel merkezlerdir. Sosyalleşme olanağını sağlayabilecek kadınların işgücüne aktif katılımını kreş yardımıyla güçlendirecek, mesleki kurslar, çocuklar ve gençler için eğitim kursları gibi seçeneklerle istihdam ve eğitim başlıklarındaki tikanlıklara yerelde güçlendirme teması üzerinden cevaplar üretebilecek bir kültür merkezi fikri büyük önem taşımaktadır. Esenyurt Belediyesi'ne ait "Roman Kültür Evi" bu bağlamda etkin kılınabilecek bir mekân olarak kullanılabilir durumdadır. Roman Kültür Evi'nde ve yönetim süreçlerinde alanı bilen Romanların görev alması durumunda bu alanlarda gücün artması ve çalışmaların yaygın bir etki yaratması mümkün hâle gelebilecektir. Benzer bir etki Roman pazarı için de öngörülebilir. 2 bine yakın ailenin yaşamını idame ettirmesine vesile olan 2. El eşya pazarında çalışma gün ve saatlerinin belediye izniyle artırılması ve zabıta müdahalelerinin son bulması, istihdam ve çalışma sorunları alanındaki sıkıntıyı hafifletebilecektir.



► Fotoğraflar soldan sağa (üst)
Fatih Mahallesi'nde Roman
Yerleşimleri
Seyyar Sebze-Meyve Arabası
► Fotoğraflar soldan sağa (alt)
Esenyurt Belediyesi Roman Kültür Evi
Esenyurt Belediyesi Roman Kültür Evi

Şişli Kuştepe Saha Ziyareti & Öz Roman Çiçekçiler Derneği, Şişli İzzetpaşa Kanaat Önderleri Derneği Temsilcileri ve Kuştepe Mahallesi Muhtarı Eyüp Demirkıran ile Görüşme (19.11.2019)



Nüfus Tahmini: Kuştepe'de 3500 kişilik Roman nüfus, 1500 kişilik Abdal nüfusuyla birlikte 5000 kişiye ulaşmaktadır.

Meslekler: Özellikle trafikte çiçek ve su satmak, araba camı temizlemek, seyyar satıcılık, hurdacılık, geri dönüşüm işleri

Temel Sorunlar: İstanbul Öz Roman Çiçekçiler Derneği temsilcisi ile gerçekleştirilen görüşmede Romanların, özeldede Abdalların sıklıkla geçici ve sosyal güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kalmalarından ve belediye zabıtalılarının kabahat cezası kesme pratiğinin Kuştepe'de de en aciliyet taşıyan sorunlardan biri olduğundan bahsedilmiştir. Bu cezaların birikmesi sonucu çok sayıda Roman ve Abdal yurttaşın birikmiş borcu bulunmaktadır ve bizi dernek üzerinden ilçe belediyesi zabıta müdürlüğü ile iletişime geçilerek eğer olanak varsa sürece müdahalede bulunulduğu ortaya çıkmıştır. Adeta bir sosyal kooperatif biçiminde işletilen dernek faaliyetleri vasıtasıyla çiçekçilerin yaşadığı sıkıntıların, esnaf usulü bir dayanışma ağı içerisinde kolaylaştırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Örneğin çiçeğin piyasa koşullarına göre daha düşük meblağlarda satılması ve bunu karşılayacak gücü olmayan Roman/Abdal çiçek satıcılarına on gün gibi sürelerde gecikmeli ödeme olanağının sunulması... Ayrımcılığın istihdam alanındaki yansımalarının özellikle geçici sürelerle temizlik şirketlerinde işe alınan Abdal kadınların maaşlarını alamama örneğinde açıkça görülebildiğini belirten dernek temsilcisi, bu sıkıntının özellikle aracı şirketler üzerinden inşaatı yeni biten otel temizlik süreçlerinde sıklıkla yaşandığını aktarmıştır. Temsilci özellikle eski hükümlülerin iş bulma süreçlerinde yaşadıkları çifte ayrımcılığa da vurgu yapmaktadır. Roman kadınların öteden beri çalıştıklarını, oysa Abdal kadınların kendi ifadesiyle "normalde" iki-üç sene önceki ekonomik krize dek çalışmadıklarını belirten ve bu bilgiyi adeta iki topluluk arasındaki önemli farklardan biri olarak aktaran temsilciye göre, Abdal kadınlar birkaç yıldır aktif olarak işgücüne katılmak zorunda kalmışlardır ama bu büyük değişim bile onlara ve ailelerine içinde buldukları derin yoksulluk durumundan bir çıkış şansı tanımamaktadır. İşgücüne aktif katılım sürecinin de etkisiyle kadınların işteyken çocuklarını emanet edebilecekleri bir kreşin varlığı

► Fotoğraflar soldan sağa
İstanbul Öz Roman Çiçekçiler
Derneği Bürosu
İstanbul Öz Roman Çiçekçiler
Derneği Bürosu

önem kazanmaktadır. Yine çocukların özellikle ilkokulu bitirdikten hemen sonra eğitime devam edemeyip çalışmaya başlaması, Kuştepe dik yokuşlu bir bölge olduğundan özellikle kış aylarında çocukların okula ulaşmak konusunda ciddi zorluklar yaşaması, hem çocuklar hem gençler hem de kadınlar için eğitim ya da kültür merkezi işlevi görecek bir mekân bulunmaması önemli sorunlar olarak kodlanabilir.

Mahalle yakınlarında faaliyet yürütmekte olan sosyal ve kültürel merkezlerin ihtiyacı olanların kullanımına açık durumda bulunmaması, örneklemek gerekirse bu merkezlere bugüne kadar Abdal bir kadının erişim sağlayamaması da önemli bir gösterge olarak okunmalıdır. "Gacolar sen çalıştır bu yerleri dersin, bizim insanımız gitmez. Çünkü onlar kendi adamlarını getirir, 'Çingeneler gelmiş' der." cümlesinden açıkça anlaşılabilir gibi, ayrımcı pratiklerin bu merkezlerin işleyişinde de öne çıkmasını engellemek, önemli hedeflerden biri olmak durumundadır. Ayrıca Abdalların ve Romanların etkin katılım sağlayabilmesi için bu gibi merkezlerin yürütülme süreçlerinde bulunmaları büyük önem taşımaktadır.

Abdalların ve Romanların sosyal yardımlara ve hizmetlere erişememelerinin yanı sıra, bu erişimi sağlayacak bilgiye ya da bilgilendirme mekanizmalarına da yabancı oldukları görülmektedir. Özellikle resmî nikâhlı olmayan yurttaşların sosyal yardımlar konusunda sıkıntılar yaşadığı görülmektedir. Kasımpaşa'da ve Ortaköy'de 'çiçeğe çıkılan' yollarda güvencesiz ve güvenliksiz bir biçimde çalışmanın yanında, zabıta tarafından trafikte toplanarak karakola götürülen, kabahat cezası kesilen ve böylelikle borç yükü artan kadınların isteği aslında aynı cümlede somut hâle gelmektedir: "Tezgâh olsa otururum."



► Fotoğraf (üst)
Kuştepe Mahallesi
► Fotoğraflar soldan sağa (alt)
Yıldız Sokak
Yıldız Sokak

Şişli İzzetpaşa Kanaat Önderleri Derneği temsilcileri de en önemli sorunun istihdam ve barınma olduğunu belirterek; 10 metrekare içerisinde 5-6 kişinin yaşadığını, özellikle Yıldız Sokak'ta tuvaletlerin evlerin dışında sağlıksız bir biçimde konumlandığını, çocukların kötü beslenme nedeniyle çok sık hastalık geçirdiklerini, sosyal-kültürel merkezlerden yararlanamadıklarını belirtmektedir. Kuştepe'de kreş, düğün salonu, çocuk parkı olmaması, bakımevlerinde yaşlılara hizmetin yüksek meblağlar gerektirmesi ve evde bakım hizmeti için sağlık sisteminin 15 gün sonraya tarih vermesi gibi sıkıntılar kendisini göstermektedir. Mahalleli yaşlılara sosyal ve mahallî bir dayanışma mekanizması sayesinde kısıtlı olanaklarla destek olmaya çalıştığından, yaşlılara bakım hizmeti veren devlete bağlı bir merkezin kurulmasının büyük kolaylık sağlayacağı ifade edilmiştir. Şişli'nin

göbeğinde Trump Towers'ın gölgesi düşecek denli yakınındaki bu Roman yerleşimi ve Yıldız Sokak, dışarıdaki tuvaletleri ve kapanmayan kapılarıyla adeta varsılığın yanıpışındaki bir derin yoksulluk çukuru olarak konumlanmaktadır. Eğitim çağındaki çocuklar için okul giysisi, kırtasiye malzemesi ihtiyacı büyük bir sıkıntı olarak öne çıkarken; bundan 5 yıl evvel mahalle muhtarının sponsor sistemi yardımıyla bu problemi çözümü iyi bir uygulama önerisi olarak aktarılmıştır. Okul giysisi birçok Roman mahallesinde olduğu gibi burada da büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Maddi yetersizlikler, okul giysisi yardımı alamamak ve okul giysisi olmaksızın dersliklere kabul edilmemek gibi nedenlerle çocukların eğitim hayatının ya kesintiye uğradığı ya da son bulduğu sıklıkla görülmektedir. Sosyal yardımlar konusunda da sisteme dönük benzer şikayetler dillendirilmektedir. "Çalıştığı, yaşadığı yeri gör. Sonra yardım vermezsen verme. Sadece bilgisayardan bakma. Sende araba çıkıyor diyor. Mezattan alınan araba 72 model." Bu bakımdan "Biz dilenmiyoruz, adalet istiyoruz" taleplerinin haklılığının, gerek istihdam gerek barınma gerek sosyal yardım başlıklarında öne çıktığını rahatlıkla söyleyebiliriz.



1950'lerde kurulan Kuştepe Mahallesi'nin yıllar sonra seçilen ilk Roman muhtarı ve şu an İstanbul'da görevde olan tek Roman muhtar olan Eyüp Demirkıran, en temel sıkıntılardan birinin yol yapım ve bakım, kanalizasyon, ilaçlama vb. kamu hizmetlerinin Roman mahallelerine götürülmesi hususunda yaşadığını belirtmektedir. "Daha evvel sorun yaşadım, ben Alev Sokak'a girmem" diyen kamu görevlileri gibi örneklerde açıkça ortaya çıkan ayrımcı pratikler dikkat çekmekte, kamu görevlilerinin kişisel sorun yaşadığı tekil örneklerin bu süreçte belirleyici olması da ayrımcılığın zamanla yerleşik bir kabule dönüşmesine zemin hazırlamaktadır. Mahalle yakınlarındaki sosyal-kültür merkezlerinin birer sosyalleşme mekânı olma niteliğini taşımadığını, yeni mekânlar oluşturulabileceği gibi, var olan mekânlarda da çalışmalar yürütülebileceğini kaydeden Demirkıran, meselenin sadece okulda dersliklerin fiziki koşulları ya da okuldan çıkınca oyun için gidilen alanlar olmadığını, asıl meselenin çocukların kılık kıyafetinden başlayarak toplumun bir parçası olma hissini besleyen aidiyet bilincini geliştirmekte yattığını vurgulamaktadır. Bu bilincin çocuğun daha sonraki eğitim öğretim süreçlerine bakışını da belirlediğini, aksi hâlde dışlanma sürecinin hız kazandığını da ifade etmektedir. Demirkıran adeta bir iltifat cümlesi olarak kullanılan "Sen Romana hiç benzemiyorsun" cümlesinin dışlayıcı ve ayrımcı altmetnine de işaret etmektedir.

► Fotoğraflar soldan sağa
Kuştepe Mahallesi Muhtarlığı'nda
Görüşme
Kuştepe Mahallesi Muhtarlığı'nda
Görüşme

Demirkıran bilgi edinme süreçleri ve yolları hakkındaki eksikliğin önemine tıpkı diğer dernek temsilcileri gibi özellikle dikkat çekmektedir. Yardım almaya hakkı olduğu hâlde başvurusunu nereye, nasıl yapacağını bilemeyen, bu eksiklik sonucu başvuru yapamayan ya da yanlış yardım kategorisine başvuran, reddedildiğinde psikolojik sıkıntılar yaşayan yurttaşları bilgilendirmek amacıyla bu hususta mahallelerde daimi olarak çalışma yürütecek bir sosyal hizmet uzmanının ya da sosyoloğun görev yapması gerektiğinin altını çizen Demirkıran, genel olarak belediyelerin Romanları sorun olarak görme yaklaşımının sıkıntısına da dikkat çekmektedir. Demirkıran'ın "Belediyede her birimde -bizden kelimesini kullanmıyorum yanlış olabilir- ama bizi anlayan birilerinin olması gerek" yaklaşımında karşımıza çıkan ise belediye ve Roman toplumu arasında fiili olarak işlemekte olan ara buluculuk sisteminin belediye tarafından tanınan bir biçimde yürütülebileceğine dair bir vurgudur. Romanların belediyelerde doğrudan telefon açıp bağlanabileceği, ulaşabileceği bir kişinin/birim olmasının, sorunların çözümünde kilit olacağını belirten Demirkıran, böylesi bir sistemin bilgi edinmeyi kolaylaştırarak karmaşık bürokratik yollar içerisinde kaybolmayı da önleyeceğini ifade etmektedir.



Çözüm Önerileri: Dik yokuşlu bir bölge olan Kuştepe'de mahalle içerisinde ring servis hizmetinin, özellikle kışın okula ulaşmakta zorluk çeken Roman ve Abdal çocukların eğitime erişimde yaşadığı sıkıntıları azaltmaya dair önemli bir katkısı olacağı görülmüştür. Özellikle kadınların, gençlerin ve çocukların sosyalleşebilmesi adına eksikliği çekilen eğitim ve kültür merkezlerinin bir örneği ya da prototipi olarak Kuştepe Dayanışması/Göçmen ve Roman Çocuklarına Eğitim Derneği ya da Şişli Belediyesi Kuştepe Roman Sanatevi gibi merkezler desteklenebilir. Şişli Belediyesi Toplum Merkezi binasında çocuklar için sosyal etkinlik projelerinden biri de saha ziyaretinin gerçekleştirildiği günde yani 19 Kasım 2019'da başlatılmıştır. Abdalların ve Romanların bilgilendirme süreçlerinden tam anlamıyla faydalanabilmesi için daimi bir İBB personelinin bu mahallelerde faaliyet gösterecek sosyal-kültür merkezlerinde bulunmasının elzem olduğu da açıkça görülmektedir.

► Fotoğraflar soldan sağa
Şişli Belediyesi Kuştepe Roman Sanat Evi
Kuştepe Dayanışması Binası

Kağıthane Gültepe Saha Ziyareti & Avrupa Asya Roman Dernekleri Federasyonu Temsilcileri ile Görüşme (20.11.2019)



Nüfus Tahmini: 300 hane

Meslekler: Esnaf, çiçekçi, hurdacı, geri dönüşüm

Temel Sorunlar: Şişli Kuştepe görüşmelerinde rastladığımız kamu hizmetlerinin Roman mahallelerine ulaşmaması eleştirisinin bir benzeri de Kağıthane Gültepe'de karşımıza çıkmaktadır. Herhangi bir mahallede kanalizasyon patlasa gün içerisinde belediyelerin sorunu çözmek adına adım atacağını ancak söz konusu mahallenin Roman mahallesi olması durumunda aylarca sorunlu bölgeye adım atılmadığını aktaran temsilciler, benzer bir sürecin özellikle ilköğretim safhasında okullarda da yaşandığını ve ön yargının, ayrımcılığın yerleşik olduğunu vurgulamaktadır. Medyadaki Roman temsilleriyle katılan toplumsal Roman imgesinin Gırgıriye ve benzeri yapımlarda Romanın kendisini güldürü unsuruna indirgediğini, gülüp geçilen bu temsillerin Romanları hırsızlıkla, "Abe yes, abe no" kodlarıyla ötekileştirdiğini belirterek, okulda eğitim veren öğretmenlerin de bu temsillere maruz kaldığını aktarmışlardır. Roman öğrencilerin ağırlıklı olduğu bir sınıfta öğretmenlerin genellikle Roman olmayan 6-7 öğrenci belirleyerek onlarla yakından ilgilendiğini aktaran temsilciler, Roman çocukların ebeveynlerinin okuma yazma bilmemesi ve maddi yetersizlikler nedeniyle okula başlarken bile eşit koşullarda olmadığını ve bu koşullar altında okul sıralarında da eğitimleri için gereken ilgiyi göremediklerini belirtmişlerdir. Romanlara destek çıkmadığını, yerelde güçlenmeye dönük gelişmeler yaşanmadığını ve bu meselenin maddi manevi bir rant aracına dönüştüğünü aktaran temsilciler, şu an ilçe belediyesi ile Roman toplumu arasında bir köprü görevi gördüklerini ancak lojistik sıkıntılar da yaşadıklarını belirtmektedirler. Mahalledeki "Yaşam Beceri Atölyesi"ne Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yalnızca bir öğretmen verildiğinden ve ellerinde sadece çalışmayan bozuk 5 adet bilgisayar olduğundan, merkez bünyesinde yalnızca okuma-yazma ve Kuran kursları gerçekleştirilebilmiştir. Birkaç yıl içerisinde mahalledeki 30 kadına ve 30 çocuğa bu hizmeti sunmuş olsalar da artık etkinlik yelpazelerini değiştirmek ve geliştirmek istemektedirler.

İBB ve ilçe belediyeleri üzerinden işleyen işgaliye tezgâh modelinde tezgâh sahibi simitçiler, mısırcılar, kestaneçiler arasında bir tane bile Roman olmadığını belirten Federasyon temsilcileri, İBB'de geçmiş dönem işleyişinin önemli sıkıntılar içerdiğini vurgulamış ve bir kişiye ait

► Fotoğraflar soldan sağa (alt)
Avrupa Asya Roman Dernekleri Federasyonu ile Görüşme.
Gültepe Mahallesi

20 tezgâhın olduğu örnekleri hatırlatmışlardır. 6 ay önceki verilere göre İstanbul'da 468 çiçekçi ve 52 dükkan bulunmaktadır. Bu alanda dengeli bir dağılım var ise, işgaliyeli tezgâh modelinde de olmalıdır. Bu model içerisinde Romanlar da bir tezgâh alacaklarsa, bunu rica üzerinden değil hak üzerinden gerçekleştirebilmelidirler. Federasyon temsilcileri "Burası bizim köyümüz" diyerek aslında Roman mahallelerinin kent içerisinde daha farklı bir yaşayışın mekânsal ifadesi olarak okunabileceğini vurguladıklarından, dayanışma duygularıyla dernek bünyesindeki projeler kapsamında gerçekleştirilmeye çalışılan cenaze arabası temini, taziye evlerine yemek ve hafız getirmek gibi önemli hizmetleri belediyelerin vermesi gerektiğini vurgulamışlardır.



Çözüm Önerileri: Romanların da belediyelerde, yerel yönetimlerde yer almaya hakkı olduğunu, meselenin kişilerle ilgili değil adaletle ilgili olduğunu anlatan temsilciler, pozitif ayrımcılığa dayalı ve liyakat esasını denetleyecek, bilirkişilerin görüşlerinin de alındığı bir sistem önerisi sunmaktadırlar. Ayrıca temsilcilere göre Taksim'de 1940'lardan beri bulunan çiçekçilerin işgaliyesi olmadığından, tezgâhların hepsinin işgaliyesini talep etmek ve işgaliyenin belirlenmesi hususlarında söz sahibi olmak gerekmektedir. İBB'nin sosyal ve kültürel tesislerinden Romanların, özellikle gençlerin faydalanmasını sağlamak, onları sıkışık kalmış oldukları sınırlı çevrelerinden çıkaracak ve sağlıklı biçimde sosyalleşmelerini mümkün kılacaktır. Böylelikle Roman toplumu adına önemli bir kazanım gerçekleştirebilecektir. Buna dair model önerileri ise Cemal Kamacı Spor Kompleksi ya da Kasımpaşa Spor Tesisleri gibi merkezlerden 20 yaş altı Roman gençlerin tıpkı akbil kartı gibi kendilerine verilecek kartlarla ücretsiz olarak yararlanabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasıdır. Gençlerin birbirini hızlı bir biçimde etkilemesi, birinin sigara içmesinin diğerlerini de bu pratiğe yaklaştırması örneğinden hareketle spor etkinliklerinin de aynı hızla yayılacağını ve bu olumlu etkinin gözle görülebilir bir hâle geleceğini düşünmektedirler. İBB'nin sistemli olarak düzenleyeceği rehberli kültürel gezilerde dernek ve federasyonlara otobüs tahsis ederek, Romanların sosyalleşme olanaklarından etkin biçimde faydalanmaları sağlanabilir. Öncelikli olarak destek hizmetlerinde bir İBB çalışanının bulunması, cenaze aracı benzeri acil önemi olan durumlarda süreci kolaylaştırabilecektir. Farklı birimlerde de İBB çalışanı Romanların olması, dokuya temas edebilmek açısından önemli olduğundan, kendilerine göre kanaat önderleri, dernek ya da federasyon başkanları gibi kişilerin daha özverili çalışabilmeleri adına anlamlı olabilecektir. İBB'nin yerinde dönüşümle ilgili çalışma yapmasının önemine işaret eden temsilciler, İBB'nin başta psikolojik bir destekle Roman toplumunun yanında olduğunu belirtmesinin önemli olduğuna dikkat çekmektedirler.

► Fotoğraflar soldan sağa
Gülepe Yaşam Beceri Atölyesi
Gülepe Yaşam Beceri Atölyesi

Büyükçekmece Kumburgaz Saha Ziyareti (20.11.2019)



Nüfus Tahmini: Yaklaşık olarak 225 kişi.

Meslekler: Kağıt toplayıcılığı

Temel Sorunlar: Büyükçekmece Kumburgaz'daki Umut Sokak yaklaşık 16 yıldır Romanların yaşamakta olduğu bir konteyner-baraka yerleşimidir. Daha evvel bölgedeki okulun yer aldığı arazide çadırlarda kalmakta olan aileler, okul inşaatının başlaması ve yerleşimin devlet tarafından yapılandırılması ile birlikte bu konteyner-baraka yerleşim bölgesine geçmişlerdir. Kaldıkları bu konteyner-baraka yapılar sözleşmeli olarak Romanlara verilmiştir. Bedeli taksitlendirilerek gerekli meblağı ödemek suretiyle Romanlara oturmaya hakları yapıları satın alma hakkı sunulmuştur ve İBB ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın ortaklaşa yürüttüğü sürecin sonunda yerleşimlerin tapusunun tahsis edileceği belirtilmiştir. Konteyner-barakaların tenake olması sebebiyle çürüdüğü, altyapıdaki eksiklikler dolayısıyla konteyner-baraka zeminlerin altının suyla dolu olduğu, gerekli ilaçlandırma çalışmaları yapılmadığından yerleşimlerin içerisinde her çeşit böcek, fare ve haşerenin bulunduğu tespit edilmiştir. Umut Sokak'a giden yol taşıt kullanımına uygun biçimde yapılandırılmadığından, İETT otobüsleri ve minibüs seferleri yapılamamaktadır. Sokak geceleri zifiri karanlıktır çünkü bölgedeki aydınlatma altyapısı oldukça yetersizdir. Aynı zamanda elektrik borçları sebebiyle sayacıları sökülen Romanlar, komşularının elektriğini ortaklaşa kullanmakta ve faturaları bölüşerek ödemektedirler. Eğitim çağındaki çocuklardan ortaokul ve alt seviye sınıflara devam edenler Kumburgaz Serdar Adıgüzel Ortaokulu'na ve Kuvayı Milliye İlkokulu'na, bazıları ise Meslek Lisesi'ne devam etmektedir. Belediye tarafından tahsis edilen okul servisi, Roman çocukların eğitim-öğretim hayatına devam etmelerini kolaylaştıran bir etki yaratırken, maddi yetersizlikler dolayısıyla aileler sınırlı olarak çocuklarına beslenme çantası hazırlayabildiklerini belirtmektedirler. Düğün, cenaze, toplu sünnet ve asker uğurlama gibi önemli zamanlarda ilçe belediyesinin sistematik bir yardımı ve hizmeti kendilerine ulaştırması gerektiğini düşünen Romanlar, yol yapımı ve bakımını da içeren altyapı eksikliğinden kaynaklı ulaşım zorlukları yaşamakta, çocuk parkı, kahvehane ve kreş eksikliği sebebiyle sosyalleşme ve okul öncesi eğitim mekânlarından da yoksun kalmaktadırlar. Çalışan Roman kadınların birbirlerinin çocuklarına sırayla bakarak bir dayanışma ilişkisi içerisinde bu problemi çözmeye

► Fotoğraflar soldan sağa
Kumburgaz Roman Yerleşimleri
Kumburgaz Roman Yerleşimleri

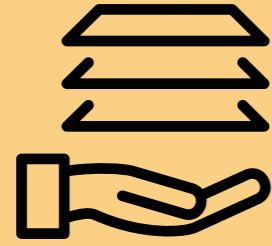
çalıştıkları, çözemedikleri noktada ise çocuklarını işe götürdükleri öğrenilmiştir. Umut Sokak sakinlerinden işsiz bir Roman erkek, aktardıkları ise hem Roman hem de eski hükümlü olarak çifte damgalama mekanizmasının kendisi üzerinde nasıl işlediğini gözler önüne sermektedir. İki yıl kadar bir Açık Ceza İnfaz Kurumu'nun cezaevi işyurdunda kaynak ustası olarak çalışan ve 25 kadar çırağı yetiştiren, ancak denetimli serbestlikle serbest kaldıktan ve prosedürlerini tamamladıktan sonra eski hükümlü olması sebebiyle iş bulamadığını aktaran Roman erkek, göğüs kanseri olan, düzenli kemoterapi alması gereken ve %93 engellilik raporu bulunan eşinin aldığı aylık 700 TL engelli yardımı ve ona bakan kızının aldığı aylık 700 TL ile geçimlerini sağladıklarını aktarmaktadır. İki kişi cezaevinde olan 7 nüfuslu ailesinin yegâne geliri bundan ibarettir.

Evde bakım hizmetlerinin yetersizliğini ve ücretsiz ambulansın yalnızca acil durumları kapsadığını hatırlatan Roman erkek, eşinin kemoterapi alması gereken zorlu durumlarda kendilerine bir taşıt yardımı gelmediğini ifade etmektedir. Buldukları yerleşimde İETT seferleri yapılmadığından, eşini sırtında taşıyarak ve sıklıkla dinlenerek yaklaşık 1 saatte ana yola inebildiklerini aktarmaktadır. Belediye yardımlarının miktarının artırılması en temel talep olarak ortaya çıkarken, eşi boşanmadan kendisini ve 5 çocuğunu bırakıp giden Roman kadın, hâlen evli olduğundan ve kocası sigortalı bir işte çalıştığından sosyal yardım kapsamına dahil edilememektedir. Resmî nikâhlı olmadığı için bu yardım kapsamının dışında kalan Romanların yanında, daha evvel 80 çuval verilen kömür yardımının 40 çuvala indirilmesinin sıkıntı oluşturduğu ve bu sebeple çok çocuklu aileler için bu ve benzeri yardımların bir fark yaratmadığı da görülmüştür.



Çözüm Önerileri: İlçe belediyesi ve İBB'nin Umut Sokak'ta gerekli yol yapım ve bakım, ilaçlandırma, temizlik ve aydınlatma çalışmalarını gerçekleştirmesi, yerleşimi İETT seferlerinin yapılabileceği, geceleri güvenli bir bölge hâline getirebilmesi için ivedilikle harekete geçmesi gerekmektedir. İlçe belediyesinin/İBB'nin düğün, cenaze, toplu sünnet, asker uğurlama gibi önem arzeden ve sosyal dayanışma gerektiren hâllerde Roman yurttaşlara kamusal hizmeti sistematik olarak ulaştırması ve çocuk parkı, kahvehane, kreş gibi sosyalleşme mekânlarının yapımına hız kazandırması anlamlı olacaktır. Evde bakım hizmetlerinin etkin biçimde yürütülebilmesi ve İETT'nin seferlerinin dahi olmadığı böylesine dezavantajlı bir bölgede özellikle yaşlıların, hastaların hastanelere ulaşımının sağlanması konusunda adımlar atılması ise elzemdir. Sosyal yardımların sahada yalnızca bir kez tespit edilerek dijital ortama aktarıldığı bir sistem yerine, yardım

alan yurttaşların hayatlarındaki değişimi düzenli kontroller yoluyla kavrayabilen, buna göre değişikliklere gidebilen ve yardım kararlarını yalnızca tapu ya da araba sahibi olmakla, sigortalı çalışmakla sınırlı kriterlere göre vermeyen, yaşam alanlarını kendi gerçekliğinde analiz ve takip eden yeni bir modelin gerekliliği ortaya çıkmış bulunmaktadır. Ayrıca eski hükümlülerin iş bulma süreçlerinde yaşadıkları damgalayıcı ve dışlayıcı mekanizmaları bertaraf edebilmek amacıyla yasada verili eski hükümlü çalıştırma zorunluluğunun ve kotasının en etkin biçimde kullanılması gerekmektedir. Bu hususta cezaevleri işyurtları bünyesinde çalışmış mahkûmların çalışma deneyimlerini belgelendirebilmeleri adına kendilerine verilebilecek sertifikalar, eğitim ve çalışma belgeleri için Adalet Bakanlığı ile ortak çalışmalar yapılabilir.



GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Saha Ziyaretleri ve Arama Toplantılarına Dair

Eğitime Erişim

Çalışma Sorunları

Altyapı Sorunları ve Barınma

Ortak Kullanım Alanlarının Eksikliği

Mekânsal Proje Listesi

Belediye Bünyesinde Temsiliyet

Bilgi ve Kayıt Sistemi İhtiyacı

Eğitime Erişim

Mahallelerdeki kreş eksikliğinden ve maddi yetersizliklerden dolayı Roman çocukların okul öncesi eğitim alamadıkları ve ebeveynlerinin okuma yazma bilmemesi durumunda ilköğretim çağına geldiklerinde yönlendirilmemeleri ya da yardım alamamaları ile birlikte katlanarak artan bir eşitsizliğin içerisine hapsedikleri görülmektedir. Bu sebeple Roman mahallelerinde açılacak sosyal, kültürel merkezlerde, mahalle evlerinde ya da hâlihazırda işlemekte olan, atıl duran merkezlerde kreş hizmeti verilerek bu eşitsizliğin önüne geçebilmek adına somut adımlar atabilmek mümkündür. Çalışan Roman kadınlar küçük çocuklarını genellikle büyük çocuklarına emanet ederek işe gitmek zorunda kaldıklarından, kardeşlerine bakmak adına eğitim çağındaki çocukların ve gençlerin okuldan ayrılmaları da söz konusu olabilmektedir. Kreş hizmeti bu bakımdan hem kadın istihdamı hem de eğitime erişim başlığını kesen ortak bir çözüm önerisi görünümündedir.

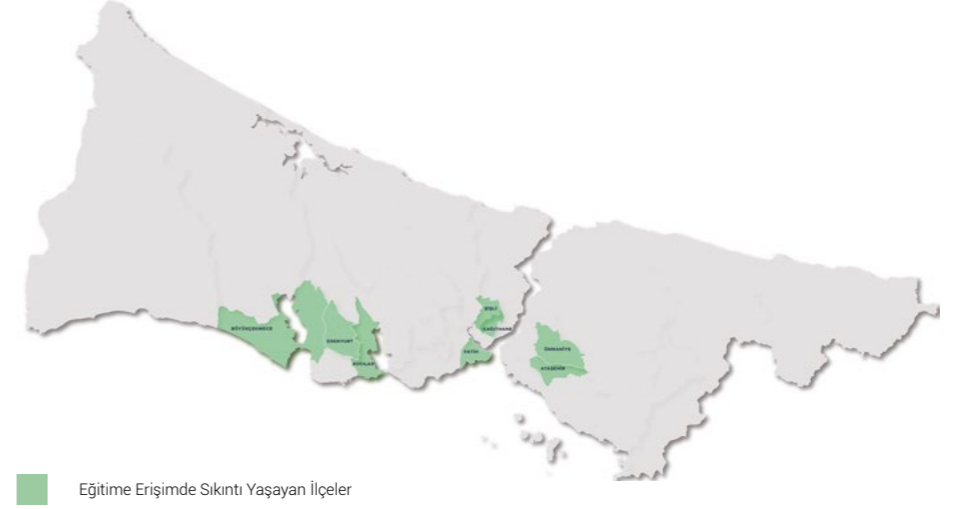
Maddi yetersizliklerden ötürü eğitim çağındaki Romanların dershaneye gitme ve özel ders alma şansları bulunmamaktadır. Aynı zamanda, yetişkinler de dahil olmak üzere Roman toplumunda okuma yazma oranının düşüklüğü ve okul terk oranının yüksekliği düşünülüğünde; sosyal, kültürel merkezlerde, mahalle evlerinde ya da hâlihazırda işlemekte olan, atıl duran merkezlerde eğitim kursları verilerek bu dezavantajlı olma hâlini ortadan kaldırmaya dönük adımlar yerel yönetimler tarafından atılabilir.

Okulların genellikle Roman mahallelerine yürüme mesafesinde değil uzak bir muhitte konumlanmış olması ve eğitim çağındaki Romanların maddi yetersizliklerden ötürü servis kullanamaması nedeniyle güvenlik sorunları yaşamaları, Roman çocukların -özellikle de kız çocukların- okula devam edememelerine sebep olmaktadır. Roman mahallelerinde verilecek bir servis hizmeti bu bakımdan yalnızca ulaşım hakkı ile ilgili değil, eğitime erişim hakkı ve erken evlilikleri önleme çabaları ile de yakından ilişkilidir.

Eğitim kurumlarının fiziki koşullarının sağlıksız ve yetersiz oluşundan ve kalabalık sınıflardan dolayı Roman çocukların nitelikli bir eğitim alamaması ciddi bir sorundur. Bu noktada belediye-sivil toplum kuruluşları işbirliği ile TOG'un (Toplum Gönüllüleri Vakfı) yürüttüğü okul boyama projeleri benzeri çalışmalarda ortaklıklar geliştirilebilir, yerel yönetimlerin karar alma mekanizmaları ile sivil toplumun hem gönüllülük hem finansman desteği buluşturulabilir.

Maddi yetersizliklerden dolayı okul üniforması ve araç gereçlerinin ailelerce karşılanamaması, bu

sebeple çocuklara cep harçlığı verilememesi, aileler tarafından çocukların beslenme ihtiyacının düzenli karşılanamaması ve sahadan edinilen bilgiye göre bazı ilçe belediyelerinde okul yardımlarının tek çocuklu aileleri dışlayacak biçimde yapılandırılmış olması, belediye yardım prosedürünün yeniden düzenlenmesini* eğitim başlığında ivedilikle çözülmesi gereken başlıklardan biri hâline getirmektedir.



Çalışma Sorunları

İstihdam başlığında acil çözüm bekleyen başlıklardan biri belediye zabıtalılarının Romanların çekçeklerine, açık arabalarına kabahat cezası keserek el koymasdır. Bu sebeple ilgili belediyelerin yürürlükteki sistemi yeniden değerlendirmesi büyük önem taşımaktadır.

Romanların baskın mesleklerinden olan 2. el eşya satışının gerçekleştiği Roman pazarlarında yaşanan sıkıntılar, istihdam başlığında en hızlı çözüme ulaştırılabilecek ve etkisi en kısa sürede gözlemlenebilecek başlıklardandır. Esenyurt ve Avcılar'da Roman pazarlarının çalışma saatlerini 06.00-16.00 saatlerine genişletme ve iki güne çıkartma, sokakta yer tezgâhlarında kurulan pazarların fiziki koşullarını iyileştirme bu bakımdan saha ziyaretlerinde de vurgulanmış olan dikkat çekici çözümlerden biridir.

Romanların büyük çoğunluğunun sigortasız, geçici süreli, çoğu kez enformel sektörde çalışması ve çalışma koşullarının güvenli olmaması, özellikle akış hâlindeki trafikte, yollarda seyyar satıcılık yapan ya da "çiçeğe çıkan" Romanların sağlığını ve güvenliğini riske atmaktadır. Romanlar kendilerinin yalnızca geri dönüşüm, çöp toplama ve temizlik gibi işlerle özdeş görülmelerinden rahatsızlık duymakta,

► Harita
İstanbul Roman Yerleşimlerinde
Eğitime Erişim Haritası**

belediyeler bünyesinde sigortalı bir işin önemini çok sık vurgulamaktadırlar. Bu süreçte kolaylaştırıcı pratikler geliştirmek ve yeni bir sistem yapılandırmak adına belediye istihdam politikalarında çözümler geliştirilebilir.

Eski hükümlülerin istihdamındaki güçlükler, hem Roman hem eski hükümlü olmanın çifte cezalandırma mekanizması olarak işlediği bir yapı içerisinde Romanları gittikçe kırılğan hâle getirmektedir ve bu kırılğanlık, içinde buldukları derin yoksulluk durumunu daha da ağırlaştırmaktadır. Bu bakımdan yasada tanımlı eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu fiili olarak da işletilmeli, yasa ve pratik arasındaki makas kapanmalıdır.

“Önemle belirtmek gerekir ki, 4857 sayılı İş Kanununun 30. maddesi en son 5763 sayılı Kanun ile ciddi bir değişikliğe uğramıştır. Yapılan değişiklikle, işgücü piyasasında dezavantajlı gruplar arasında sayılan eski hükümlü ve terör mağdurları için özel sektördeki işverenlere yüklenen çalıştırma zorunluluğu kaldırılmıştır. Şöyle ki; daha önce özürlü, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma zorunluluğu başlığını taşıyan bu madde başlığı, yapılan yeni düzenleme ile ‘özürlü ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu’ olarak değiştirilmiştir. Ancak, yeni madde hükmünde 50 veya daha fazla işçi çalıştıran özel sektöre ait iş yerlerinde eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırılma zorunluluğu tamamen kaldırılmış, sadece özürlü işçi çalıştırma oranı %3 olarak hükme bağlanmıştır. Buna karşılık Kamu işyerlerinde %4 oranında özürlü ve %2 oranında da eski hükümlü işçi çalıştırma zorunluluğu benimsenmiştir. Sonuç itibarıyla, eski hükümlü işçi çalıştırma zorunluluğu tamamen kamu kurum ve kuruluşlarının yükümlülüğüne bırakılmıştır.”*

Belediyelerde Roman eski hükümlülerin çalıştırılması, iki katmanlı dezavantajlı kimliğe sahip bireyleri güçlendirmek bakımından da ön açıcı bir deneyim olacaktır.**

Dış mekânda çalışan Romanların, özellikle çiçekçilerin, hurdacıların, seyyar satıcıların hava koşulları ve çalışma alanının fiziksel nitelikleri nedeniyle sıklıkla karşılaştığı astım, zatürre gibi hastalıklar, belediyeleri bu çalışma koşullarını iyileştirmeye itmek durumundadır.

* Mehmet Nusret Bedük, “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Eski Hükümlü İşçi Çalıştırılması”, Kamu-İş C:11, no 2 (2010), 55.

** “Eski hükümlülerin sürekli veya geçici olarak çalıştırılabileceği kurum ve kuruluşlar KKEHDAUH. Yönetmelikte (md.2/1) sayılmıştır. Anılan Yönetmeliğe göre; eski hükümlü çalıştırılabilecek kamu kurum ve kuruluşları aşağıda belirtildiği gibidir... 9.İl özel idareleri, belediyeler, bunların kurdukları veya üye oldukları mahallî idare birlikleri ile bağlı kuruluşları, müessese ve işletmeleri...” Bedük, “Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Eski Hükümlü İşçi Çalıştırılması”, 67-69.

Örneğin Taksim'deki çiçek tezgâhlarında Romanların soğuk hava koşullarından korunabilmesi için rüzgara karşı korunaklı prefabrik bölmeler kullanılabilir. Böylelikle kışın çiçek satışı için kat kat giyinmek zorunda kalan Roman kadınların fiziksel çalışma koşullarında nispi bir ilerleme kaydetmek mümkün olabilir.

Roman kadınların çocuklarının bakımını sağlamaları zorunluluğu, işgücüne aktif katılım gösterememelerine sebep olmaktadır. Bu bakımdan tıpkı eğitim başlığında olduğu gibi istihdam başlığında da belediyelerce kreş hizmetinin sunulması büyük önem taşımaktadır. Kadın istihdamına dönük yenilikçi ve güçlendirici zeminiyle Büyükçekmece Roman Kadınlar için Çiçek Serası Projesi, bu bağlamda ayrıntılı bir incelemeyi gerekli kılmaktadır.

Bir Uygulama Önerisi: Büyükçekmece Roman Kadınlar için Çiçek Serası Projesi

Büyükçekmece Belediyesi'nin Romanlarla ilgili yaptığı çalışmalar, belediyede Roman bir danışmanın olması, 7 Tepe Roman Federasyonu'na bir merkezin verilmesi ve tapu dağıtımı gibi çalışmalar yoksulluğun azaltılmasında örnek çalışmalardır. Şimdi yine Büyükçekmece Belediyesi ve İstanbul 7 Tepe Roman Federasyonu ortaklığında çiçek serası ve çiçek yetiştiriciliği uygulamaları ile ilgili örnek bir çalışma başlatılması planlanmaktadır. Bu çalışma özellikle Roman kadınlara yönelik istihdam oluşturmaya dönük olacaktır. Bu kapsamda kadınlara çiçek serası ile ilgili hem teorik hem de uygulamalı eğitimler verilecektir. İstanbul'da gelir seviyesi düşük ve sosyo ekonomik olarak risk altındaki Roman kadınlara üretim kapasitelerini ve becerilerini artırıcı eğitimler vererek Çiçek Serası ve Çiçek Yetiştiriciliği uygulamaları ile istihdamlarını sağlamak amacındaki “Roman Kadınlar için Çiçek Serası Projesi”, Büyükçekmece'de yerleşmiş, ayrı hanelerden 30 yoksul ve işsiz Roman kadının çiçek yetiştiriciliği eğitim ve uygulama çalışmaları ile istihdamlarını sağlayarak bu deneyimin İstanbul genelinde pozitif bir model olarak sunulmasında etkin bir rol almayı amaçlamaktadır. Kullanılmayan işlevsiz arazilerin toplum yararına ve çevre sağlığına olumlu katkıları olacak biçimde değerlendirilmesini sağlamak hedeflerden biri olarak özetlenebilir.



İstihdamda Sıkıntı Yaşayan İlçeler

Altyapı Sorunları ve Barınma

Roman mahallelerinde sokak aydınlatmasının yetersizliğinden ötürü geceleri güvenlik açığının olduğu, hatta Kumburgaz gibi Roman çadır/baraka yerleşimlerinde aydınlatma altyapısının dahi olmadığı görülmektedir. Bu sebeple aydınlatma altyapısının iyileştirilmesi yerleşim alanlarının güvenliği açısından önem arz etmektedir.

Roman yerleşimlerinde özellikle çadır/baraka alanlarında temizlik probleminin yaşanması, mahallelerde ise kanalizasyon altyapısının yetersiz olması ve ilaçlama gibi kamu hizmetlerinin Roman mahallelerine ulaştırılma sürecinde İSKİ ve benzeri kurumlar ile çalışanlarının ön yargılı tutumları, belediye hizmetlerindeki ayrımcı pratiklerin görünür kılınmasını ve çözüme ulaştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

İstanbul'un özellikle çeperlerindeki Kumburgaz gibi Roman yerleşimlerinde yol yapım ve bakım hizmetlerinden yararlanamama sorunu yaşandığından, bu eksiklikle doğrudan ilişkili olarak yurttaşların ulaşım hizmetlerine erişimi kısıtlanmaktadır. Otobüs sefer yokluğu dışında yetersiz seferler de Avcılar, Yeşilkent gibi Roman yerleşimlerinde karşımıza çıkmaktadır. Ulaşım hakkının sağlıklı bir biçimde tesis edilebilmesi adına yol yapım hizmetleri ile ilgili birimlerin faaliyete geçmesi ve akabinde İETT'nin bu alanlara hizmet vermesinin sağlanması gerekmektedir.

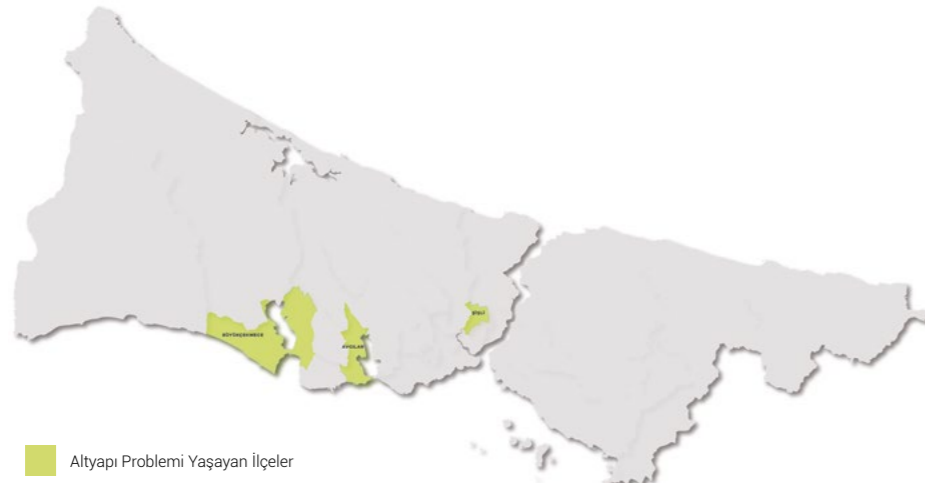
Roman yerleşim yerlerinin sağlık ocağı, okul ve karakol gibi kamu merkezlerine uzak konumlanması, Roman yurttaşların kamu hizmetlerine erişememe/ kamu hizmetlerinden eşit faydalanamama sorununu doğurmaktadır. Bu sebeple uygulamaya konulacak servis hizmetinin ve İETT'nin bu alanlarda hizmet vermesinin sağlanması hak yitiminin önüne geçmeyi sağlayabilecektir.

Roman çadır/baraka yerleşimlerinde bir adres belirtilememesi nedeniyle Roman ailelerin sosyal yardımlardan faydalanamaması, belediye yardım prosedürünün yeniden düzenlenmesini* gerekli kılmaktadır. Sosyal Hizmetler Biriminin saha tespiti ile yetinmeyen ve düzenli olarak takibi gerçekleştiren biçimde yapılandırılması, dijital sisteme bilgileri aktarılan ihtiyaç sahibi Roman yurttaşların hayatlarındaki değişimin yaşam alanlarında görülerek gecikmeden saptanabilmesini sağlayacaktır. Böylelikle saha ziyaretlerinde sıklıkla karşımıza çıktığı gibi aynı ev içerisinde yaşamaya çabalayan üç ayrı hanenin tek bir sosyal yardım kullanıcısı olarak değerlendirilmesi gibi teknik problemlerin de önüne geçilebilecektir. Sosyo-kültürel merkezlerde, mahalle evlerinde daimi ve İBB'ye bağlı olarak görev yapacak bir sosyal hizmet uzmanı da bilgilendirme ve takip hususunda kolaylık sağlayabilecektir ve çalıştığı sahanın bilgisine daha derinlikli bir biçimde sahip olabilecektir.

Ev içi elektrik ve kanalizasyon sistemlerindeki sorunların ilçe belediyeleri ile eşgüdümlü olarak çözülmesi ve afet, yangın, heyelan gibi acil durumlarda barınma sorunun çözümüne ilişkin birer yol haritası çıkarılması; stratejik ve tüm ayrıntılarıyla düşünülmüş planlı bir yaklaşımı ortaya koyacağından, yaşam alanları bu gibi çevresel faktörlerin etkisine fiziki koşullar gereği daha açık olan Romanların gündelik yaşamının iyileştirilmesine hizmet edecektir.

Roman mahallelerindeki sokak aydınlatmasının yetersizliği, eğitim çağındaki çocukların ve dahi yetişkinlerin okul, sağlık ocağı, karakol gibi yerleşim alanlarına görece uzak konumlanmış noktalara yürüyerek gitmeleri sebebiyle aynı zamanda bir güvenlik sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Servis hizmetinin ve toplu ulaşımında sık seferlerin bulunmaması sebebiyle özellikle kadınların ve çocukların yürüme yolunda yaşadıkları taciz, gasp vb. sıkıntılar, sahanın içerisinden çıkan kritik veriler olmaları sebebiyle önemlidir.

► Harita
İstanbul Roman Yerleşimlerinde
İstihdam Sorunu Yaşayan İlçeler
Haritası**



Ortak Kullanım Alanlarının Eksikliği

Roman mahallelerinde, özellikle çocukların ve gençlerin sosyalleşme mekânlarının eksikliği sebebiyle kültürel-sanatsal faaliyetlere erişim sıkıntısı çekmeleri, Romanların kamusal mekânlara katılımında ayrımcı pratiklere maruz kalmaları ve bu sebeple dışlanmışlık duygusunun artması kültür merkezleri/mahalle evlerinin asıl varlık nedenlerinden biri olmalıdır. Yetişkinlerde okuma-yazma oranının düşüklüğü, istihdam alanındaki sorunlar sebebiyle meslek edindirmeye dönük eğitimlere ulaşamama, kültürel-sanatsal faaliyetlere erişimin kısıtlı olması gibi sorunları asgariye indirmek, sağlıklı bir kültürel-sanatsal çevrede yaşamının da bir hak olduğu gerçeğinden hareketle kültür merkezleri/mahalle evlerinin belediyelere açacağı zemin üzerinden okuma-yazma ve meslek edindirme kursları ile fırsat eşitliğinin sağlanması da mümkün olabilecektir. Bu süreçte Roman yerleşim bölgelerinde ya da yakınında bulunan kültür merkezlerinin, dernek binalarının, sanat evlerinin vb. faaliyetlerine destek verilebilir, İBB'ye ya da ilçe belediyelerine ait arazilerde bu amaçla kullanılacak yeni merkezler, mahalle evleri oluşturulabilir ya da özel mülkleri kiralama yoluyla bu amaca dönük faaliyetler için halkın kullanımına sunulabilir.

Çocuk oyun alanlarının eksikliği sebebiyle Roman çocuklar güvenli olmayan biçimde sokaklarda, mahalle aralarında sosyalleştiklerinden, kurulacak *çocuk oyun alanları* ile birlikte çocuklar için güvenli sosyalleşme mekânlarının tesisi sağlanabilecektir.

Romanların kültür ve sanatla ilgili faaliyet yürütmekte olan tesislere ulaşamaması, hatta belediyelerin sosyal ve kültürel tesislerinden birer yurttaş olarak fiili durumda eşit biçimde yararlanamaması, fırsat eşitliğini sağlayacak bazı kolaylaştırıcı önlemler almayı zorunlu kılmaktadır. *Belediyelerin Romanlara kendi kültür-sanat*

merkezlerinde ya da spor komplekslerinde ücretsiz kullanabilmeleri için kart/akbil sistemi geliştirmesi, bu kolaylaştırıcı önlemlerden ilki olarak önemli bir başlangıç noktası oluşturma potansiyeline sahiptir.

Sosyal dayanışmanın en etkili örneklerini gördüğümüz *toplular nikâh, cenaze işleri, sünnet, asker uğurlamaları, taziye yemeği ya da düğün salonu tahsis* gibi hizmetlerin belediye tarafından Romanlara sunulması, maddi yetersizlikler sebebiyle bu süreçlerde mahallî dayanışma sayesinde ayakta kalabilen Roman yurttaşların, tesadüfi yardımların insafına bırakılmamalarını sağlayacaktır. Bu hizmetlerin sistematik olarak Roman mahallelerine ulaştırılması, toplumsal bir aradalık hissini perçinlemesi bakımından da kritik öneme sahiptir.

8 Nisan Dünya Romanlar Günü'nde ve 5-6 Mayıs Hıdrellez etkinliklerinde farkındalığı yükseltmek ve ayrımcı pratiklerle mücadele etmek adına yapılandırılmış bir takvim kapsamında hareket edilmelidir.Örnekleme gerekirse zabıta için öngörülen hassasiyet eğitimlerini bu sembolik günlerde gerçekleştirmek, İBB'nin yaklaşımını ve stratejisini açık etmesi bakımından önemlidir.

Roman mahallelerinde *madde bağımlılığından kurtulmak isteyenlere, özellikle gençlere sunulacak ücretsiz rehabilitasyon hizmetleri*, seçilecek pilot bölgelerde madde bağımlılığıyla mücadele birimleri ile birlikte en etkin şekilde yürütülebilecektir.

İyi Uygulama Örnekleri: Çimenev Bilim ve Sanat Merkezi ile El Ele Eğitim ve Kültür Derneği

Roman mahallelerinde etkin kılınabilecek bir sosyal-kültürel merkezi ya da mahalle evini yapılandırırken örnek alınabilecek modellerden biri Çimenev projesidir. 2016 yılından beri sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin ve ayrımcı pratiklerin etkisiyle zarar gören çocukları güçlendirmek ve okul devamsızlıklarını önlemek amacıyla, ilki Elmadağ'da olmak üzere faaliyet gösteren Çimenev Bilim ve Sanat Merkezi, Açık Alan Derneği bünyesinde faaliyetlerini sürdürmeye başlayan bir projedir. 3-18 yaş arası çocuklar, gençler ve aileleriyle çalışmalar gerçekleştiren Çimenev Modeli en temel düzeyde çocuk programlarını, kadın programlarını, teknoloji programlarını, gönüllü eğitimleri ile veli ev ve okul ziyaretlerini içermektedir.* Bu çatı programlarla aslında çocukların özgüvenlerini güçlendirmek ve duygularını açıkça ifade etmelerine olanak tanıyan kendileri için güvenli, ulaşılabilir bir mekânı var etmek hedeflenmiştir. Birçok temel alana dönük bir güçlendirme planı olarak da okunabilecek bu temel

* Açık Alan Derneği, "Projelerimiz", Erişim 28.11.2019, <http://www.acikalandernegi.org/#>

El Ele Eğitim ve Kültür Derneği

programların içeriği ise şu şekilde sunulmuştur:

- Çocuk Programları: Sanat Atölyeleri, Çocukların Akademik Gelişimlerine Destek Atölyeleri, Bilim ve Teknoloji Atölyeleri, Dans/Spor ve Bahçe Etkinlikleri, Serbest Zaman (Oyun, Çarpım Tablosu, Kitap Okuma)
- Kadın Programları: Okur-yazarlık Becerilerini Güçlendirme Atölyeleri, Kadınlar için Teknoloji Atölyesi, Çay Saati Psikolojik Destek Programı, Akademik Bilgilendirme Toplantıları, Kreş Grupları*

Çimenev Modeli ile birlikte çocukların, gençlerin ve kadınların hayatında nelerin farklılaştığını görmek; aslında sosyal, kültürel merkezlerde ya da mahalle evlerinde tetiklenecek değişimin yönüne dair önemli nüveleri de içinde barındırmaktadır. Sanatın ve bilimin kendine özgü diliyle ifade yolları bulmak, oyun hakkı kavramından hareketle çocuklara sağlıklı ve güvenli oyun alanları sağlamak, kadın okur-yazarlığını artırmak, çocuklara başta ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerle erişemedikleri eğitimlere ulaşmaları için fırsat eşitliği sunmak, gönüllüler yardımıyla ödev desteği sağlamak, ailelerin teknoloji okur-yazarlığını yükselterek hastane randevuları, e-mail üzerinden dilekçe yazmak gibi süreçlerde güçlenmelerini sağlamak, destek gruplarında ailelere çocuklarla iletişim sürecine dair psikolojik destek vermek, çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırmak ve çarpım tablosu öğretmek gibi spesifik hedeflere ulaşılmıştır. Bu sonuç güçlendirme çalışmaları hedef gruplarını etkilediği gibi, bütüncül bir yaklaşımla yaşadıkları toplumsal çevreye dönük bir iyileştirme ve destekleme etkisi de yaratmıştır.

Sosyal-kültürel merkez ya da mahalle evi fikri için model olarak temel alınabilecek örneklerden bir diğeri ise Esenyurt'ta 2019 Şubat ayından beri faaliyet yürüten El Ele Eğitim ve Kültür Derneği'dir. El Ele oluşturduğu eğitim programlarıyla çocuklara, gençlere ve kadınlara yönelik yerelde güçlendirici bir etki yaratmaktadır. Eğitim ve güçlendirme çalışmaları altı ayrı program formunda yapılandırılmış ve örgütlenmiştir. Bunlar;

- Okuma-Yazma Programı
- Oyun Odası
- Yaratıcı Teknolojiler Atölyesi
- Öğrencilere Yönelik Programlar
- Hayat Dolu Buluşmalar
- Mültecilere Yönelik Programlardır.

* Çimenev, "Çünkü Çimenev...", Erişim 28.11.2019, <http://cimenev.net>

14 yaşını doldurmuş kadınlara haftada 3 kez 3 saat verilen okuma-yazma eğitimleri, 13 hafta 120 saatlik yoğun programı ve AÇEV uzmanlığıyla yürütülen Hayat Dolu Buluşmalar isimli program ile 15-35 yaş arasındaki düşük okuryazarlığa sahip/5-6 yıl örgün eğitimi tamamlamış ilkökul terk genç kadınlara 15 kişilik gruplar hâlinde 8 hafta boyunca haftada 2 gün 3 saat okuma-yazma, matematik ve yaşam becerisi kazandırmayı hedefleyen El Ele Eğitim ve Kültür Derneği, toplumsal cinsiyet eşitliğine dair bir farkındalığı da bu eğitimlere yedirmeye gayret etmektedir.* Esenyurt ve çevresindeki kadınların güçlenebilmesi ve bu programlardan etkin biçimde faydalanabilmesi için çocuklarını güvenle bırakabilecekleri bir alan oluşturmak gerektiğinden, El Ele bünyesinde kurulan oyun odası bu güçlenme çalışmalarının önemli bir ayağını oluşturmaktadır.

Öğrencilere yönelik Türkçe, İngilizce, matematik ve bilgisayar eğitimleri 1. ve 8. sınıf öğrencilerine haftada 1 gün 3 saat verilirken; ortaokul öğrencilerine kodlama, elektronik uygulamalar/robotik, 3 boyutlu tasarım ve 3 boyutlu yazıcıda baskı, tasarım odaklı düşünme ve teknoloji okuryazarlığı atölyelerini kapsayan "Yaratıcı Teknolojiler Atölyeleri" ile farklı bir perspektif kazandırmak amaçlanmaktadır.** Mültecilere yönelik programlarda ise Arapça bilen gönüllüler yardımıyla haftada 1 gün 3 saat yetişkin kadınlara Türkçe kurslarıyla adres sorma, tabela okuma, hastane randevusu süreçlerinde kolaylık sağlayacak temel dil eğitimi verilmektedir.***

Üniversite öğrencilerinin gönüllü çalıştığı El Ele'de SGDD-ASAM (Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği) ile birlikte 1.5 saatlik bir boncuk dizme atölye çalışması gerçekleştirilmiş ve Suriyeli mültecilere dönük nefretin bir hayli yüksek olduğu Esenyurt'ta, Suriyeli ve Türkiyeli kadınlar birlikte, yan yana bir eğitim faaliyeti gerçekleştirmiştir. El Ele seçilen etkinliklerin, çalışmalarını maddi sözler üzerinden gerçekleştirmeme hedefleriyle son derece ilişkili olduğunu ifade etmektedir.

3-6 yaş arası çocukları annesiz dernek etkinliklerine kabul edemediklerini ve bunun en temel sebebinin güvenlik olduğunu vurgulayan temsilciler, binalarının hemen yanındaki kiralık dairenin tutulup kreş olarak

* El Ele Eğitim ve Kültür Derneği, "Okuma Yazma Programı", Erişim 27.11.2019, <https://www.eleleegitim.org/okuma-yazma-programi/> El Ele Eğitim ve Kültür Derneği, "Hayat Dolu Buluşmalar", Erişim 27.11.2019, <https://www.eleleegitim.org/hayat-dolu-bulusmalar/>

** El Ele Eğitim ve Kültür Derneği, "Öğrencilere Yönelik Programlar", Erişim 27.11.2019, <https://www.eleleegitim.org/ogrencilere-yonelik/> El Ele Eğitim ve Kültür Derneği, "Yaratıcı Teknolojiler Atölyeleri", Erişim 27.11.2019, <https://www.eleleegitim.org/yaratıcı-teknolojiler-atolyeleri/>

*** <https://www.eleleegitim.org/multecilere-yonelik-programlar/>

kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Haftada 3 kez yarım günlük bir kreşin varlığının, mahalledeki kadınlar için aciliyeti en yüksek gündem olduğunu belirterek, aynı zamanda ekonomik ve dengeli beslenme, kadın ve çocuk sağlığı gibi başlıklarda küçük bir seminerler dizisi ya da sandalye yogası gibi etkinlikler gerçekleştirme planladıklarını aktarmışlardır.



- Fotoğraflar soldan sağa (üst)
Esenyurt El Ele Eğitim ve Kültür Derneği Oyun Odası.
Esenyurt El Ele Eğitim ve Kültür Derneği Oyun Odası
- Fotoğraflar soldan sağa (alt)
Esenyurt El Ele Eğitim ve Kültür Derneği Bilgisayar Odası
Esenyurt El Ele Eğitim ve Kültür Derneği Kütüphane



Mekânsal Proje Listesi

Roman mahallelerinde ortak kullanım alanlarının eksikliği, arama toplantıları ve saha ziyaretleri sırasında görülen sorunların başında gelmektedir. Roman toplumunun yerel hizmetlere erişimindeki sınırlılıklar, özellikle kadınlar, gençler, çocuklar ve engelli bireyler için kamusal mekânlardan birer eşit yurttaş olarak faydalanma önündeki bariyerler, kendiliğinden aşılacak ortadan kalkacak yapıda değildir. Toplumsal yaşamın derinlerine kök salarak tutunan ayrımcılık, bu grupların hak yitimini önlemek adına sistemli, periyodik müdahalelere ihtiyaç duymaktadır. Özellikle Roman yerleşimleri civarındaki ortak kullanım alanları, Romanlar için ulaşılabilir görünse dahi fiili olarak erişilmez durumdadır. Çocuklarının Romanlarla aynı merkezde bulunmasını istemeyen ebeveynlerin tepkisi, Romanları bir fazlalık olarak gören ve bilinçli bir dışlama politikası yürüten yöneticilerin ayrımcılığı vb. sebeplerle ortaya çıkan bu sorunu çözmek için atılacak ilk adım, Romanlar tarafından yönetilen-yürütülen ve Roman toplumunun eşit koşullarda faydalanacağı ortak kullanım alanları yaratmaktan geçmektedir. Bu ortak kullanım alanları tıpkı mahalle evleri gibi planlanabilecek sosyal-kültürel merkezler olarak planlanabilir. İçerisinde daimi bir İBB/ilçe belediyesi görevlisinin ya da sosyal hizmetler alanında uzman bir meslek elemanının bilgilendirme için görev yapabileceği bu merkezlerde mekânsal planlama kreşi/çocuk oyun ve bakım alanını, mesleki kursların, ek eğitim desteklerinin, kültürel-sanatsal kursların verilebileceği çalışma odası/dersliği içerecek biçimde kurgulanabilir. Merkezlerdeki çocuklar ve gençler için kütüphane kurulabilir, varolan kütüphanelere kitap desteği sağlanabilir. Özellikle maddi yetersizlikler sebebiyle ek ders desteğine erişemeyen örgün eğitim çağındaki Roman çocuklara matematik, İngilizce, bilgisayar gibi eğitimler sunularak okul sıralarından başlayan eşitsizliğin azaltılmasına katkı sunulabilir.

- Harita
İstanbul Roman Yerleşimlerinde
Ortak Kullanım Alanları ve Eksikler
Haritası**

Merkezler bünyesinde oluşturulacak dersliklerde aynı zamanda Roman kadınlar için mesleki eğitim kursları, okuma-yazma eğitimleri verilebilir ve kreş görevi görecek çocuk bakım-oyun alanları planlanarak kadınların işgücüne aktif katılımını artıracak destek mekanizmaları aktif hâle getirilebilir. İBB bünyesinde açılacak kreşlerde önceliğin dezavantajlı mahallelere verilmesiyle kreş hizmetinden daha geniş bir kesimin yararlanmasını sağlanabilir. Bu bağlamda hâlihazırda varolan ve İBB'ye/ilçe belediyelerine bağlı mekânlar aktif hâle getirilebilir, belediyeden bağımsız faaliyet gösteren merkezler personel ve lojistik açıdan desteklenebilir ya da yeni mekânlar kiralama yoluyla bu amaç doğrultusunda işlevsel kılınabilir.

Aşağıda arama toplantıları ve saha ziyaretleri sonrasında haritalandırılan ihtiyaçlar ve mahalle ölçeğinde bu ihtiyaçları karşılamaya uygun mekânlar tematik olarak listelenmiştir.

Belediye Bünyesindeki Sosyal ve Kültürel Etkinlik Merkezleri:

- Ataşehir: Mevlana Ata Evi
- Esenyurt: Esenyurt Belediyesi Roman Kültür Evi
- Şişli Kuştepe: Şişli Belediyesi Kuştepe Roman Sanatevi
- Şişli Kuştepe: Şişli Belediyesi Toplum Merkezi

Faaliyetleri Desteklenebilecek Merkezler:

- Avcılar Yeşilkent: Batı Trakya Romanlar Kalkındırma ve Dayanışma Derneği
- Büyükçekmece Mimarsinan: İstanbul 7 Tepe Roman Dernekleri Federasyonu
- Şişli Kuştepe: Kuştepe Dayanışması/Göçmen ve Roman Çocuklarına Eğitim Derneği
- Kağıthane Gültepe: Yaşam Beceri Atölyesi

Romanlarla ilgili ön yargıları ortadan kaldırmak adına sadece yerel yönetimlerde görevli zabıtalardan değil, tüm belediye çalışanlarının farkındalık/hassasiyet eğitimleri alması çok önemlidir. Özelde ise İBB'nin kurumsal kimliği üzerinden ayrımcılıkla mücadelenin etkin bir uygulayıcısı olması, İstanbul'un Roman yurttaşların da kenti olduğunun altını çizecektir ve bugünün sorunlarına odaklanmak kadar geleceğin potansiyelini yaratmaya da destek sunacaktır.

Hak mücadelesi yürütmekte olan ve Roman toplumu ile en organik bağı kuran Roman dernek, federasyon ve merkezlerinin fiziki eksikleri hususunda İBB lojistik destek sunarak paydaşı olarak görebileceği bu yapıları güçlendirmeye gayret etmelidir.



Bilgi ve Kayıt Sistemi İhtiyacı

Romanlara ve genel olarak sosyal yardımlara ihtiyaç duyan tüm gruplara ilişkin politika geliştirmek için öncelikli olarak kapsamlı bir kayıt ve bilgi merkezine ihtiyaç vardır. Ön çalışmalar sırasında başvuru alan pek çok kişi, kurum veya rapor, Roman veya sosyo-ekonomik ve kültürel olarak farklı toplulukların sayısına ilişkin net ve detaylı bir açıklama getirememektedir. Hatta Avrupa Birliği ile gerçekleştirilen projelerde de Türkiye'deki Romanlardan bahsederken, tahmini 2 – 5 milyon gibi oldukça geniş bir nüfus aralığından bahsedilmektedir.

Romanların İstanbul'daki durumuna bakıldığında, yerel yönetimlerin mevcut durumda kapsamlı bir kayıt ve bilgi merkezine sahip olmadığı görülmektedir. Bugüne kadar Roman'ları anlamak için gerçekleştirilen çalışmaların,

- Düzenli olarak derlendiği,
- Konunun günümüze kadar olan gelişimini gösteren,
- Farklı alt başlıklarda (kadın, çocuk, meslek grupları, sosyal kültürel olaylar ve imar gibi) sınıflandırıldığı,
- Ve tarihsel dönemlere göre saklandığı kapsamlı bir kayıt ve bilgi merkezi söz konusu değildir.

Mevcut durumda yapılan çalışmalar,

- Roman derneklerinin,
- Romanların yararına da çalışan hak savunuculuğundan sosyal yardımlara uzanan çerçevedeki derneklerin,
- Konu ile ilgili aktivistlerin,
- Ve akademisyenlerin ayrı ayrı raporları, çalışmaları ve deneyimleri hâlinde dağınık bir şekilde bulunmaktadır.

Bu nedenle mevcut durumda hem yapılan hem de yapılacak çalışmaları barındıracak, ileride politika geliştirirken başvurulabilecek bir kayıt ve bilgi sisteminin kurulması gerekmektedir.

► Harita
İstanbul Roman Yerleşimlerinde
Nüfus Dağılımı Haritası**

Bununla birlikte Romanlarla ilgili yapılacak tüm çalışmalar, Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi 2016 – 2021'de belirtilen, Roman vatandaşların nüfus cüzdanına sahip olması hedefinin bir devlet politikası olarak benimsendiğini mutlaka dikkate alınmalıdır*. Yani İBB ve diğer tüm yerel yönetimler hizmet götürülmek istenen kent sakinlerinin bir kısmının, henüz en öncelikli resmî makamların sistemine girmemiş olabileceğini dikkate alarak hareket etmelidir.

Örnek olarak, ön çalışmalar sırasında yapılan saha ziyaretlerinde hem birinci ağızdan Roman'lardan hem de yetkililerden ciddi bir bilgi birikimi elde edilmiş olsa da özellikle çadır veya çadır benzeri barınma koşullarında yaşayan Romanlara ilişkin net ve kapsamlı bilgi söz konusu değildir. İmar düzenlemeleri çerçevesinde bu kişilerin yaşadıkları yerlerde herhangi bir iskân kaydı dahi bulunmayabilmektedir.

İBB'nin hizmet götürmeyi hedeflediği kent sakinlerinin,

- ▶ Hiçbirini dışarıda bırakmaksızın
- ▶ Onlara tatmin edici şekilde ulaşabilmek
- ▶ ve dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan Romanlara yönelik kapsayıcı politikalar uygulamak için kendi bünyesinde bir kayıt ve bilgi sistemi oluşturması son derece yararlı olacaktır.

Böyle bir sistem aynı zamanda, gerçekleştirilen hizmetlerin ne derecede başarılı olduğunun ölçülmesi için de yararlı olacaktır. Esasında İBB'nin farklı birimlerinin sahaya ilişkin farklı başlıklarda bilgiye sahip olduğu görülmektedir. Oluşturulacak kayıt ve bilgi sisteminin, mevcut sistemlerin birbirleri ile bilgi alışverişi yapabilecek şekilde tasarlanması, imardan sosyal hizmetlere kadar uzanan çerçevede hizmet bekleyen alanda önemli bir verimlilik yaratabilir. Örnek olarak belirli bir bölgenin hem sosyal hizmetler hem de iskân planları açısından durumuna hızlı şekilde sahip olmak, o bölgedeki çocuk ve yaşlı sayısının ihtiyaç duyacağı rekreasyon alanının, kreşin/bakımevinin veya kültür merkezinin tasarımı ve bölgedeki en ideal konumu açısından karar vermeyi hızlandıracaktır.

* "Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi 2016-2021", T.C. Resmi Gazete, 29699 (30 Nisan 2016), 30-48, Erişim 27.11.2019, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160430.pdf>

İSTANBUL ROMAN ÇALIŞTAYI RAPORU

Açılış Konuşmaları

Atölye Çıktıları ve Değerlendirme

Sonuç

Romanlara ve diğer tüm sosyo-ekonomik ve kültürel olarak risk altındakilere yönelik çalışmalar yürütürken ilk yapılması gerekenlerden biri, insanları kendi gerçekliklerinde anlama çabasıdır. Bunun için de devamlı şekilde çalışacak iletişim kanalları oluşturulmalıdır çünkü karşılaşılan sorunlar dünden bugüne bir anda oluşmamıştır, bugünden yarına çözülebilecek kolaylıkta da değildir. İletişim kanalları yerel yönetimlerin kendi dinamiklerine ve bölgesine göre değişecektir. Kimi zaman belediye içinde bir temsilcinin varlığı söz konusuysen, bir başka örnekte mahallelerdeki muhtarlar ya da diğer toplum liderleri süreçte bir iletişim noktası olarak katkı sunabilirler. Geliştirilecek politika önerileri de bu iletişim kanallarına ne kadar başvurularak ortaya çıkarsa, o kadar verimli ve kalıcı olacaktır. Bu bağlamda dezavantajlı grupların kendi gerçekliğini kavrayabilmek, onlarla iletişim noktalarını belirlemek, eşit yurttaşlık önündeki engelleri yereldeki imkânlar dahilinde aşabilmek ve İstanbul'u herkesin kenti kılabilmek adına ivedilikle adımlar atmak İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin temel amaçlarındandır.

Tüm bu sebeplerle İBB, Romanların karşı karşıya kaldığı ayrımcı ve dışlayıcı toplumsal pratikleri ve eğitimden barınmaya ulaşımından sosyal hizmetlere dek onları birçok alanda dezavantajlı kılan koşulları saptayabilmek için bir başlangıç noktası oluşturmak istemiştir. Bu yüklü başlıklardaki çözümler elbette bütüncül, ulusal ölçekte bir politika ile buluşmadıkça sınırlı kalmaya mahkûmdur ancak İBB yerelde yapılabilecekler için bir yol haritası çıkararak üstüne düşen sorumluluğu yerine getirmek istemektedir. Bu amaçla öncelikle bu alanda çalışmalar yürüten akademisyenler, gazeteciler ve sivil toplum çalışanlarından oluşan uzmanlarla bir toplantı gerçekleştirilmiş, akabinde Roman dernek ve federasyon temsilcileri ile bir araya gelinmiştir. Her iki toplantıdan çıkan ortak görüş, sahada Romanları yaşadıkları mekânlarda, sıkıntılarıyla yüzleştikleri alanlarda görmek ve ihtiyaçlarını haritalamak gerektiği olmuştur. Bu amaçla 8 ilçe ve 12 mahallede saha ziyaretlerini içeren ve sorunları tespit etmeyi amaçlayan arama toplantıları süreci başlatılmıştır. Sahanın bilgisi, artık başlangıç için üzerinde konuşulup tartışılacak bir zemin sunmaktadır ve bu zeminin adı da Roman Çalıştayı olmuştur.

İBB Roman Çalıştayı, Roman toplumunu kendi gerçekliği içerisinde anlamayı, çözüm önerilerini birlikte düşünebilmeyi ve sağlıklı iletişim kanalları tesis edebilmeyi hedeflemiştir. Saha ziyaretlerini içeren ön hazırlık çalışması, çalıştayda gerçekleştirilen atölyeler ve bu atölyelerdeki tartışmalar birlikte düşünüldüğünde, önemli bir başlangıç noktasının oluştuğu görülmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Roman Çalıştayı, 14 Aralık 2019 tarihinde Yenikapı Etkinlik Alanı'nda bulunan Avrasya Gösteri ve Sanat Merkezi'nde; Roman sivil toplum kuruluşlarının ve federasyonlarının temsilcileri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Daire Başkanlığı, Müdürlük düzeyindeki yetkilileri, çalışanları ve ilgili alanda çalışan araştırmacıların katılımıyla gerçekleştirilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Varlıkları Daire Başkanı Mahir Polat'ın açılış konuşmalarının ardından program, araştırmacı Ceren Gökçen'in Roman Çalıştayı sunumu ile devam etmiştir. İzmir Milletvekili Özcan Purçu ile Roman Dernek ve Federasyon temsilcilerinin konuşmaları ise uzun yıllardır Türkiye'de Romanların yaşamakta oldukları ayrımcılığa vurgu yaparak, örgütlenme sorunları, eğitim, barınma ve istihdam gibi öncelikli başlıkları içeren bir çözüm

planına duyulan ihtiyaca işaret etmiştir. Roman Çalıştayı'nın bu ihtiyaca yerel düzeyde verilecek cevabın bir başlangıcı olabileceği inancını paylaşan Roman Dernek ve Federasyon temsilcilerinin ardından, Roman Çalıştayı için kritik önem taşıyan "Roman Toplumunun Deneyim Aktarımı" bölümü gerçekleştirilmiştir. Romanların herhangi bir dolayım olmaksızın, bu sürecin özneleri olarak sorunlarını birinci ağızdan aktarabilecekleri bir kürsü olarak yapılandırılan "Deneyim Aktarımı" bölümü, kişisel başarı ya da zorluk hikayeleri üzerinden bir ifade zemini yaratmak ve kişiselden toplumsala uzanan bağı kurmak amacı taşımaktadır. Çiçekçilik yapan bir Roman kadın, bir Roman akademisyen ya da belediyede çalışan bir Roman olmanın bilgisini, zorluğunu ya da trafikte tehlikeli koşullarda çalışan ve iş kazası geçiren bir Roman olmanın ne anlama geldiğini öznelerinin dilinden dinleyerek anlayabilme muradı taşıyan bu bölüm, 11 konuşmacı üzerinden kişisel deneyimlerden toplumsala uzanan hattı izleyebilmemizi de sağlamıştır. Akabinde İBB Roman Çalıştayı'ndaki atölyeler bünyesinde konuyla ilgili daha evvel yapılan araştırmalardan, uzmanlar ve temsilciler toplantısından ve ön saha çalışmasından yararlanarak belirlenmiş 6 tema tartışmaya açılmıştır. Bunlar Altyapı ve Barınma, Belediyeyle İletişim, Çalışma Yaşamı, Eğitime Erişim, Yerelde Güçlenme ve Sosyal Hizmetlere Erişim atölyeleridir. Yüklü tartışma konularını içeren temalarda birden fazla masayı içerecek şekilde bir organizasyon sağlanmış ve atölyeler toplam 10 masada yürütülmüştür. Romanların sorunlarını tartışmaya ve çözüm yolları aramaya dönük ortak iradenin bir zemini olması planlanan atölye çalışmalarına, bu sebeple İBB'nin aşağıda sunulan ilgili birimlerinden Daire Başkanlığı ve Müdürlük düzeyinde temsilciler ve çalışanlar katılım göstermişlerdir.

- Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Daire Başkanlığı
- Fen İşleri Daire Başkanlığı
- Kültür Daire Başkanlığı
- Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı
- Park Bahçe ve Yeşil Alanlar Daire Başkanlığı
- Sağlık Hizmetleri Daire Başkanlığı
- Sosyal Hizmetler ve Bağımlılıkla Mücadele Daire Başkanlığı
- Yol Bakım ve Altyapı Koordinasyon Daire Başkanlığı
- Zabıta Daire Başkanlığı
- Gençlik ve Spor Müdürlüğü
- Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü

Her atölyedeki moderatör ve raportörler, ilgili temanın ve saha bilgisinin de yardımıyla eşitlikçi, meseleyi çok boyutlu tartışabilmeye olanak sağlayan bir yaklaşımla verimli bir atölye çalışmasının yürütülmesine büyük katkı koymuşlardır.

Çalıştay katılımcılarının tüm atölye temalarında tartışılan noktalara, çözüm önerilerine dair fikir sahibi olabilmeleri ve katkılarıyla süreci zenginleştirebilmeleri adına, yöntemsel olarak her atölyenin sonuç bildirisini, ilgili atölye katılımcılarının seçtiği bir temsilci sunmuştur. Atölyelerin çıktıklarına kuşbakışı bakıldığında, çözüme ihtiyaç duyulan en öncelikli üç temel sorun olduğu görülmektedir. **Eğitim** konusunun açık ara en önemli konu olduğu, hem karar alıcılar hem de Roman temsilcileri tarafından belirtilmiştir. Sonrasında ise **İstihdam** ve **Barınmaya** ilişkin sorunlarının çözülmesine ihtiyaç vardır. Raporun ilerleyen safhalarında "Açılış Konuşmaları" bölümünün ardından, her bir atölye başlığı ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

AÇILIŞ KONUŞMALARI



Mahir Polat

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı
Kültür Varlıkları Daire Başkanı

Ekrem İmamoğlu

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı



Bu kenti seven, sorunları ile dertlenip çözüm ve öneri sunan, daha güzel bir istanbul için mücadele eden, bu kente sahip çıkan hemşehri derneklerimizle her türlü işbirliğine açığız.

Mahir Polat

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı
Kültür Varlıkları Daire Başkanı

Sayın Başkanım, Sayın Vekilim, Sayın Değerli Roman Sivil Toplum Kuruluşlarının Temsilcileri, Çok Değerli Daire Başkanlarım, Mesai Arkadaşlarım,

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Olarak Düzenlediğimiz Roman Çalıştayı'na hoşgeldiniz efendim. Bugün bu şehrin en kadim değerlerinden biri olan, bin yıldır bu şehrin taşına toprağına, rengine, neşesine; yaratıcılıklarını, emeklerini, ömürlerini katmış Romanların sorunlarını konuşmak için bir araya geldik.

İstanbul'un kültürel çeşitliliği, farklılıkları içinde şüphesiz en önemlilerinden biri olan Romanlar; İstanbul çok çocuklu bir aile olsaydı eğer, o ailenin yaşça en büyük çocukları olurdu. Edirnekapı Surları etrafında kurulan Sulukule Mahallesi 1054 yılından yok edildiği 2009 yılına kadar 955 yıl İstanbul'un en eski mahallelerinden birisiydi. Sırtını 2000 yıllık tarihi İstanbul surlarına yaslayan bu mahallede, kim bilir kaç kuşak Roman vatandaşımız İstanbul'a hizmet etti, ömrünü kattı ve değerler üretti.

Sayın Başkanımız Ekrem İmamoğlu'nun yönlendiriciliği ve vizyonu ile Roman Çalıştayı'nı başlatmış bulunduk. Bu süre içerisinde sahada 8 ilçede 12 mahallede etkinliklerle sahada gözlemler yaptık ve etkin bir şekilde sorunları ortaya çıkarmaya çalıştık. Bugün çalışmalar ekseninde umuyoruz ki daha yüksek seviyede bir sorun analizi ve katkı olacak. Bu duygularla bugünkü çalıştayımızı açmış bulunuyoruz.

Katıldığınız için çok teşekkür ediyoruz.

Hürmetlerimi sunuyorum. ■



Sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, kültür ve sanat camiası, çalışanlar ve iş dünyası ile bir araya gelerek her kesimden İstanbullunun katılımı ile bir ortak akıl tesis etmek istiyoruz.

Ekrem İmamoğlu

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı

Sevgili Dostlar,

Şehrimizin güzel insanları,

İstanbul Büyükşehir Belediyesi olarak düzenlediğimiz Roman Çalıştayı'na hepiniz hoş geldiniz.

Bugün burada sizlerle buluşmaktan ve sizlerin sorunlarınızı dinleyecek olmaktan dolayı çok mutluyum.

Sevgili dostlar bu şehrin, bu ülkenin bazı sorunlarını çözmek aslında o kadar kolay ki: İnsana insan olduğu için değer vereceğiz; kendimizi hiç kimseden üstün görmeyeceğiz. Bu kadar basit. Bunu başardığımızda, büyük insanlık ailesinin üyeleri olduğumuzu hissettiğimizde, göreceksiniz... Bugün sorun diye gördüğümüz şeylere gülüp geçeceğiz.

Bu topraklara gönül bağıyla bağlı olan herkesin eşit olduğunu kabul ettiğimizde, bu ülkenin kaderi değişecek. Eşitliği, öyle kanuna, kitaba yazarak değil, yüreğimize kazıyarak benimsediğimizde, her şey çok güzel olacak. Evet, hepimiz bu şehrin, bu ülkenin sahipleriyiz; aynı hak ve özgürlüklere sahibiz ama herkes eşitliği tam olarak hissedemiyor. Ön yargılardan, ayrımcılıktan doğan muamelelerin mağduru olabiliyor, dışlanabiliyoruz. Ne yazık ki, Roman vatandaşlarımız bu mağduriyeti en çok yaşayan kesimlerden biri. Oysa Romanlar, insan olarak sahip oldukları hasletlerin yanı sıra, tarih boyunca bu topraklara çok büyük değer kattılar. İstanbul'un tarihini Romanlar'ın tarihinden ayrı düşünmek mümkün değildir. İstanbul'un her köşesinde Romanlar'ın asırlar boyunca süregeldikleri

dokunuşlarına rastlarız.

Yüzyıllar öncesine gidip, ister Edirnekapi'dan Topkapı Surları'na uzanalım... İster Kağıthane'nin elekçilerine, demircilerine, ayakkabıcılarına uğrayalım... Karşımıza mutlaka Romanlar çıkacaktır. Yani başımızdaki Süleymaniye Camii'nin demirlerini yapan Roman Derviş isimli bir demir ustasıdır. Sepetçiler Kasrı'nda Roman ustaların, işçilerin emeği vardır. Klarnet İbrahim Efendiler... Kemani Tahsin Efendiler... Gülistan, Safinaz, Andelip Şöhret gibi, İstanbul şarkılarıyla yeri göğü inleten kadın sanatçılar...

Bu şehrin kadim tarihinde, kültüründe Romanlar vardır. "İstanbul Sokakları" şarkısının Roman bestekarı Hasan Gencil'i, klarnetin piri, rahmetli Selim Sesler'i unutabilir miyiz? Yalnız tarihinde değil, İstanbul'un bugününde de Romanların varlığı çok özel ve önemli bir yer tutuyor.

Uzmanların ve çeşitli sivil toplum örgütlerinin yaptıkları çalışmalara göre, bugün 500 bin civarında İstanbullu Roman hemşehrimiz var. Pek çoğunun ne kadar zor koşullarda yaşamakta olduğunu çok iyi biliyoruz. Avcılar'daki bit pazarının sorunlarını biliyoruz... Esenyurt'ta sebze satanların sorunlarını biliyoruz... Çiçek satan Kuştepe'li kadınları ve onların zabıtayla ilgili sorunlarını çok iyi biliyoruz. Kumburgaz'da barakada yaşayan çocukları... Nişantepe Çekmeköy'de çocuğuna beslenme koyamadığı için okula gönderemeyen Yeliz Anne'yi... Ataşehir'de trafikte su satan ve ömrünün baharında, 15 yaşında araba çarpması

sonucu kaybettiğimiz yavrumuz Emir'i... Ümraniye'de çocuklarıyla çadırlarda yaşayan Zehra Anne'yi biliyoruz. Hepsinin derdini kendi derdimiz gibi görüyor, çözüm bulmayı şerefli bir sorumluluk, insani bir yükümlülük kabul ediyoruz.

Ama bildiğimiz bir şey daha var... 1000 yıllık Sulukule'lilerin evlerini yıkan, üstüne de sokağın ortasına koydukları kapıyla onları dışarıda bırakan zihniyeti de çok iyi biliyoruz. O zihniyetle Romanların hiçbir sorununun çözülemeyeceğini, vaat edilenlerin zamanla unutulup gittiğini de çok iyi biliyoruz.

Değerli Katılımcılar;

Bu çalışmaya hazırlık kapsamında talimat verdim. Arkadaşlarımız, Avcılar'dan, Kumburgaz'a, Ümraniye'den, Fatih'e 8 ilçe 12 mahallede çalışma yaptılar ve hızla çözüm bekleyen temel sorunları detaylarıyla belirlediler.

Roman hemşehrilerimiz çözüm bekliyor:

- ▶ Yüksek orandaki derin yoksulluğa ve işsizliğe;
- ▶ Okula devam edemeyip sokakta çalışmak durumunda kalan çocuklara;
- ▶ Barakalara, ağır altyapı sorunları yaşayan, çatıları akan binalara;
- ▶ Borç nedeniyle kesilen elektriğe, suya;
- ▶ Seyyar satıcılara kesilen para cezalarına;
- ▶ Kağıt toplayıcılarının çekçeklerine el konulmasına;
- ▶ Merkezi idarenin yapmakta olduğu sosyal yardımların uygulamada azaltılmasına, ortadan kaldırılmasına, bir tehdit konusu hâline getirilmesine çözüm bekliyor.

Roman hemşehrilerimiz;

- ▶ 5-6 Mayıs Hıdrellez'in ve 8 Nisan Dünya Romanlar gününün geleneksel hâle getirilmesini,
- ▶ Düğünden cenazeye, asker uğurlamasından kamu hizmetlerine erişime kadar, hayatın her alanında, ön yargılarla, ayrımcılıkla karşılaşmadan, kendi kültürlerini özgürce yaşamayı, kültürel kimliklerinin tanınmasını,
- ▶ Eğitimde, çalışma hayatında, sosyal ve

kültürel hayatta fırsat eşitliği sağlanmasını talep ediyor.

Roman hemşehrilerimizin daha ne gibi sorunlar yaşadığını, ne tür talepleri olduğunu bugün sizlerden detaylarıyla öğreneceğiz. Çözüm yolları konusunda birlikte kafa yoracağız. Şunu çok iyi bilmek gerekir ki, Romanların sorunları ancak yerel yönetimlerle merkezi hükümetin el ele vermesi, birlikte çalışmalarıyla köklü ve kalıcı biçimde çözülebilir. Ben böyle uyumlu bir çalışma için her türlü işbirliğine hazırım, istekliyim. Roman yurttaşlarımızın temsilcilerinin, merkezi ve yerel yönetim yetkililerinin bir arada karar alacağı, sonuç üreteceği çalışma masalarının kurulması için ben hazırım. Yalnız İstanbul'da yaşayanların değil, sayıları 6 milyon olduğu hesaplanan tüm Türkiye'deki Romanların sorunlarını çözmek zorundayız.

İnanıyorum ki Türkiye, Romanların hayat enerjisinden, neşesinden, sanatkarlığından ne kadar çok faydalanabilirse o kadar güçlü, huzurlu ve mutlu bir ülke olur.

Bu çalışmanın yalnızca sorunları ve çözümleri ortaya koymakla sınırlı kalmayacağına, aynı zamanda ortak çözüm iradesinin, mücadele kararlılığının da güçlü bir ifadesi olacağına inanıyor, hepimize çok teşekkür ediyorum. ■



ATÖLYE ÇIKTILARI VE DEĞERLENDİRME

Eğitime Erişim Atölyesi

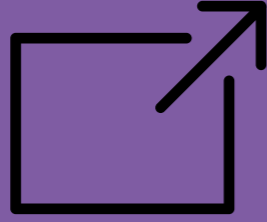
Çalışma Yaşamı Atölyesi

Altyapı ve Barınma Atölyesi

Sosyal Hizmetlere Erişim Atölyesi

Yerelde Güçlenme Atölyesi

Belediye ile İletişim Atölyesi



Sorunlar	Çözüm Önerileri
Okul öncesi eğitime ulaşma	Kreş
Maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocukların çalışmak zorunda kalmaları	Hanedeki yetişkinlerin mesleki yeterliliklerini artıracak eğitimler
Beslenme, kıyafet ve okul dışı gezi vb. etkinliklere ailenin bütçe ayıramaması	Aynı veya gıda çekleri ile yapılacak yardımlar
Eğitim kurumlarının fiziki uzaklığı veya mahallelerin alt yapı sorunları	Belediyelerin alt yapı çalışmaları ve servisleri ile çocukların güvenli şekilde taşınması
Eğitim kurumlarında sözlü ve fiziki ayrımcılık: öğretmenler, idareciler ve diğer veliler	Bölgedeki idarecilerle ve öğretmenlerle buluşma günleri. Birlikte hem çalışma hem de sosyal faaliyetlerin gerçekleştirilmesi.
Kaynaştırma sınıfları RAM raporlu öğrenciler gerçekten engelli mi?	Sivil toplum dernekleri ile ortaklaşa hareket ederek, testlerin ve raporların gözden geçirilmesi, rapor değişikliği taleplerinin dikkate alınması, sürece ilişkin sosyal hizmetlerin danışmanlık vermesi.
Evde ders çalışmaya uygun olmayan fiziki koşullar	Eşya yardımı veya kreşlerin etüt merkezi olarak da düzenlenmesi
Motivasyon unsuru olarak rol model eksikliği	Başarı hikayelerini hem ailelere hem de çocuklara anlatacak buluşma günleri, görsel materyal vb.
Yetişkinler için mesleki kurs eksikliği veya bu kurslardan haberdar olamama	İSMEK ve diğer kursların ders portföyünün tanıtılması ve talebe göre geliştirilmesi. Hatta kurslarda Roman alaylı müzisyenlerin ve deri ustalarının ders vermeleri veya en azından bazı derslere davetli eğitici olarak davet edilmeleri.

Sorunlara Yakından Bakış

Okul Öncesi Eğitime Ulaşamama

Hem saha ziyaretlerinde hem de çalıştayda okul öncesi bakım ve eğitim imkânlarının eksikliği net bir şekilde görülmektedir. Kreş ihtiyacının çözümü;

- Çocuğun küçük yaştan itibaren farklı sosyal çevrelerle sosyalleşme imkânına sahip olmasını,
- Okul öncesinde alınması gereken başlangıç düzey eğitime sahip olmasını,
- Hanedeki yetişkinlerin ve gençlerin çocukla/küçük kardeşleri ile ilgili sorumluluklarını güvenli bir şekilde devredip, yetişkinlerin iş hayatına düzenli ve sürekli şekilde girmesini, gençlerin de eğitim hayatına devam edebilmelerini sağlayabilecektir.
- Ziyaret edilen pek çok mahallede özellikle kadınların düzenli veya daha iyi gelir getiren bir işe girememelerinin önündeki en önemli sebep, hâlihazırda bakıma muhtaç küçük yaşta çocuklarının olmasıdır. Maddi imkânsızlıklar nedeniyle herhangi bir kreşe veya benzeri bakım evine çocuklarını bırakmamakta ve hem kendileri hem de çocukları mahallelerinin ve hanelerinin içinde dar bir sosyal çevrenin içinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu hanelerde yaşayan çocuklar da yaşamlarını etkileyecek eğitim ve farklı sosyal çevrelerin kültürünü tanıma fırsatlarından uzakta yaşamlarının ilk yıllarını geçirmektedirler.

Maddi İmkânsızlıklar ve Çocuk İşçiliği

Geçimlerini büyük oranda sosyal güvencenin ve aylık düzenli gelirin bulunmadığı alanlarda kazanan Roman aileleri, çocuklarının eğitimi için gereken maddi imkânlara sahip değildirler. Günlük beslenme, ısınma, barınma gibi temel ihtiyaçları garanti altına alamadıkları ve sürekli kılamadıkları için hanedeki çocuklar da aktif olarak çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu zorunluluk hâli, Roman çocuklarını örgün eğitim süreçlerinden koparmasının yanında, çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması hususunda tüm devlet kurumlarının üstüne düşen sorumluluğu etkin şekilde yerine getiremediğinin de işaretidir. Atölye katılımcılarının verdiği örneklerde bu zorunluluk hâlinin farklı yüzlerini görebilmek mümkündür. Katılımcılarda ebeveynlerin çalışmaması sebebiyle çocuklarını okutamadıklarına, bu maddi yetersizliklerin aileleri çocukların çalışarak bütçeye sunacağı katkıya mahkûm ettiğine ve çocukları çalışmaya zorladığına dönük vurgu oldukça yoğundur. Bu katkıyı sağlamak adına eğitime ve okula dönük olumsuz bir yaklaşımın sıklıkla ailelerce dillendirildiği de örneklenmiştir. Ailelerin ekonomik koşullar nedeniyle çocuklarına bu tarz olumsuz yönlendirmelerde bulunmadığı koşullarda ise, çalışan bir çocuğun ya da gencin okulu ve işi bir arada

Beslenme, Kıyafet ve Okul Dışı Gezi vb. Etkinliklere Ailenin Bütçe Ayıramaması

yürütemediği ve bu dengenin bozulduğu süreçlerde tercihini para kazanmak sebebiyle çalışmaktan yana kullandığı aktarılmıştır.

Çocuklar okul ortamında kendilerine olumsuz yansiyacak herhangi bir durumla karşılaştıklarında da okuldan uzaklaşmaktadır. Örnek olarak, öğle yemeğini evden getiremeyen veya kantinden satın alamayan çocuklar, arkadaşlarının yanında kötü hissetmemek için okula gitmek istemeyebilir. Atölyede özellikle öğle yemeği götürmeyen ya da okul harçlığı olarak yalnızca günlük 1 TL verilebilen bir Roman çocuğun ve ailesinin yaşadığı çaresizliğin altı kalınca çizilmiş ve bu gibi örneklerin tekil olmaktan ziyade Romanların günlük yaşayışı içerisindeki toplumsal görüngülerden biri olduğu vurgulanmıştır. Bu yalnızca beslenme konusunda değil, çocukların okuldaki arkadaşlarının katıldığı diğer etkinliklerden mahrum kaldığı zamanlarda da karşımıza çıkabilen bir sorundur ve çocukların okul ortamı ile arasında bir mesafe oluşmasına sebep olmaktadır. 5-10 TL gibi cüzi ücretlerin bile karşılanamadığını ve bu gibi durumlarda Roman çocukların bu etkinliklere dahil olmadıklarını belirten katılımcılar, böyle durumlarda okulun çocuk için katılmak istediği sosyal etkinliklere istese de bir türlü dahil olamadığı, dolaylı biçimde dışlayıcı bir mekâna dönüştüğünü ifade etmektedirler. Tekil örneklerde inisiyatif olarak bu gibi sorunları çözen eğitimciler olsa da, ailelerin maddi imkânsızlıkları destek almadan çözebilecek durumda olmadıkları açıkça görülmektedir. Torununun, 1400-1600 TL ile çöp toplayarak okuttuğunu belirten atölye katılımcısı, birlikte işe çıktıklarında onları gören torununun arkadaşlarının müdürü bilgilendirdiğini ve bu eğitimcinin inisiyatif olarak torununa yemekhaneyi ücretsiz kullandığını aktarmıştır.

Eğitim Kurumlarının Fiziki Uzaklığı veya Mahallelerin Altyapı Sorunları

Aileler ve çocuklar görelili olarak maddi imkânsızlıkları bir derece aşsalar dahi, Romanların yaşadığı mahallelerde okulların hanelere fiziksel uzaklığı veya okul yolunun altyapı anlamında sorunlu oluşu eğitime ulaşmak için engel oluşturabilmektedir. Servis ücreti, en temel barınma ve beslenme ihtiyaçlarını dahi düzenli karşılayamayan ve çok çocuklu aileler için karşılanabilecek bir ücret görünümünde değildir. Özellikle Roman çocuklar için zorlu hava koşulları sebebiyle kış aylarında uzak mesafedeki okullara yürüyerek ulaşmaya çalışmak ya da ebeveynler için çocukları okula götürmek diğer sorumlulukları nedeniyle oldukça güçtür.

Çalıştay öncesinde ziyaret edilen Büyükçekmece Kumburgaz bölgesindeki Roman aileler, çocuklarını

okula götürebilmek için belediyeden servis yardımı almaktadır. Ancak bu durum Avcılar'daki Roman aileleri için geçerli değildir. Bazı yerlerde okul yönetimi veya belediye, çözüme yardımcı olmak için harekete geçmektedir. Genel olarak bakıldığında ise bu gibi sorunlara ilişkin sistematik bir çözüme ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. İBB de bu noktada yerellerdeki tekil ve değişken uygulamaların ötesinde, bütüncül bir politika üretme perspektifini hedeflemektedir. Roman Çalıştay'ının kendisinin ve arama toplantıları ile saha ziyaretlerinin temelinde de, bu bütüncül politikayı üretebilmek adına ihtiyaçları adlandırmak ve haritalandırmak, gerçekleştirilebilmesi için bir strateji oluşturmak ve bunu katılımcı bir yöntemle hayata geçirmek amacı bulunmaktadır.

Eğitim Kurumlarında Sözlü ve Fiziki Ayrımcılık: Öğretmenler, İdareciler, Diğer Veliler

Aileler çocuklarını yukarıda sayılan zorlukları aşip okula getirdiklerinde de, eğitime ulaşma ile başlayan sorunları farklı ayrımcılık biçimleri ile devam etmektedir. Romanlar kimi zaman eğitimcilerin de bu ayrımcılığın bir parçası olduğunu ve diğer çocukların eğitimine gösterilen hassasiyetin kendi çocuklarına gösterilmediğini düşünmektedirler. Örnek olarak okullarda Roman çocukların devamsızlıklarının nedenleri sorgulanmamakta veya çözüm için çaba harcanmamaktadır. Romanlar, eğitimcilerin Roman çocukların "zaten okumayacağı" yönünde bir ön yargı ile hareket ettiğini, bu nedenle de onları okula getirecek çözümler uygulamak konusunda istekli olmadıklarını belirtmektedir. Atölyede, ders verdiği okullarda Roman çocukların kâğıt toplamaları nedeniyle devamlılık sağlayamadıklarını aktaran bir katılımcı, bu bilgiden okul yönetimlerinin de haberdar olduğunu belirtmektedir. Devamsızlıkları dikkate alınmayan Roman çocuklarına eğitimciler tarafından "şopar" ya da Romanlar için "bir buçuk millet" benzeri aşağılayıcı, ayrımcı ifadeler kullanıldığı örnekler de çalıştay katılımcılarınca dile getirilmiştir. Çocukların okumaya ve eğitime dönük isteklerini törpüleyen, onlara kendilerini değersiz hissettiren ve ayrımcılığın dilde kurulan yapısını da göz önüne seren bu ve benzeri yaklaşımlar, eğitim alanındaki eşitsizliklerin katılaşmasına da katkı sunmaktadır.

Yalnızca eğitimcilerin değil, kimi velilerin de çocuklarının bulunduğu sınıflardaki Roman çocuklara karşı dışlayıcı talepleri veya tavırları olduğu dile getirilmektedir. Bu dışlayıcı talepler veya tavırlar, yeri geldiğinde Roman velilere karşı da ortaya çıkabilmektedir. Kişisel deneyimlerin de aktarıldığı atölye çalışmasında, ön sırada oturan başarılı bir öğrenci iken, Roman olduğunu öğrenen velilerin talebiyle en arka sıraya alındığını aktaran katılımcının anlattıkları bu noktaya vurgu yapmaktadır. Ya da her

mahalleden çocuk havuza götürülürken, yalnızca Romanların götürülmemesi, etüt çalışması sonrası çocuklarını almaya gelen Roman yurttaşlara içeride beklemeleri için yer gösterildiğinde diğer velilerin büyük rahatsızlık duymaları gibi...

Burada Romanların temel beklentilerinden biri, eğitimcilerin Romanların ve özellikle Roman çocukların dünyası hakkında ön yargılardan uzak, içinde buldukları yaşam koşullarının gerçekliğini ve zorluğunu kavrayabilen bir yaklaşıma sahip olmalarıdır. Hatta bu durumun yetişkin eğitimlerinde de dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü Romanlar kendilerini toplumun bir parçası olarak hissedememekte ve yeri geldiğinde günlük kıyafetleri ile bir eğitim merkezine gitmekten çekinmektedirler. Bu, eğitim süreçlerinin dışında kalmalarının sebeplerinden biri olarak da ortaya çıkmaktadır. Düzenli duş alamadığı için ya da kıyafeti sebebiyle okulda "kokuyorsun" ile başlayan ve çok daha ileri noktalarda sonlanan ifadelerle karşılaşan Roman çocukların, onları anlayacak eğitimcilere ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyacı vurgulayanların "Roman olmayan bilmez" diyerek altını çizdikleri nokta, Roman çocukların yalnızca derin yoksulluk koşullarına karşı değil, gündelik yaşamın bağrında gömülü dışlayıcı, ayrımcı pratiklere karşı da mücadele vermek zorunda kaldıklarını göstermektedir. Bu, yalnızca okuldaki Roman çocukların değil, yetişkinlere dönük eğitimler veren ya da etkinlikler düzenleyen merkezlerdeki Romanların da sıklıkla yaşadığı zorlu bir süreçtir. Katılımcılar, özellikle Roman kadınların şalvarlarıyla ya da günlük kıyafetleriyle geldikleri bu mekânlarda kendilerini bir yabancı gibi hissettiklerini ve sürece dahil olamadıklarını vurgulamışlardır.

Romanların yoğun yaşadığı mahallelerde okulların fiziki koşullarındaki yetersizlikler ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısının fazlalığı da, çocukların okula gitmeleri dahi kaliteli eğitime ulaşmalarına müsaade etmemektedir. Atölyede Türkiye'nin en kalabalık sınıflı ilkokulu olan Leyla Bayram İlkokulu'ndan ve Avcılar'ın en kalabalık mahallesindeki bu okulun 60 kişilik sınıflarından bahsedilmiştir.

Prof.Dr. Murat Şeker ve ekibinin gerçekleştirdiği "mahallem" uygulamasındaki veriler de eğitim hususunda benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Romanların yoğun yaşadığı mahallelere bakıldığında, bu mahallelerin büyük çoğunluğunun eğitime erişim endeksinde (1000'lik endeks üzerinden) 500'ün altında kaldığı görülmektedir.*

* Mahallem SEGE, (Çevrimiçi) <http://www.mahallemistanbul.com/> MahallemSEGE/, 27 Kasım 2019.

RAM Raporları Nedeniyle Özel Eğitim Kurumlarına Mecburiyet

Ailelerin en çok şikâyet ettiği konulardan biri de çocuklarına, ticari motivasyonlarla ve bilerek RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi) raporu verilmesidir. Bir çocuk bu raporu aldığı zaman uzun yıllar sadece özel eğitim merkezlerine gidebilmekte ve yaşatlarından ayrı bir eğitim almak zorunda kalmaktadır. Katılımcılar kimi hastanelerde özel durumu olmayan çocuklara RAM raporu verildiğini ve denetimsiz onaylama süreçlerinin işletildiğini aktarmış, çocukların geleceğini etkileyen bu raporları kaldırmak için ebeveynlerin çok uğraştıklarını ifade etmiştir. Kimi örneklerde de "bakım parası" olarak bilinen bu yardımı alabilmek adına ebeveynlerin sağlıklı çocukları için dahi bu yolu bilinçli olarak tercih ettiği ve ekonomik sıkıntıların ebeveynleri buna zorladığı belirtilmiştir. Atölyede idarecilerin de konunun ciddiyetinin farkında olduğunun, RAM raporlarının çocukta öğrenilmiş çaresizliğe yol açtığı ve çocukların tüm hayatını etkileyecek sonuçları olduğunun altı çizilmiştir.

Çocukluktan itibaren ekonomik koşulların elvermemesi ve derin yoksulluk nedeniyle kreşe gidemeyen, yuva hizmetinden faydalanamayan, barınma koşullarındaki genel yetersizliklerin yanında çalışabilmek için uygun bir alanı dahi olmayan Roman çocuklar, örgün eğitim sürecinde de sıkça ayrımcı ve dışlayıcı tavırlara maruz kalmaktadır. Tüm bu bileşenlerin etkisiyle; hem veliler hem de konu ile ilgili sivil toplum temsilcileri ve aktivistler, RAM testlerine giren Roman çocukların düşük notlar aldığını belirtmektedir.

Evde Ders Çalışmaya Uygun Olmayan Fiziki Koşullar

Eğitim süreci yalnızca okulların fiziksel koşullarını içermemekte, çocukların yaşam alanlarında da sağlıklı ve nitelikli bir eğitimin devamlılığı için uygun çalışma ortamının varlığını gerekli kılmaktadır. Çocukların yaşam alanlarında eğitime uygun fiziki koşulların ve gerekli eğitim-öğretim gereçlerinin bulunmaması, okul başarılarını, motivasyonlarını ve eğitim süreçleri ile olan bağlarını olumsuz etkilemektedir.

Çalıştay öncesi İstanbul'un farklı ilçelerine yapılan saha ziyaretlerinde, Romanların yoğunlukta yaşadığı mahallelerde evlerin fiziki koşullarının ve araç-gereçlerin ne yazık ki eğitim için uygun ortamı sunmadığı görülmüştür. Evlerdeki oda sayısı ayrı bir çocuk odası kullanımına imkân vermemekte, hatta çocukların ders tekrarı yapabilecekleri bir çalışma masası dahi bulunmamaktadır.

Atölyeden çıkan veriler ile saha ziyaretlerinden elde edilen bilginin de birbirini tamamladığı açıkça görülmektedir. Örneğin saha ziyaretlerinde, tavandan su akan ve yorganların ıslanmaması için üstüne plastik müşamba serilen evlerinde torunlarının ders çalışmak

Motivasyon Unsuru Olarak Rol Model Eksikliği

için fiziki hiçbir imkânı olmadığından bahseden dede, ancak belediyenin yeri açıldıktan sonra gündüzleri çalışacak bir mekân bulabildiklerini söylemiştir.

Aslında bu noktada fiziki koşulların yetersizliğinin, eğitim ile ilgili yetersizlikleri kat kat aştığı ve meselenin temel barınma hakkı ile ilgili olduğu görülmektedir. Ziyaret edilen pek çok mahalledeki hanede çatının akması, duvarların çatlak olması, duvar yerine kullanılabilir en ekonomik malzeme ile (Sunta, plastik, eski kapı vb.) yalıtım sağlanmaya çalışılması son derece yaygın bir durumdur. Raporun ilerleyen safhalarında barınma ile ilgili başlıkta bu konulara ayrıntılı olarak değinilecektir.

Son olarak evdeki fiziki koşulların eksikliği, özellikle eğitime dışarıdan devam eden çocuklar düşünüldüğünde daha da önem kazanmaktadır. Çeşitli sebeplerle okulu bırakmış ve sadece dışarıdan sınavları vererek eğitimine devam çocuklar, evlerinde de herhangi bir eğitim-öğretim imkânına sahip olmadıklarında, bu konuyla ilgili motivasyonlarını büyük oranda kaybedebilmektedir. Örgün eğitim ile bağlarını koparmış çocukların, uzaktan eğitim ile kurabilecekleri bir fiziki ortam söz konusu değildir.

Romanlar ile ilgili kurulacak her cümlede, sarfedilecek her sözde 'yoksulluk' olgusu ile ilişkilenebilir. Neredeyse hiçbir gerçeklik bulunmamaktadır. Özellikle eğitim söz konusu olduğunda okuma-yazma oranlarını ya da eğitim seviyesinin düşüklüğünü yoksulluğa, sosyo-ekonomik koşullara ve ayrımcılığa referans vermeden algılamaya çalışmak düzayak bir yaklaşım olacaktır. Hem saha ziyaretlerinde hem de çalıştayda vurgulandığı üzere, Romanların; yaşadıkları çevrede eğitimin gerekliliğinin altını çizen ve çocuklar ile gençler için motivasyon kaynağı olabilecek örneklerle rastlamak bu zorlu koşullar nedeniyle güçtür. Oldukça az sayıda profesyonel meslek sahibi örnekten bahsedilmektedir. Atölye katılımcılarından biri, torununu okuttuğu hâlde işe girme sürecinde rüşvet istendiğinden yakınmaktadır ve okumak ile okumamak arasındaki ayrımın silikleştirmesine, okumanın içinde bulunulan koşulları değiştiremeyeceğine dönük bir inanca vurgu yapmaktadır. Romanlara dönük dışlayıcı, ayrımcı pratiklerin, bu inancı yerleşik kılmak açısından büyük bir etkisi olduğu da görülmektedir. Aslında bu örnek sadece Romanlar için değil, tüm toplumu kesen işe alma süreçlerindeki liyakat eksikliği ile ilgilidir. Ancak dezavantajlı grupların penceresinden eğitimin işe girmedeki önemine bakıldığında, durum eğitimi olmak ve olmamak arasında kayıtsızlığa kadar varabilmektedir.

Eğitimden beklentilere ilişkin bir diğer örnek, atölye

katılımcılarından birinin eğitim alanında gerçekleştirilen bir projede ve onun çıktılarında yakaladığı küçük gibi görünen ayrıntıda saklıdır. İlgili proje ile 10'dan fazla öğrencinin üniversiteye girdiğini ve ödül olarak da yurt dışına gönderildiğini belirten katılımcı, bir öğrenci velisinin rüyasında görse çocuğunun Cambridge'de olduğuna inanamayacağını büyük bir şaşkınlıkla aktarmıştır.

Maddi imkânsızlıklar ve hanenin günlük ihtiyaçlarının karşılanması için çalışmak zorunda olmak, eğitim ile ilgili planlama yapmaya ve hayal kurmaya dahi izin vermemektedir. Çalıştay kapsamında kişisel deneyimini paylaşan katılımcılardan biri, ailesinin kendisini okuturken eğitim masraflarını karşılayamama korkusunu yaşadığını, hatta bu sebeple kazanmaması için dua ettiğini ifade etmiştir.

Eğitimin gelecekte kişiye sağlayabileceği faydalarla ilgili yaşanan motivasyon boşluğunu, başka konuların doldurduğu görülmektedir. Çocuk yaşta evlilik, sosyo-ekonomik koşulların dayatmasıyla ve örgün eğitimden kopuşla ilgili olduğu kadar, katılımcıların işaret ettiği gibi evliliğin çocuklar yetiştirilirken zihinlerine büyükleri tarafından yerleştirilen bir hedef olmasıyla da yakından ilişkilidir. Çocukların gelin-damat olmak dışında bir gelecek öngörüsüne ve başka bir mümkünle işaret eden rol modellere ihtiyacı belki de burada karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim konusu tartışılırken, eğitimi sadece çocuklara ve gençlere sunulacak bir imkânlar bütününe indirgeyen bir yaklaşımdan uzaklaşmak gerekmektedir.

Roman yetişkinlerin temel ve mesleki eğitim alanlarına ilişkin talebi bulunmaktadır. Bu taleplerin başında, okuma-yazma bilen ama ilkokulu bitirememiş Romanların, ehliyet alabilmek için ihtiyaç duydukları okuryazarlık belgesi gelmektedir. Bu belgeyi alabilmelerini sağlayacak çözümler ivedilikle üretilmelidir. Romanların hâlihazırda yapmakta oldukları işlerde de teknik bilgiyi içeren ve geliştirici eğitimlere ulaşabilir olmaları önem arz etmektedir. Örneğin çiçekçilik yapanlar için buket hazırlama teknikleri benzeri eğitimlerin fark yaratacağı özellikle vurgulanmıştır.

Günümüzün dünyası bilgi, beceri ve yeterlilikleri edinme imkânını yaşam boyu öğrenim yaklaşımı ile teşvik etmekte ve iş piyasasında yer bulabilmek için kişisel gelişim anlamında adeta bir zorunluluk getirmektedir. Katılımcılar kalaycılık, çelik parlatma ve tencere tamirciliği benzeri işlerin varlık zemini yavaş yavaş ortadan kalktıkça, özellikle belirli bir yaş



Çalışma Yaşamı Atölyesi

grubunun geçimlerini sağlamak konusunda büyük güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Kimi atölye katılımcıları eğitim eksikliğinin “yetkili yerlerde” çalışmalarının önündeki başlıca engel olduğunu düşünmekte, çocuklarının eğitimlerini ve kirasını karşılayamamaktan hurdacılıkla geçinme ve barakada yaşama zorunluluğuna dek içinde buldukları birçok zorlu koşulu da bu engele bağlamaktadır.

Hukuki, teknolojik ve toplumsal değişimler sonucunda bazı mesleklerin (seyyar satıcılık, geri dönüşüm işçiliği, ikinci el eşya satımı gibi) yapılamayacak olması söz konusudur. Atölyede karar alıcılar nezdinde seyyar satıcılıkla ilgili yapılacak düzenlemeler sürecinde insan kaynağı donanımının geliştirilmesi bir sorumluluk olarak işaretlenmiştir.

Eğitim süreçlerinin tüm yaş ve cinsiyet grupları için hem örgün hem uzaktan hem de mesleki temelli çoklu bakış açısına sahip olacak biçimde yapılandırılması gerekmektedir. Böylece haneye gelir getiren yetişkinlerin iş gücüne olan katkıları daha değerli hâle gelebilecek, hanelerine getirdikleri ortalama gelirleri de sürekli ve düzenli bir biçimde artabilecektir. Bu bakış açısı ile düşünüldüğünde Roman yetişkinlerin ilköğretim düzeyinden pek çok farklı mesleki konuya kadar eğitime ihtiyaçlarının söz konusu olduğu görülmektedir.



Romanların çalışma yaşamında dışlanmaları, aslında yaşamın diğer veçhelerinde karşılaştıkları dışlayıcı ve ayrımcı pratiklerin bir devamı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu pratikler büyük oranda sınıfsal farkları da aşan bir görünüme sahiptir. Kent yoksullarının en dezavantajlı kesimlerinden birini oluşturan Romanların yanında, maddi imkânları olsa dahi yalnızca kimliği sebebiyle toplumsal yaşamın birçok sürecinden dışlanan Romanlar söz konusudur. Katılımcıların ifadesiyle Trakya bölgesinde yeni doğmuş kız çocuklarına “şopar” denilmesiyle daha bebeklikten başlayan dışlayıcı ve ayrımcı dil eğitim hayatı boyunca devam etmekte, Romanlar iş hayatında da tenlerinden, dillerinden dolayı eğitim almış olsalar dahi dışlanmaktadır. Kendi ifadeleriyle “küçümseme” hissi, Romanları kendi içlerine kapatan ve içinde buldukları toplumla olan bağlarını büyük oranda zedeleyen bir işleve de sahiptir. Bu kendi içine kapanma hâli, katılımcılara göre aile hayatında huzurdan başarı kazanmaya dek uzanan bir yelpazede, hayatın tüm veçhelerini değiştiren bir etkiye sahiptir. Dile yerleşmiş olan norm da bu dışlanma hâlini yansıtmaktadır. Katılımcılardan biri, zabitanın Romanlara “normal” vatandaşlardan farklı davrandığını tariflerken, aslında bu gündelikleşmiş toplumsal normu işaret etmektedir. Benzer bir durum toplumdaki ön yargılar nedeniyle şehir sakini olarak başkalarına açık fiziksel alanlardan dışlandıklarında da gün ışığına çıkmaktadır. Hurdacının Roman olduğu öğrenilirse, ön yargı sebebiyle örneğin site yöneticisinin geri dönüşümde onlara izin vermediğini vurgulayan katılımcı, gündelikleşen ön yargının etkisine dair bir başka vurucu örnek sunmaktadır.

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Sosyo-ekonomik nedenlerle eğitime ulaşamadıkları için enformel sektöre hapsolmaktadırlar.	Tüm yaş grupları için yaşam boyu eğitim imkânları oluşturulmalıdır. Maddî ve manevî teşviklerle bu programlara davet edilmelilerdir.
Çalışılan işlerde ciddi iş güvenliği sorunları bulunmaktadır.	Öncelikle sokaklarda çalışanlara yönelik ekipman ve donanım yardımı yapılmalıdır.
Eski hükümlü ve tutuklular iş bulmada daha da zor durumda kalmaktadır.	Bu kişilere yönelik pozitif ayrımcılık uygulanmalı, meslek edindirme kursları için iletişim daha onlar cezaevlerindeyken başlamalıdır.
Fiziki olarak çalışabilecekleri alanların tanımlanmamış olması ciddi bir sorundur.	Zabıtalarla birlikte çalışarak, dükkan sahibi esnafın çekincelerini de dikkate alarak, belirli alanlarda çalışmalarına izin verilmelidir.

Eğitime Ulaşamama ve Güvencesiz-Düzensiz İşler

Romanların yaşadıkları mahallelerde ortalama eğitim düzeyi oldukça düşüktür. Katılımcılar düşük eğitimin, düşük gelir ve düşük yaşam standardı anlamına geldiğini özellikle vurgulamıştır. Ayrıca daha çok müzisyenlik, çiçekçilik ve hurdacılıkla geçindiklerini ifade ederek hurdacıların günlük maksimum 50 TL kazandıklarının ve bu meblağ ile geçinmenin zorluğunun altını çizmişlerdir. Mahallelerinde çoğunluğun ya belediyede çöpçü ya da işsiz olduğunu, kendisinin de hurdaya ya da çiçeğe çıkarak günde 35-40 TL ancak kazandığı belirten katılımcının ifadesi de benzer bir vurgu taşımaktadır.

Romanların en yoğun çalıştığı sektörler,

- Çiçekçilik
- Geri dönüşüm (Kağıt, metal, plastik)
- Seyyar Satıcılık (Meyve, sebze)
- Müzisyenlik gibi sosyal güvencenin ve iş güvencesinin olmadığı hem düşük gelirli hem de gelir garantisinin olmadığı sektörlerdir. Bu sektörler büyük oranda açık alanda yapılan faaliyetlerden oluştuğu için mevsim koşullarından da etkilenmekte, gelirin dalgalanmasına da neden olmaktadır. Katılımcılardan birinin müzisyen olan babasından verdiği örnek de benzerdir, kendisi hiç SSK'lı çalışmamış ve kazandığı parayı günlük harcamıştır.

Romanlar, daha çok enformel sektörlerde, güvencesiz ve geçici işlerde çalışarak yaşamlarını idame ettirmeye çalıştıklarından, emeklilik hakkına da sahip olamamaktadır. Bu durum gelecekte, sosyal güvenlik imkânlarından yararlanamayan bir yaşlı Roman nüfusuna neden olacaktır.

İş Güvenliği Sorunları

İster geri dönüşüm sektörü, ister çiçekçilik ve hatta müzisyenlik olsun, tüm bu çalışma alanları iş güvenliği açısından büyük sorunlar taşımaktadır. Atölyede belirtildiği üzere Romanlar mevsimsel koşulların etkilerine açık olma, sürekli trafiğin bulunduğu yerlerde çalışma veya alkollü mekânların riskli müşteri profilleri ile muhatap olma durumları ile karşı karşıyadırlar. Özellikle kadınların soğuk hava koşullarına maruz kalmaları nedeniyle ciddi hastalıkları olduğu görülmektedir.

Hükümlü-Tutukluların ve Ailelerinin Sorunları

İstihdamla ilgili dışlanmanın en şiddetlisini yaşayanlar, eski hükümlü ve tutuklu Romanlardır. Mahallelerine geri döndüklerinde iş hayatına katılımla ilgili ciddi güçlükler çekmekte ve sabıka kayıtları nedeniyle bir kere daha ayrımcılığa uğramaktadırlar. Atölyede katılımcılardan birinin aktardığı üzere ilgili muhitte eşi cezaevinde olan ve TOKİ'ye kira ödeyen 30'dan fazla kadın

bulunmaktadır. Bu Roman kadınların borç yükünün altından kalkabilmeleri için çalışmaları gerekmekte, fakat belediyeye ulaşmakta zorluk çektiklerinden 30 kadının aynı yerde ve anda satış yapması zabıtalardan eliyle engellenmektedir. Katılımcı bu gibi kritik dönemelerde belediyenin inisiyatif olarak çözüm üretmesi gerektiğini belirtmiştir.

Katılımcılar ayrıca toplumsal baskı nedeniyle eşleri cezaevinde olan kadınların hurdacılık veya çiçekçilik yapamadığını, bu nedenle de sosyal yardımlara bağımlı kaldıklarını belirtmişlerdir. Yapılacak çalışmalar kapsamında eşlerinin desteğinden mahrum olan kadınlar için özel çözümlere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

İstihdam Yaratabilecek Çözüm Önerileri

Belediyenin Çiçekçiliği Desteklediği İş Planı

Çalıştayda yer alan sivil toplum temsilcileri, çiçekçilik ile yaşamını kazanan Romanlara yönelik istihdam yaratabilecek iş planı önerileri ile gelmişlerdir. Romanlar çiçek yetiştiriciliği konusunda dernekleşme veya kooperatifleşme çabası içinde olduklarını ve İBB'nin satın alma desteği vermesi ile bütçelerine katkı sağlanabileceğini belirtmişlerdir. Özellikle sera yetiştiriciliği hususunda kadınlara dönük eğitimlere başlanacağını da ifade etmişlerdir. Atölyede ayrıca belediye bünyesinde ekim yapıp çalışan kadınlar olduğu, Roman kadınlara da bu bağlamda istihdam sağlanabileceği ve belediye tarafından verilen çiçek yetiştiriciliği eğitimlerine Roman kadınların dahil edilebileceği aktarılmıştır.

Bununla birlikte çiçek satışı konusunda da Romanların ciddi sıkıntıları vardır. İstanbul'da 500'e yakın çiçek tezgâhı bulunmaktadır. Romanlar tezgâhların yerleri ile ilgili olarak belediyelerle sorun yaşadıklarını ifade ettikten sonra, atölyede karar alıcılar bakımından konuya sadece çiçek tezgâhları üzerinden değil tüm seyyar satıcıların tezgâhlarını kapsayan bir biçimde yaklaşılması önerilmiştir. Ayrıca amacı dışına çıkılmaması kaydıyla meydanlardaki noktalarda artış olabileceği belirtilmiştir. Bu noktaların artışı planlanırken, çiçekçilere daha fazla yer açılmasına dönük düzenlemeler yapılabileceğine de işaret edilmiştir.

Gerİ Dönüşüm İşçilerinin İBB Desteği ve Organizasyonu İle Çalışmaları

Atölyedeki tartışmalarda hurdacıların da belediye bünyesinde olması gerektiği ve belediyenin belirli toplama alanlarında atık alımı yapabileceği ifade edilmiştir. Bu konu ile ilgili olarak Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu da Roman Çalıştayı açılış konuşmasında "Gerİ dönüşümdekilerin çalışmalarını her şeyi bizim düzenlememiz gerekiyor. Eldiveninden elbisesine kadar bizim temin etmemiz gerekiyor." demektedir.

Seyyar Satıcılara Belirli Bir Çerçeve Çalışma İzni

Katılımcılar, seyyar satıcılara belirli bir işgaliye parası vererek satış yapabilme hakkının tanınması gerektiğini sıklıkla vurgulamaktadır. Bu konuda farklı belediyelerin, yeri geldiğinde başkanlık düzeyinde inisiyatif olarak seyyar satıcılara alan verdiği, atölye boyunca birçok kez örnek gösterilmiştir.

Çözüm için Yaklaşım ve Planlama

Romanların, kısa vadede alternatif sektörlerde hem eğitim hem de deneyim sahibi olmadan hayatlarını kazanmaları mümkün değildir. Bu nedenle para cezalarının ve fiziksel kısıtlama uygulamalarının ailelere, alternatif gelir imkânlarının ve diğer meslekler için gerekli deneyimlerinin olmaması sebebiyle çok ciddi sorun yaşatacağı ortadadır.

Kişiler ceza alsalar dahi faaliyetlerini bir şekilde devam ettirmeye çalışmakta, gerekirse belediye çalışanları ile tartışmaya girmektedirler. Tüm bu yaşananların sonunda kendisine alternatif çözümler sunulmayan kişiler hem maddi hem de manevi olarak yıpranmakta, hanelerinin zaten belirsiz ve son derece düşük olan gelir düzeyi daha da belirsizleşmekte ve azalmaktadır. Derin yoksulluğun içindeki döngüde, kendilerine herhangi bir alternatif de sunulmadığından kimi zaman hayatlarını sürdürebilmek için yasadışı yolları tercih etmek zorunda kalmaktadırlar.

Uzun Vadeli Yaklaşım: Bu yıpratıcı ve orta/uzun vadede herhangi bir sonuç doğurmayan döngüden çıkabilmeleri için emek güçlerinin değerini artıracak -mümkünse iş garantili- meslek eğitimi yatırımlarına ihtiyaç vardır. Eğitim programları ile daha iyi geliri, sürekli ve sosyal güvenceye sahip sektörlerle geçebilmeleri için belediyenin oluşturacağı farklı mesleki eğitim programlarının varlığı bir gerekliliktir. Bu programlara devam etmelerini sağlayacak en önemli teşvik, programları tamamlayanların bir kısmının iş garantisine sahip olması olacaktır. Aile sorumluluğu ile daha iyi bir yaşama ulaşma isteğinde olan kişiler, elde ettikleri eğitimle daha yüksek bir yaşam standardına ulaşabileceklerini bilirlerse hâlihazırda içinde buldukları sektörlerden ayrılmaya daha fazla çaba harcayacaklardır.

Bu yaklaşımın başarıya ulaşabilmesi için İstanbul'daki özel sektör firmaları ile İBB'nin imzalayacağı istihdam protokollerine ihtiyaç vardır. Firmalar ihtiyaç duydukları personel profillerini belediyeye bildirerek, mesleki programların öncelikli olarak bu alanlarda açılmasını talep edebilir ya da Romanların yoğun olduğu sektörlerde, örneğin çiçekçilik, gibi mal ve hizmet alımlarını Romanları içerecek şekilde gerçekleştirebilirler.

Romanların hâlihazırdaki ortalama eğitim düzeyi dikkate alındığında ağırlıklı olarak yoğun emek gerektiren sektörlerde faaliyet gösteren firmalarla anlaşma yapılması daha iyi olacaktır.

Kısa Vadeli Yaklaşım:

► Zabıta ile sorun yaşayan tüm seyyar satıcıların belirli bölgelerde faaliyet gösterebilmeleri için bölgesel çalışmalar yapılmasına ihtiyaç vardır. İşgaliye ücretlerini ödeyerek sabit bir mekân satın almalarına imkân verilmelidir. Önceki yıllardan bugüne gelen ödenmemiş cezalar belirli bir oranda azaltılmalı veya tamamen affedilmelidir. Çevredeki dükkân sahipleri ile sorun yaşamamaları için bölge/konum seçimlerinde çevre esnafın da görüşüne başvurulmalıdır. Tahsis edilen alanlar her bölgede yeterli ancak standart büyüklüklerde olmalıdır. Özellikle çiçekçilerin kış aylarında sokakta çalıştıkları düşünülürse, iş güvenliği riski oluşturmayacak ve ücretini ödeyecekleri şekilde elektrikli soba kullanımına imkân tanınmalıdır. Bununla birlikte yağmurlu ve karlı sert hava koşullarından da korunabilmeleri için standart şemsiye, tente uygulamasına geçilmelidir.

► Enformel sektör dışında iş arayanların, iş arama yeteneklerini geliştirmek için internet üzerinden yayınlanacak videolara veya yüz yüze gerçekleştirilecek kısa kurslara ihtiyaç vardır. Bu kısa kurslarda özgeçmiş oluşturmada başvuru süreçlerinin nasıl takip edileceğine kadar olan genel çerçevede eğitim verilmelidir. Böylelikle kişiler kendi başarılarına iş arama, başvurma ve sonuçları takip etme yeteneği kazanabileceklerdir. Saha çalışmalarında dijital okuryazarlığın yaygınlaşmaması sebebiyle İBB'nin insan kaynakları sayfasını verimli kullanamayan yurttaşlar olduğu görülmüştür. Bu sebeple işe başvuru süreçlerinde elden başvuruya olanak tanıyacak değişiklikler yapmak gerekmektedir.

► Mevcut durumda çiçekçilik yapanların buket yapma teknikleri gibi daha iyi gelir elde etmelerine yarayacak ve çiçek ürünleri üretmelerini sağlayacak kurslar açılmalıdır. Benzer şekilde ilkökul diplomasına sahip olmayan; ancak okuma yazma bilen ve şoförlük

deneyimine sahip kişilerin ehliyet almaları için yasal prosedürler, videolar ve broşürlerle açıklanmalıdır. Saha çalışmalarında ehliyetsiz araç kullanan ve bunu meslek hâline getirmiş Romanlara rastlandığından, bu süreçte Trafik Şube Müdürlüğü, ehliyet kursları ve okuma yazma belgelerine ulaşmaları için Milli Eğitim ile iletişime geçilebilir. Müzisyenlerin de teknik becerilerini belgelendirebilmeleri ve güvenceli işlerde çalışmalarının kolaylaştırılabilmesi adına belge sahibi olmalarına yardımcı olunması önerilmektedir.

► Kağıt toplayıcıların belirli standartta çalışabilmeleri için özel tekerlekli araçlar, korumalı kıyafet, eldiven, maske ve düzenli ücretsiz sağlık kontrolü hizmeti sunulmalıdır. Belediye gerekli eğitimleri vererek geri dönüşüm işçilerinin bir kısmının kendi bünyesinde de istihdamını sağlayabilir. Hatta daha fazla geri dönüşüm tesisi yatırımına girerek hem istihdam yaratma hem de atık konusunda çevreyi daha etkin şekilde koruma olanağına sahip olabilecektir.

► Hükümlülere ve tutuklulara tahliyelerinin ardından iş bulmaları konusunda ciddi destek verilmelidir. Toplumsal ön yargılar nedeniyle pek çok firma bu kişileri istihdam etmeyi tercih etmemektedir. Bu konu ile ilgili yasal zorunluluklar son yıllarda genişletilmiş ve işletmelerin inisiyatifine bırakılmıştır. Belediye bu konuda inisiyatif alıp eski hükümlü ve tutukluların ya kendi bünyesinde ya da özel sektörde işe yerleşmelerine yardımcı olabilir. Saha çalışmalarında cezaevinde meslek edindirme kurslarına katılmış ve cezaevi işletmelerinde üretim yapmış kişilerle de karşılaşmıştır. Meslek ve deneyim sahibi bu kişilerin cezaevinden çıktıklarında da aynı faaliyet kolunda devam etmelerini teşvik için mutlaka belediyenin istihdam ofislerine davet edilmeleri gerekmektedir. Bu kişilerle ilgili süreç, kendileri daha tahliye edilmeden yakınları ile irtibata geçilerek sağlanmalıdır.



Altyapı ve Barınma Atölyesi



Atölyenin önemli ana tartışma konuları, Romanların yoğun yaşadığı mahallelerdeki yapı stoğunun fiziki durumunun kötü olması ve imar sorunları olmuştur. Aynı zamanda ister İstanbul'un Kuştepe, Sulukule gibi merkezindeki, ister Silivri gibi şehrin en dış noktasındaki mahalleleri olsun, Romanların yoğun yaşadığı yerlerde bireyin temel sağlık (Hijyen, yalıtım gibi), güvenlik (Sel, yangın gibi) ihtiyaçları ve barınma koşullarının yetersiz olduğu vurgulanmıştır.

Atölye çalışması süresince İmar kanunları ve yönetmeliklerinde ciddi ve özel revizelerle düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu aktarılmıştır. Romanlar, barınma sorunları ile ilgili bugüne kadar yapılmış çalışmaların kendi hayatlarını olumsuz etkilediğini, hayal kırıklığı yaşadıklarını, vaat edilenlerin kendilerine sunulmadığını belirtmektedir.

Ön çalışmalar sırasında Avcılar'da gençlerle gerçekleştirdiğimiz bir görüşmede, 19-20 yaşlarında bir genç şöyle demiştir:

- Abi biz Ay Lav Yu filmindeki gibiyiz. Yok gibiyiz yani.
- Nasıl yani?
- Abi o filmde de insanlar böyle var olduklarını kanıtlamaya çalışıyorlardı, haritada görünmüyorlardı, burası da öyle, imar yok buralarda, o nedenle okul da uzakta buraya. Çocuklar her gün yürümek zorunda kalıyorlar o mesafeyi. Sağlık ocağı da uzakta. Öyle hep buralar.

Roman gencin bahsettiği Sermiyan Midyat'ın filmi de şöyle başlar:

"Değerli devlet büyüğüm, biz varız. Fakat galiba da yokuz. Yani aslında varız fakat haritada görünmüyoruz. Tinne Halkı olarak çok müşkül durumdayız. Tinne aslen 'yok' demektir oluyorsa da, biz gerçekte varız. Fakat resmiyette gerçekten yokuz. İşte bundan sebeptir ki, köy de olamıyoruz. Muhtarlığımız yoktur. Okulumuz yoktur. Hastanemiz yoktur. Sağlık ocağımız yoktur."

Bu gencin de dile getirdiği gibi Romanlar toplumsal hafızalarında kendi varlıklarının kanunlar ve uygulamalar çerçevesinde dahi tam olarak kabul görmediği bir durumu deneyimlemektedirler.

Sorunlar	Çözüm Önerileri
İmar olmaması	Romanların yoğun yaşadığı mahallelerin imarının acil olarak çıkartılması gerekmektedir. İmar olmadığı sürece bölgedeki okul, sağlık ocağı ve diğer devlet birimleri hanelere uzak yerlerde konumlanmaktadır.
Kentsel/yerinde dönüşüm	Romanların yaşadıkları evlerle ilgili süreçlerin, önceki yıllarda Tarlabası veya Sulukule'de olduğu gibi onları, kuşaklar boyu yaşadıkları yerden koparmadan, şehrin dışında kirada yaşamaya zorlamayacak şekilde yürütülmesi ve çözülmesi gerekmektedir. Bu süreçlerin tamamında Romanlara hukuki destek verilmesine ihtiyaç vardır. Süreçlerdeki tekliflerin sonuçlarını detaylı şekilde kendilerine gösterecek bir STK ile bilgilendirilmeleri ileride doğacak hayal kırıklıklarını önleyecektir.
Hanelerin bakımı ve onarımı	Romanların haneleri ciddi bakım, yenileme ve bazı yerlerde tüm bölümün, duvarın, çatının yeniden yapılmasını kapsayacak şekilde elden geçmelidir. Bazı yerlerde haneler, halk sağlığını tehdit edecek WC ve diğer atık su sistemi açısından eksik veya yıpranmış durumdadır. Bu konularda ve deprem riski açısından acil şekilde müdahale elzemdir.
Çadır ve barakalarda yaşayanlar	Öncelikle buldukları bölgede sağlıklı şekilde yaşayabilmeleri için temiz su, WC-Banyo imkânları ve çamaşır makineleri bulunan seyyar birimler kurulabilir. Sonrasında konteynerlara yerleştirilmeleri ve ilk kira ve depozit desteği ile evlere geçişin sağlanması söz konusu olabilir. Süreç içerisinde belediyenin misafirhaneleri de kullanılabilir. Özellikle doğal afetlerde bu haneler çok olumsuz etkilenmektedir.

Sorunlara Yakından Bakış

Kentsel Dönüşüm ve İmar

Çalıştay katılımcıları öncelikle imar sorununun çözülmesini talep etmektedirler. Ancak bu sorun çözülürken, Romanların ekonomik güçleri dikkate alınacak şekilde bir fiyat ve ödeme planı çıkartılmasını önemli bulmaktadırlar. Bu talep özellikle İstanbul'un merkezindeki mahalleler için geçerlidir. Katılımcılar bu bağlamda kentsel dönüşüm gerekçesiyle Kuştepe'de yaşananları örnek göstermiş ve 250-300 hanede 1000 ile 1500 kişinin bu durumdan etkilendiğinin altını çizmişlerdir. STK'lerin ise atölye özelinde kentsel dönüşüm ve yerinde dönüşüm uygulamaları hususunda ayrılmış olduğu görülmektedir. Bazı katılımcılar İstanbul'un merkezindeki bu bölgenin imara kapanmamasının nedeninin bina yıkıldı parası yoluyla bu alanları "kapatmak" olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca imar planının ivedilikle çözülerek insanların dairelerinin 3-5 bin gibi meblağlar karşılığında alınmaması gerektiğini ve Romanların ödeme gücünün üstünde olması sebebiyle yerinde dönüşüm uygulaması yapılarak başka bir ödeme istenmemesinin doğru olacağını düşünmektedirler. İmar planı konusunda bir başka katılımcı bu süreçlerin belirleyenin para olduğunu, şimdiki durumun daha bile iyi sayılabileceğini ve şartları iyileştirme gayesiyle hareket edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. İmara açılan mahallelerin Küçükbakkalköy örneğinde olduğu gibi dağıldığını ve yıkımın ardından onlara değer biçilmediğini vurgulayarak, yerinde dönüşüm ve iyileştirmenin en doğru tercih olacağını ifade etmiştir. Atölyede ayrıca çözümü müteahhitler eliyle yeniden yapılandırmada gören katılımcılar da bulunmaktadır.

Romanların en büyük endişesi, oturdukları evleri değişiklik nedeniyle satın alamayacak duruma düşmek ve semtlerinden uzağa taşınmak durumunda kalmaktır. Kredi ödemelerini karşılayacak geliri olmayan bu insanlara rağmen, riskli alan değerlendirmesi sonucu yıkılanların yerine 14 katlı binaların yapıldığına işaret eden katılımcılar, tapu rayiç bedellerinin Romanların ödeme gücü gözetilerek belirlenmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Daha önce de yaşanmış bu olumsuz deneyimlerin tekrarlanmaması için fiyatlandırmada satın alma önceliği, ödeme takvimi kolaylığı, finansman desteği, düşük faiz vb. uygulamalara ihtiyaç vardır. Katılımcılardan, imar problemi çözüldükten sonra müteahhitlerin kat karşılığı yapım taahhüdünde bulunmaları ile sorunun çözülebileceğine dair öneriler de gelmiştir.

Konutların Fiziki Koşullarında İyileştirmeler

Konutların kapı, pencere, su basması, elektrik tesisatı, kanalizasyon, duvar yapımı, bakımı ve yalıtımı, kilit, çatı yapımı, yenilenmesi ve izolasyonu konularında ciddi bir biçimde desteklenmesi gerekmektedir. Saha ziyaretleri ve çalıştay toplantıları konunun temel halk sağlığı koşullarını tehdit eder düzeyde olduğunu göstermektedir.

Ziyaret edilen hanelerin içinde, hane sakinlerinin oda olarak kullandığı, ancak oda olma vasfını sağlaması için gereken dört duvara ve bir çatıya sahip olma gereğini taşımayan, duvar yerine karton, naylon, çuval, kalın mukavva veya sunta, eski kapı veya kereste malzemelerin kullanıldığı örnekler bulunmaktadır.

Bazı hanelerin, bireysel yardımseverlerin çabası ile elden geçirildiği, çatılarının veya tüm fiziki koşullarının yenilediği durumlar da vardır; ancak pek çok hanenin benzer koşullarda olduğu düşünülürse, bir kamu otoritesince:

- Geniş bir kapsamda hane hane ihtiyaç tespitinin yapılması,
- Bütçe ihtiyacının hesaplanması,
- Planlama ve takvim oluşturulması gerekmektedir.

Katılımcılardan biri Kuştepe Yıldız Sokak'taki tuvalet kapısı, pencerede camı olmayan ve çatısı akan 35 evin fotoğraflarını çekerek kaymakamlığa götürdüğünü ama aldığı yegâne cevabın, fotoğrafları neden onlara getirdiği sorusu olduğunu söylemiştir. Belediyenin Avrupa'dan aldığı fon ile çatıları yapıp olukları takmadığını ya da tuvalet-banyo tadilatlarını gerçekleştirmediğini aktaran bir başka katılımcı ise 10 günde 5 kişilik bir ekip ile baştan savma yenilemeler yapıldığını ifade etmiştir. Örnek bir uygulama olarak da İzmir'de Roman vatandaşların çatıları için milletvekili önergesi ile kabul edilen ve çıkan 25 bin TL'lik ödenekten bahsedilmiştir.

Çadır ve Barakalarda Yaşayanların Durumu

Barınma başlığı altında fiziki koşulları en kötü durumda olanlar şüphesiz çadır, baraka veya benzeri yerlerde yaşamını sürdürmek zorunda olan Romanlardır. Her türlü hijyen ve güvenlik koşullarının uzağında ve bazı yerlerde atık merkezlerinin yanı başında yaşamını sürdürmeye çalışan bu hanelerin, öncelikli olarak yardıma ihtiyacı vardır. Katılımcılardan bazıları daha önce şehir merkezinde yaşayanların kentsel dönüşümle birlikte şehrin dışına sürüldüklerini vurgulamıştır. Ömerli, Şile, Çekmeköy, Tuzla, Silivri, Çatalca gibi ilçelerde; Ümraniye Şerifali ve Sancaktepe Nişantepe Mahallesi'nde, Kumburgaz Eski İtfaiye yolunda/otobanında, Beykoz Ormanı Yuşa Tepesi civarında yaşamaya çalışan Romanların çadırda,



Sosyal Hizmetlere Erişim Atölyesi

kartondan evlerde, barakalarda hayatlarını sürdürmeye çalıştıklarını anlatmışlardır. Özellikle Silivri ilçesinde katı atık merkezi yakınında yaşayan 43 hane olduğunun bilgisi verilerek buranın kötü koku vb. sebeplerle yaşanmaz hâlde olduğundan bahsetmişlerdir.

Bu durumda olanlar için Valiliğin yer göstermesi hâlinde konteynerlar ile çözüm bulunabileceği, belediye tarafından güvenlikten tuvalete gerekli düzenlemelerin yapılabileceği ve altyapının kurulabileceği tartışılmıştır. Katılımcılar ayrıca kira yardımı ile bu kişilerin evlere yerleştirilebileceklerini; ancak bu durumun yardıma ihtiyacı olan diğer kesimler tarafından olumsuz algılanacağını, hatta çatışma yaratabileceğini belirtmiştir.



Romanların yoğun yaşadığı mahallelerde sunulacak kapsamlı sosyal hizmetler, bebeklerden yaşlılara kadar herkesin yaşam kalitesini, yaşam memnuniyetini, kendini gerçekleştirme, hayata ve şehre katılma isteğini doğrudan artıracak önemdedir. Hanelerin gıda yardımından maddi yardıma, meslek edindirme kurslarından sağlık taramasına kadar uzanan çerçevede desteğe ihtiyacı vardır. En dezavantajlı grupların başında gelen çocukların ise sağlıklı beslenme, eğitime devam etme ve geleceğe ilişkin rol modeller görebilme noktasında eksikleri bulunmaktadır.

Romanların hizmetlerden yararlanabilmesi için hizmetlerin kapsamında ve iletişimde değişikliklere gidilmelidir. Genel olarak sahalarda ve atölyelerde görülen, sunulan hizmetlere ve içeriklerine dair gerekli bilgilendirmelerin yeterince yapılamamış olduğudur. Bu nedenle hem sözlü ve birebir hem de görsel iletişimin ve bilgilendirme yollarının artırılması gerekmektedir. Okuryazarlığı düşük veya olmayanların da hizmetlerden haberdar olmalarını sağlayacak videolar, posterler ve sözlü iletişimi sağlayacak sosyal hizmetler alanında uzman meslek elemanları süreçte öncelikli tutulmalıdır.

Mahalle sakinlerinin hizmetlere ilişkin ilk başvuru noktası çoğunlukla mahalle muhtarlarıdır. Sosyal hizmet faaliyetlerinde mahalle sakinlerini tam ve doğru bilgilendirebilmeleri için muhtarlar, düzenli eğitimlere, seminerlere, toplantılara davet edilmelidir. Muhtarlıklarla belediyelerin bakımsız çalışmaları yürüteceği, hizmet geliştirirken fikir alışverişinde bulunabileceği, çözüm yollarını birlikte arayabileceği ilişkiler geliştirilmelidir. Belediyenin de mahalleleri tanıyabileceği, hizmet geliştirirken mutlaka fikir alacağı faaliyetler yapılandırılmalıdır. Muhtarlar dışında, belediye sosyal hizmet birimlerinin içinde Romanların bulunması da belediye ile iletişimin kalitesini ciddi oranda artıracaktır.

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Hizmetlerin Bilinirliği ve Ulaşılabilirliği	Muhtarların tam ve düzenli şekilde bilgilendirilmesi. Muhtarlara özel sosyal hizmet hattı ile iletişim önceliği verilmesi. Nüfusun okuryazarlığının düşük olmasından hareketle, çoğunlukla sözlü iletişim ve video görselleri ile bilgilendirilmesi. Belediye çalışanlarının muhtarlıkları düzenli ziyaret etmesi. Ayın bazı günlerinde muhtarlıklarda birlikte başvuru alınması, görüşme yapılması.
Herkese Ama Özellikle Çocuklara Yönelik Gıda Desteği	Hanelere, okullara, spor kulüplerine, etüt merkezlerine düzenli kumanya veya sıcak yemek desteği verilmesi.
Yüksek Devamsızlık Oranı veya Okulu Bırakma	Çalışmak zorunda olan çocukların hanelerine maddi yardım yapılması. Aynı kırtasiye ve öğle yemeği desteği verilmesi. Çocukların etüt/kültür merkezlerinde takip edilmesi. Okul, öğretmen, aile ve etüt/kültür merkezlerinin birbirleri ile sürekli iletişimde olması ve birlikte etkinlikler (Eğitim, sağlık, kültür alanında seminer/gösteri) düzenlenmesi. Bu merkezlerin hem çocuklara hem de ailelere yönelik faaliyetlerle bir çekim merkezi haline getirilmesi. Ev okul mesafesi uzak olan yerlerde servis desteği verilmesi.
Acil Durum veya Doğal Afetler	Sağlıklı barınma imkânlarına ulaşamayan haneler için kira ve depozito desteği verilmesi, belediye misafirhaneleri, anlaşmalı otellerde konaklama imkânının tanınması ve bakımsız hanelerin elektrik ve su basması risklerine karşı kontrolü ve eksiklerinin giderilmesi – tesisatın onarılması.
Ayrımcılık ve Dışlanmışlık: "Bizi en iyi biz anlarız"	Karar alma süreçlerine Romanların da dahil edilmesi. Sadece Romanlara özel etkinlikler değil, ortak etkinlikler düzenleme yoluyla sosyal bütünleşmeyi sağlayacak adımların atılması. Romanların önemli gün ve haftalarının kutlanması.
Yaşlılara Özel Bakım Hizmetleri	Evde bakım hizmetlerinin artırılması, hastaneye ulaşımında özel servis imkânı sunulması, yalnız yaşayan yaşlıların alışverişlerinin yapılması, kültürel faaliyetlere özel servis imkânları sunulması.
(Eski) Hükümlü-Tutuklular ve Aileleri	Ailelerine maddi destek verilmesi. Yakınların ve akrabaların cezaevi koşullarında birbirleriyle iletişimini sağlamak adına şehir içi ve dışı cezaevi ziyaretleri için ulaşım imkânı tanınması. Cezaevi içinde meslek edindirme kurslarına hükümlülerin teşvik edilmesi. Tahliye sonrası iş bulma kolaylığının sağlanması ve destek hizmetlerinin verilmesi.
Erken Yaşta Evlilik	Gençlere, evlilik dışında kendilerini gerçekleştirebilecekleri yaşam ideallerini fark ettirebilmek. Bu idealleri görebilecekleri, tanıyabilecekleri sosyal çevreyi, mahallelerdeki veya ilçelerdeki kültür merkezlerinde oluşturmak.

Sorunlara Yakından Bakış

Romanların yoğun yaşadığı mahallelere çocuklar, gençler, yetişkinler, yaşlılar ve kadınlar için sosyal hizmetlerin pek çok alt başlığında hizmet götürülmesine ihtiyaç vardır. Barınma ve genel olarak yaşam koşullarının son derece kötü olduğu, düzenli ve yeterli gelirin hanelerin büyük çoğunluğu için var olmadığı bu mahallelerde, belediyelerin (Büyükşehir ve ilçe), STK'ların, mülki idarenin ve genel olarak diğer kamu otoritelerinin bir arada koordineli şekilde çalışması gerekmektedir. Bu koordinasyonun hem zaman hem de bütçe açısından verimli şekilde sağlanabilmesi için de farklı kurum ya da kuruluşlar arasında bilgi alışverişini sağlayacak kanallar (düzenli toplantılar, bölge ziyaretleri, konu bazlı bilgilendirme toplantıları, ortak veya birbirine izin veren veri tabanları vb.) oluşturulmalıdır.

Hizmetlerin Bilinirliği ve Ulaşılabilirliği

Çalıştay katılımcıları öncelikle, sağlanan hizmetlere ilişkin hizmet alanlarına dair bilgilerin yeterince yaygınlaştırılmadığını vurgulamışlardır. Katılımcılar sosyal hizmet kapsamına giren konularda (diğer konularda da), mahalle sakinlerinin,

- Nereye başvurulması gerektiğine,
- Sürecin nasıl değerlendirildiğine,
- ve takibinin nasıl yapılacağına ilişkin bilgilere sahip olmadığını aktarmışlardır.

Romanlar arasında okuryazarlığın düşük olması sebebiyle de hizmetlerden haberdar olmak ve yararlanmak bakımından sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu nedenle iletişim süreçleri tasarlanırken, yazılı iletişim ile birlikte sözlü anlatım ve video görselleri ile çalışılması da yararlı olacaktır. İlk ve en kolay ulaşılan ilgili hizmet birimi olarak algılanan muhtarlar; Romanların süt parası, evde bakım hizmetleri, fakirlik belgesi, engelli yardımları gibi konularda danışmak için ilk iletişime geçtikleri mercidir. İlgili konudaki bilgileri çerçevesinde mahalle sakinlerini yönlendirmeye çalışan muhtarlar, katılımcılara göre her örnekte yeterli ve kapsamlı bilgilendirmede bulunamamaktadır. Bu nedenle, öncelikle mahalle sakinlerinin sosyal hizmetlere ilişkin kapsamlı bilgilendirmeye ulaşabilmesinin sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda Romanların hem bilgi eksikliği yaşadıkları, hem de fiziksel uzaklık nedeniyle İSADEM gibi merkezlere gidemedikleri ya da gitmeye dönük çekinceler taşıdıkları belirtilmektedir.

Katılımcılardan bazıları sosyal hizmetlere ulaşabilmek için başvuruda bulunma ve süreci yürütme konularındaki bilgilendirmelerin yeterli olmadığını, konuyla ilgili ulaşılan muhtarların bazılarının da yönlendirici yeterli bilgilerinin bulunmadığını belirtmişlerdir. Sağlık hizmetlerinden yararlanmak

için randevu almak gerekli ilk adımları dahi gerçekleştirmekte zorlandıklarını anlatmışlardır. Bunun temel sebeplerinden birinin okuryazarlık konusundaki eksiklik olduğunu dile getirmişlerdir. Bu sıkıntıların aşılabilmesi için muhtarlara konuyla ilgili birtakım eğitimlerin verilmesini önermişlerdir. Ayrıca sağlık, eğitim vb. haklarından yararlanabilecekleri kurumların neler olduğu hakkında da bilgilendirilmeye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu tarz bilgilendirmelerle hizmet sağlayan sağlık ocağı, İSADEM gibi kurumlara, dolayısıyla da hizmetlere daha rahat ulaşabileceklerini vurgulamışlardır.

İBB ve ilçe belediyeleri, sundukları sosyal hizmetlere nasıl ulaşılacağını çok daha detaylı ve görünür şekilde açıklamanın yanında, diğer kurum ve kuruluşların sağladığı sosyal hizmetlere ilişkin bilgilendirmeler de hazırlamalıdır. Bu şekilde mahalle sakinlerinin,

- Kendilerine en uygun sosyal hizmeti,
- Hangi kurum veya kuruluştan,
- Hangi süreçleri takip ederek alabileceği konusu netleşmiş olacaktır.

Böylece mahalle sakinleri zaman kaybetmeden en kısa sürede başvurularını gerçekleştirip almak istedikleri hizmetlere ulaşabilecektir. Muhtarları da verilen hizmetlere ve süreçlere ilişkin bilgilendirmek ve onların ulaşabileceği,

- Yazılı (Web sitesi, Twitter/Facebook paylaşımları)
 - veya görsel (Youtube/Instagram videoları)
- bilgilendirmeler yapmak son derece yararlı olacaktır.

Sosyal hizmetler başlığında sunulan hizmetlere nasıl ulaşılacağı kadar, bu hizmetlerin içeriğine dair bilgilendirmelerde de yetersizlikler olduğu görülmektedir. STK'lar, kendi çabalarıyla gerçekleştirdikleri kanser taramasında 50 kadından 47'sinin sonuçlarının sıkıntılı olduğunu ancak müdahale ile ilgili muhatap bulamadıklarını ve bu 47 kadından yalnızca 5'inin kendi bütçeleri ile tedavi olabildiğini aktarmışlardır. Bir başka örnek ise 2000 hepatit taramasının ardından 7'si acil müdahale gerektiren ve aktif olmak üzere toplam 41 hepatit hastası ile sonuçlanan sağlık taramasıdır. Ne yazık ki bu hastalardan 2'si vefat etmiştir. Atölye kapsamında hâlihazırda bu alanların bazılarında İBB'nin hizmetlerinin olduğu ve yeni adımların da 2020 yılında atılacağı belirtilmiştir. Ayrıca evde bakım hizmetinden sağlık taramasına kadar pek çok alanda daha iyi hizmet vermek için 2020 yılı itibarıyla uzman sayılarının artırılacağı söylenmiştir. 3000-3500 kişiye 1 hekimin düştüğü koşullarda koruyucu tedavinin layığı ile yapılamadığı, ancak özellikle kanser taramaları gibi alanlarda Ekrem İmamoğlu'nun isteğiyle bu süreçlerin

yeniden yapılandırılacağı ve İBB bünyesindeki uzman sayısı ile hizmetlerin artırılacağı aktarılmıştır. 18 İSADEM binasının sosyal hizmetler birimine sevk edildiği ve sağlık okuryazarlığının yaygınlaştırılmasına dönük adımların atıldığı da ifade edilmiştir. 3-6 yaş arası çocukların büyüme süreçleri ile ilgili hizmetlerin yanında, aile terapileri ve psikolojik danışmanlık hizmetleri de atölyede vurgulanan noktalar arasındadır.

Herkese Ama Özellikle Çocuklara Yönelik Gıda Desteği

Romanların yoğun yaşadığı mahallelerde çocukların doğumlarından gençliklerine uzanan dönemde, hem ruhsal hem de fiziksel olarak gelişimlerini tamamlayabilmeleri için desteğe ihtiyaçları olduğu açıkça görülmektedir. Hanelerin çoğunda yoksulluk ile son derece bağlantılı bir yetersiz ve kötü beslenme problemi görülmektedir. Maddi imkânsızlıklar nedeniyle temel besin değerlerinin altında ve öğün atlayarak beslenmenin yanında, bazı hanelerde besinleri korumak için gerekli buzdolabı ve steril mutfak imkânlarının da bulunmadığı bilinmektedir. Geçici ve güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kalmanın doğal bir sonucu olarak gelirin düzensiz ve yer yer belirsiz oluşu da, beslenmede bir sürekliliği sağlayamamanın sebeplerinden biridir. Bu mahallelerdeki hanelerin sosyo-ekonomik gelir durumu oldukça düşük olduğundan ve hemen her yaşta çocuk yeterli ve sağlıklı gıdaya ulaşamadığından, oluşabilecek sağlık sorunlarının önüne geçebilmek adına bebeklikten itibaren bu konuda düzenli destek sağlamak oldukça önemlidir.

Katılımcılar, konuyla ilgili gelirlerinin günlük olarak değiştiğini, alım güçlerinin de sınırlı olduğunu, bu nedenle sağlıklı beslenmek gibi bir imkânlarının olmadığını, ancak karınlarını doyurabilecek kadar, o günkü gelirlerine göre 3 liralık beyaz peynir 2 liralık zeytin gibi sınırlı miktarda yiyecek alabildiklerini, bal, kaymak gibi başka besinleri almak içinse imkânlarının hiç olmadığını ve tüm öğünlerde benzer besinleri tüketmek zorunda kaldıklarını anlatmışlardır. Özellikle çocukların yetersiz beslendiğinden, bu nedenle çocukların bağışıklık sisteminin/bünyelerinin zayıf olduğundan, bu durumun çocukların okul başarısını da doğrudan etkilediğinden bahsetmişlerdir. Okul çağındaki çocuklara okuldaki beslenme saati için uygun gıdaların sağlanması, çocukların sağlıklı kahvaltıya ulaşabilmesi ve süt talep edilmiştir.

Kurumlar süt parası imkânı sunsalar dahi, bazı katılımcılar bu imkândan nasıl yararlanılacağını herkes tarafından bilinmediğini, örneğin yeni doğum yapmış bir kadının bu bilgilendirmeyi almaması sebebiyle hizmete ulaşamadığını aktarmaktadırlar.

Eğitim ve Öğretim ile İlgili Destekler

Bu koşullarda İBB ve ilçe belediyelerinin, çocukların hem evde hem okulda hem de okul sonrası gidecekleri etüt merkezlerinde sağlıklı beslenebilmesi için hizmet sunmasına ihtiyaç vardır. Sıcak yemek sağlayan belediyelerin, bu hizmetin kapsamını genişletmesi gerekmektedir. Belediye ekiplerinin mahalle mahalle saha ziyaretlerinde, yerinde tespitlerde bulunmaları ve Valilik ya da Kaymakamlık gibi diğer devlet kurumlarındaki ilgili birimlerle irtibat hâlinde eşgüdümlü çalışması da bu bakımdan hayatidir.

Mutfaklarında ışık, buzdolabı olmayan, birikmiş olan elektrik faturalarının ve ağır borç yükünün yaşam koşullarını daha da zorlaştırdığı örnekler de düşünüldüğünde, atölye katılımcıları belediyelerin yoksul yurttaşlar hakkında bilgi sahibi olması gerekliliğini sıklıkla tekrarlamışlardır.

Tüm çalıştay katılımcıları eğitim konusunda son derece hassaslardır. Sosyal hizmet çalışmaları çerçevesinde öğrencilere burs imkânları sağlanması istenmektedir. Bazı katılımcılar ve aktivistler, lisenin üniversiteye geçişte kritik eşik olduğunu, üniversite bursunun lise burslarına göre çok daha yaygın olduğunu ve bu nedenle Romanlar için lise burslarının da sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır.

Bir katılımcı konuya dair Roman çocukların ortaokula kadar okuyabildiğini, üniversite eğitiminin bir olanak hâline gelebilmesi için liseye devam edebilmenin ne denli kritik olduğunu vurgulamıştır ve bu sebeple lisede okuyan öğrencilerin maddi burslarla desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca üniversiteye yerleşmenin, hem o öğrenci hem de içinde büyüdüğü çevre için önemini altını çizmiş ve bursların verilmesinde pozitif ayrımcı bir tavır gösterilmesi gerektiğini söylemiştir. Bir diğer katılımcı ise çocukların lise eğitimine devam edememesinin en önemli sebeplerinden biri olarak liseye girişteki sınav sistemini göstermiş ve çoğu öğrencinin çalışmak için dahi uygun koşulunun bulunmaması sebebiyle maddi imkânsızlıkların okul başarısını olumsuz etkilediğine dikkat çekmiştir. Çoğu öğrencinin iki yıl üst üste aynı ayakkabıyla okula gittiğinden, tüm bu imkânsızlıklar sebebiyle zaten bir liseye yerleşmek için yeterli puanı alamadıklarından ve okulu bırakmak zorunda kaldıklarından bahsetmiştir. Ayrıca yine maddi imkânları olmadığı için üniversiteyi bırakmak zorunda kalan gençlerine varlığına ve okulu bırakmak zorunda kalan çocukların, gençlerin yoksul olan ailelerine destek için çalışmak zorunda kaldığına işaret etmiştir.

Katılımcılar hem çalışan ebeveynler hem de çocuklar için kreşlerin ne kadar önemli olduğuna değinmiş, maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını kreşe

gönderemediklerini aktarmışlardır. Kreşlerin çocukların okul öncesi eğitime ulaşmaları kadar farklı kültürlerden çocukları tanımaları, onlarla kaynaşım sosyalleşebilmeleri için de önemli olduğundan bahsetmişlerdir.

Farklı sınıf düzeylerinde okula devam konusunda da ciddi sıkıntılar olduğu belirtilmiştir. Hem maddi sıkıntılar hem dersane gibi ek ders desteği alma imkânlarına sahip olmama hem de yetersiz barınma koşullarında ders çalışacak uygun bir alanın bulunmaması gibi sebepler; Roman çocukların ve gençlerin belirli bir başarı düzeyini yakalamalarının önüne geçmekte ve örgün eğitimden kopmaları ile sonuçlanabilmektedir.

Hanelerin gelir durumu yetersiz olduğu için çocukların da çalışmak zorunda olması Roman ailelerinde oldukça yaygındır. Romanlarla aynı bölgede yaşayan bir katılımcı da çocukların eşit koşullarda büyümediğini, oyun çağındaki çocukların geçim kaygısı ve korkusuyla eve para getirmek için çabaladığını söylemiştir.

Bu imkânsızlıklar altında, ilköğretim ve liseye giden çocukların eğitimlerine kesintisiz devam edebilmeleri için,

- ▶ Kırtasiye,
- ▶ Kıyafet,
- ▶ Yol Parası,
- ▶ Ve öğle yemeği konusunda desteklenmesi ve verilen desteklerin devam ettirilmesi elzemdir.

Atölyelerde, eğitim-öğretim yılı başlangıcında yetim, öksüz, engelli çocuklar ile şehit çocuklarına İBB olarak sağlanan desteğin kapsamının genişletilebileceği, zaman içerisinde de bu sürecin -yalnızca ilk kart başvuruları elden yapılmak üzere- Beyaz Masa kart dolmuş merkezleri üzerinden İstanbul Kart'a yüklenerek yürütülebileceği tartışılmıştır.

Öğrencilerin eğitimlerine destek verilmesi, nakdi yardımlarla sağlanabileceği gibi, etüt merkezlerinin sosyal hizmetler kapsamında desteklenmesi ile de gerçekleştirilebilir. Okul sonrasında evinde yeterli ders çalışma imkânı olmayan öğrencilerin ziyaret edeceği etüt – kütüphane – dernek merkezi gibi mekânlarda öğrenci başına verilecek bir öğünlük yiyecek – içecek desteği, çocukların bu merkezlere devamlılığını artıracığı gibi bu mekânların sosyal niteliğine de katkı sunabilecektir.

Ayrıca eğitim öğretim ile birlikte öğrencilerin hayatında olması gereken, onları geliştiren sosyo-kültürel her türlü faaliyet için de destek verilmesi talep edilmektedir.

Belediyelerin veya MEB'in organizasyonu ile gerçekleştirilen toplu

- Sinema,
- Tiyatro,
- Sergi,
- Spor ve benzeri diğer faaliyetlere Roman çocukların da katılımı için destek verilmesine ihtiyaç vardır.

Katılımcılar da bu ihtiyaçlardan bahsetmiştir. Bir katılımcı, ayrımcılık nedeniyle havuz gibi spor tesislerini, sosyal alanları kullanamadıklarını aktararak, gittiklerinde diğer kullanıcıların "Çingeneler gelmiş, ben o havuzu artık kullanmam." benzeri ifadeler kullandıklarını belirtmiştir. Diğer yandan sinema tiyatro gibi kültürel faaliyetleri de gerçekleştiremediklerini, çocuklarının da kendileri gibi bu faaliyetlerden uzak büyüdüklerini, dışarıda bir yerde oturup yemek yiyip bir şeyler içmenin bile kendileri için söz konusu olmadığını anlatmıştır.

Sosyal hizmetler maddi açıdan yoksunluk ve yoksulluk koşullarının etkilerini değiştirecek, manevi olarak da Roman çocukların ve gençlerin farklı sosyal ve kültürel çevreden akranları ile aynı çevreyi paylaşmasını sağlayacak şekilde organize edilmelidir. Bu bakış açısı ile hayata geçirilecek sosyal hizmetler, yeri geldiğinde nakdi yol veya yemek yardımı olabileceği gibi herhangi bir etkinliğe/yarışmaya öğrencilerin katılımı için bilet alımı, kostüm masrafı, konaklama masrafları şeklinde de yapılandırılmalıdır. Bütçelerin bürokratik süreçleri bu tarz satın almaların hızlı şekilde yapılabileceği şekilde revize edilmelidir. Belediye genel olarak gelen taleplere ne kadar hızlı yanıt verirse, hizmetlerinin hayatı değiştirme hızı da o kadar artacaktır.

Sosyal ve kültürel alanlarda bölgedeki Roman STK'lar da çalışmalar yapmakta ve çocukların okul sonrası zamanlarını hem oyun hem kültürel faaliyet hem de eğitim imkânları sunarak geliştirmeye çalışmaktadır. Ancak bu çalışmaları bütçe yetersizlikleri nedeniyle sürdürmekte güçlük çekmektedirler. Sosyal hizmet çalışmaları, STK'ların yürüten projelerine de farklı noktalarda katkı sunabilir.

- Personel – Rehberlik uzmanı, beslenme uzmanı, eğitimci desteği,
- Etkinlik – Alanında uzman kişilerin çocuklara ve ailelere yönelik sohbetleri/seminerleri/eğitimleri,
- Yiyecek, içecek, kumanya, sıcak yemek desteği – Belediye yemekhanelerinin organizasyonu, satın alma desteği,
- Ulaşım – Özellikle tatil zamanlarında çocukların sosyalleşebileceği geziler, spor turnuvaları çerçevesinde destek verilebilir.

Yangın, Sel ya da Evden Çıkarılma Gibi Acil Durumlarda Barınma Desteği

Roman nüfusun yoğun yaşadığı mahallelerdeki en temel problemlerden biri de barınmadır. Çalıştay kapsamında barınma, ayrı bir başlıkta incelenirse de, konuya sosyal hizmet bakış açısıyla da yaklaşılması gerekmektedir.

Bu mahallelerdeki yapılar, fiziki koşullarının yetersizliği nedeniyle yangın ve sel gibi olaylardan sık ve ciddi şekilde etkilenmektedir. Konutların çoğu,

- Bakımsızlık,
- Elektrik tesisatlarının sağlıksız olması,
- Su basmanlarının yetersizliği veya olmaması nedeniyle riskli durumlarla karşılaşmaktadır.

Bu gibi acil durumlar yaşandığında hane halkının geçici süre ile barınabileceği yerlere şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Romanlar, Bizans çöplüğü denilen yerde, yaşadıkları mahallede teneke evlerde dip dibe kalırken, zaten yangın, sel vb. durumlara karşı evlerinin güvenli olmadığını, yangın durumunda itfaiyenin giremeyeceği kadar dar sokaklarda yaşadıklarını, evleri yandığında mahalleyi terk edip kiraya çıkmak zorunda kaldıklarını, kiraya ek olarak elektrik, su gibi ödemeler yapmaları gerektiğini anlatmıştır. Evleri yanan ailelerin bazılarının gidecek yeri olmadığını, bu nedenle sokakta kaldığını söylemiştir. Kış günü evi yıkılan bir başka ailenin ise çadırda kalmaya başladığını, burada Zeynep isimli bir bebeğin donarak öldüğünü anlatmış ve "Bunun hesabını kim verecek?" diye sormuştur.

Ayrıca çeşitli maddi sebeplerle evden çıkarıldıklarında da geçici olarak barınabilecekleri yerlere ihtiyaçları vardır. Eşi hapse girdikten sonra kirayı ödeyemedikleri için evden çıkıp kardeşinin yanına yerleşmek ve iki odalı bir evde on kişi yaşamak zorunda kalan Roman yurttaş, bu ihtiyacı açıkça özetlemektedir. Bu ihtiyacın aciliyetine dair verilebilecek bir diğer örnek ise, eşinin vefatından sonra bütün düzeninin bozulduğunu, kaldıkları yerin sahibinin kira almadığını ama elektrik tesisatı kötü olduğu için kabloların yandığını, yangın korkusu yaşadıklarını, kendisinin çocuklara bakıp onlara sahip çıkmakla işe gitmek arasında kaldığını aktaran Roman yurttaştır.

Hane halkı yangında evlerini kaybettiklerinde, genellikle sosyo-ekonomik olarak kendilerinden farklı olmayan durumdaki akrabalarının veya komşularının yanına gitmektedir. Hatta bazı durumlarda çocuklar ve ebeveynler maddi imkânsızlıklar nedeniyle farklı hanelerde yaşamaktadırlar. Bu gibi durumlarda insanların kurulu düzenlerinin devamlılığını sağlamak, bir düzen kurmaları için gerekli desteği sunmak ve çocukların yaşanan olumsuzluklardan en az şekilde etkilenmesi için geçici barınma imkânları oluşturmak

Ayrımcılık ve Dışlanma: "Bizi En İyi Biz Anlıyoruz"

gerekmektedir. Belediyenin,

- Sosyal tesisleri,
- Anlaşmalı otellerin – pansiyonların belediye tarafından kiralanması yoluyla,
- Veya ilk kira ve depozitonun belediye tarafından karşılanacağı haneler anlaşmalı emlakçılardan sağlanarak ailelere destek verilebilir.

Ayrıca bir katılımcının belirttiği gibi sosyal konutlar yapılarak, geçici barınma sorununa çözüm sağlanabilir. Bir katılımcı barınma sorununun çözümüyle ilgili yurt dışındaki uygulamaları örnek göstererek belediyelerin sosyal konutlar sağlayabileceğini, imkânı olmayanlar için cüzi kiralarla bu sosyal konutlarda barınmanın sağlanabileceğini söylemiştir.

Romanların yoğun yaşadığı mahallelerde, belediye çalışanlarının ve genel olarak mahalle dışından gelen idarecilerin; Romanların dünyasını, yaşam mücadelesini anlamakta bugüne kadar eksik kaldığı düşünülmektedir.

Katılımcılardan biri yaşantıların birbirine kapalı olduğunu, bir evdeki sorunların ve bir mahalledeki yaşamın diğerleri tarafından bilinmediğini söylemiştir. Her mahallenin fiziki koşullarının farklı olduğunu, ancak içinde yaşayanların bu sorunları bilerek çözümler bulmaya çalışacağını ve insanların alışıksız olmadıkları koşullardaki yaşamı pek kolay anlayamayacaklarını aktarmıştır. Yağmur yağınca o sokaktan yukarı çıkamayan insanların yanında, kendisinin ayakkabılarını eline alıp çıktığını aktararak yaşam koşullarını bilmeye ve anlamaya dair sözlerini örneklendirmiştir. Benzer bir örnek de daha evvel muhtarları Roman olmadığı için yaşadıkları sorunları paylaştıklarında dikkate alınmadıklarını, başkalarının Romanların sorunlarını bilmediklerini ve önemsemediklerini belirten yurttaşın cümlelerinde görülebilir. Çalıştay bünyesinde de Romanlar bu sebeplerle kendilerine hizmet sağlayacak yetkililerin, mahallelerindeki zorlukları bilen kişiler olmalarını istemektedirler.

Bu değerlendirmenin bir benzerini de, çalıştay hazırlıkları sırasında konu ile ilgili bir uzman yapmıştır. Özellikle Roman çocukların, kendi dünyalarını bilen kişilere karşı çok daha olumlu yaklaştığı görülmüştür. Benzer sebeplerle bazı katılımcılar da, belediye kadrolarında bu semtlerde oturan kişilerin istihdam edilmesinin doğrudan ve daha sağlıklı ilişkiler kurabilmek için olumlu olabileceğini belirtmiştir.

Romanların, yetkililer tarafından anlaşılmadıkları konusundaki bu yaklaşımı/fikri Romanları dışlayıcı tutum ve davranışlarla sıklıkla karşılaşmalarından

kaynaklanmaktadır. Bu durum sadece resmî kurumlarla ilişkilerde değil, sosyal hayata katılımın türlü aşamalarında da kendini hissettirmektedir. Katılımcılardan bazıları bu dışlanmaya karşı gittikleri kurumlarda bir Roman ile karşılaşmaları hâlinde, kendilerini daha rahat ifade edebileceklerini ve yabancılaşma çekmeyeceklerini belirtmişlerdir.

Çocukların yaşadığı ayrımcılığa dikkat çeken bir başka katılımcı ise iki ilköğretim okulunu örnek vermiş ve ilkinin koşullarının daha iyi olduğunu vurgulayıp ikincisine yalnızca Roman çocukların tek bir sınıf gibi toplandığını söylemiştir. Okulda hep bir curcuna hâli olduğunu, Roman çocukların örnek alabileceği kimse bulunmadığını, çocukların birbirlerine bakıp okumadığını, yaramazlık yaptığını ve bu iki okuldaki çocukların birbirleriyle kaynaşması gerektiğini vurgulamıştır. Eğitim kurumlarında yaşanan ayrımcılıkla ilgili diğer bir katılımcı da Roman çocukların ön sıralarda oturmadığına, hep arka sıralara atıldıklarına dikkat çekmiştir.

Bu nedenle uygulamalar/etkinlikler/festivaller hayata geçirilirken, Romanları şehrin geri kalanıyla "kaynaşması gereken" ve dışarıklı tarifleyen o zımni ve tehlikeli yaklaşımdan uzak durması gereklidir. Farklılıklara duyarlı, eşit bir yurttaşlık zemini bu ve benzeri yaklaşımların yegâne panzehiridir. Bu bağlamda sosyal bütünleşmenin tesisi de bu zemin üzerinde gerçekleşmelidir. Örneğin sömestir tatilinde çocukların topluca sinemaya götürüldüğü bir etkinlikte, tek bir salonda ve sadece Roman çocuklarının bulunması aslen o "dışarıklı" yaklaşımın devamı niteliğinde olacaktır. Eşit ve birlikte bir yaşam kurmaya dair ortak irade bu bakımdan belirleyicidir. Bu noktadan hareketle İBB'nin, Romanların kültürel varlığını resmî ve dinî bayramlar takvimine yansıtmasının gerekliliği ve resmî tören ile kültürel etkinlik planlarına dahil etmesinin önemi de vurgulanmıştır.

Ayrıca belediyelerin sosyal hizmet birimleri Roman gençlerden gönüllü olanları farklı iletişim eğitimlerine alıp, gerçekleştireceği çalışmalarda mahallelerle iletişiminin bir bölümünü bu gönüllüler üzerinden sürdürebilir. Gönüllülere bölge ile ilgili herhangi bir karar alırken danışabilir, onları da karar süreçlerinin içerisine dahil edebilir. Böylelikle gönüllük esasıyla uygun iletişim kanalları yaratılarak Romanların da karar alma süreçlerine etkin katılımı sağlanabilir.

Sosyal Hizmetlerin Yaşlılar Boyutu

Dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan bir diğer grup da ileri yaştaki semt sakinleridir. Romanların büyük çoğunluğunun sosyal sigorta ve emeklilik hakkı tanımayan, güvencesiz işlerde çalıştığı düşünülürse, ileri yaştaki Romanların da sosyal hizmetlerin kapsamına alınması gerektiği anlaşılabacaktır. Yaşları nedeniyle fiziksel olarak çalışma gücüne sahip olmayan ve farklı sağlık sorunlarına sahip Romanların ciddi şekilde desteklenmeye ihtiyacı vardır. Saha ziyaretlerine ve çalışmaya göre yaşlıların, toplum genelinde görülen aile içi fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddete karşı savunmasız durumda oldukları ve sağlanan sosyal hizmetlerden tam anlamıyla haberdar olmadıkları da görülmektedir.

Çalıştay katılımcıları ailelerin yaşam döngülerinde kritik olayların çok sık görülebildiğini ve bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının aileleri ziyaretinin daha sık aralıklarla gerçekleşmesi gerektiğini aktarmışlardır.

Katılımcılar, sağlık hizmetlerine ve özellikle evde bakım hizmetlerine erişim konusunda zorluklar yaşadıklarını anlatmış, bunun temel nedenini de bu hizmetleri nasıl alacaklarının, hangi kuruma başvuracaklarının bilgisine sahip olmamalarına bağlamışlardır. Katılımcılardan biri, kayıncı rahatsızlandığında evleri yakın olmasına rağmen sağlık ocağındaki yetkilinin pansumana gelmediğini, bu konuda muhtarlık tarafından bilgilendirildiklerini aktarmıştır. Belediyelerin, bakıma ihtiyacı olan ileri yaştaki Romanların ihtiyaçlarının belirlenmesi için sık ziyaretler gerçekleştirmesi ve yakın takipler yapması önerisi de katılımcılardan gelmiştir. Mahallede akülü araca ihtiyacı olan ya da yürüyemeyen, idrar kaçırma problemi yaşayan kişiler bulunduğunu aktaran katılımcılar, çok yaşlı ve yatalak durumda olan kişiler için belediyenin periyodik bir yardımda bulunup bulunmadığını sormuştur. Ev temizliğinden tırnak kesimine dek hizmet sunulduğunu aktaran yetkililerin cevabı, aslında atölye içerisinde de bilgilendirmenin ne denli önemli olduğunu gösteren mikro bir örnektir. Yılda bir gerçekleştirilen ziyaretlerle hanedeki ciddi ve önemli değişimlerin takip edilmesi mümkün olamamaktadır. Daha kısa aralıklı bir takip sistemi oluşturulmadığında ailedeki kanser hastasından ya da cezaevine giren kişiden haberdar olunamayacağına dikkat çekilmiştir. Sosyal yardımlar başlığında da derinlemesine araştırmanın önemine işaret eden örnekler dikkat çekilmiştir. Örneğin katılımcılar eşini kaybeden, bakıma muhtaç, 70-75 yaşlarında bir kadının, yaşlılık maaşı ve kendisine bakmayan çocuklarının sosyal güvencesi nedeniyle yardım başvurularında yaşadığı sorunların tekil bir örnek olmadığına, genel sorunların bir ifadesi görünümünde bulunduğuna işaret etmişlerdir.

Eski Hükümlü-Tutuklulara ve Ailelerine Yönelik Sosyal Hizmetler

Çalıştay tartışmaları ve yapılan saha ziyaretleri, hanelerin bazılarında hâlen ya da eskiden hükümlü-tutuklu olan aile üyeleri olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal hizmetler geliştirilirken, bu kişilerin Roman toplumunun içindeki en dezavantajlı gruplardan olduğu dikkate alınmalıdır. Çünkü bu bireylerin ve ailelerinin hayatlarında,

- ▶ Farklı şehirlerdeki cezaevi ziyaretleri,
- ▶ Tek ebeveynli hanede çocuk yetiştirmenin maddi ve manevi zorlukları,
- ▶ Sicil kayıtları nedeniyle diğer Romanlara göre iş bulma süreçlerinde yaşanan çok daha büyük zorluklar söz konusudur.

Maddi gücünün elvermemesine ve çocuklarının küçük yaşta olmasına rağmen eşini ziyaret amacıyla iki haftada bir Balıkesir'e cezaevi ziyaretine giden Roman kadın, bu bağlamda tekil bir örnek değildir. Yaşadığı, tüm hükümlü-tutuklu ailelerinin ve yakınlarının ortak sorunudur. Sosyal hizmetler bu hanelerle iletişime geçerken cezaevindeki bireyi de mutlaka dikkate alacak ve hatta onunla da iletişim kuracak şekilde hizmet götürmelidir. Cezaevi sonrasında karşılaşılabilecek süreçlere ilişkin bilgilendirme ve destek programları uygulanmasına ciddi ihtiyaç vardır.

- ▶ Yakınların ve akrabaların cezaevi koşullarında birbirleriyle iletişimini sağlamak amacıyla cezaevi ziyaretlerine ücretsiz ulaşım imkânı,
- ▶ Sosyal destek almada öncelik,
- ▶ Cezaevlerindeki meslek edindirme kurslarına katılım teşviki,
- ▶ Dışarıdaki hayata adaptasyon için psikolojik rehberlik ve danışmanlık hizmetleri.
- ▶ Tahliyesi sonrasında bu kurslarda edinilen yeterliliklere göre işe yerleştirme imkânları ve destek hizmetleri sunulabilir.

Kamu kurumlarının sorumluluk alarak bu ve benzeri destekleri sunmaması hâlinde, eski hükümlü ve tutukluların dezavantajlı konumları gereği aslında iki kez cezalandırılacakları söylenebilir. Bu bağlamda özellikle iş bulma süreçlerinde verilecek desteklerin etkisi yüksek olacaktır.

Çocuklara ve Gençlere Ulaşmak: Esnek Çözümler

İBB veya ilçe belediyeleri, herhangi bir bölgede ister Romanlarla isterse diğer dezavantajlı gruplarla çalışsın, yerel yönetimlerin hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikleri gidermek, ayrımcılık ve sosyal dışlanma kaynaklı sorunların çözümünü sağlamak için pek çok enstrüman geliştirebilir.

Herhangi bir bölgede kapsamlı bir psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezi, mahalle evi veya belediyeyi temsil edecek bir birim olmasa dahi bölgedeki aktörlere:

- Ulaşım (Araç havuzunda yer alan araçları),
- Mobil hizmet aracı (Kafeler, kütüphaneler, sağlık birimleri vb., vektör temizlikleri, sağlık tarama birimleri,
- Büyüklü/küçüklü hizmet çadırı (Kısa süreli etkinlikler için kapalı alan olarak),
- Giysi ve ihtiyaç malzemelerinin temini ile birlikte ikinci el eşya kumbarası uygulaması (eşyadan giysiye),
- Anlaşmalı hastanelerde indirimli muayene ve test, Rehberlik danışmanları,
- Gönüllü hizmet ağı (öğretmenler, belediye spor kulüplerine bağlı sporcular, deneyimli idarecilerin eğitimleri gibi) imkânları ile destek olarak hizmet götürmeye başlanabilir. Sonrasında da bu hizmetlerinin kapsamı genişletilebilir.

Örnek olarak futbol turnuvası düzenleyen STK'ya ulaşım için otobüs, belediye tesislerinde antrenman ve maç yapma, sağlık taraması, ihtiyacı duyan nüfusa ulaşım ve anlaşmalı hastanelerden destek hizmeti, okulu yaşadığı mahalleye uzak olan öğrencilere servis hizmeti sunulabilir.

Anadolu yakasına dair konuşan bir katılımcı çocukların ve gençlerin spor faaliyetlerine destek olmak için futbol turnuvası düzenlediğini ancak belediyenin destek olmadığını belirterek Anadolu yakasında çocukların ve gençlerin bir araya gelebilecekleri bir kültür evinin olmamasını da bir eksiklik olarak nitelendirmiştir. Bu konuda belediyenin destek sağlaması gerektiğini iletmiştir.

Farklı toplumsal kesimlerin ortak sorunlarından biri olan özellikle genç yaşta madde bağımlılığı, belediyelerin olduğu kadar sivil toplum kuruluşlarının çabalarını ve alandaki müdahalelerini de gerektiren bir görünümde. Bu bağlamda sosyal hizmetler başlığında değerlendirilirken, çözüm yolunda önleyici çabaları da gerektirdiği vurgulanmıştır. Atölye katılımcıları, STK'ların önleyici faaliyetler kapsamında ebeveyn ve özellikle anne eğitimlerine odaklandığını aktararak, bu bağlamda verdikleri desteğin dönüşlerini de almaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Yoğun çalışma temposundaki ebeveynin/ebeveynlerin, çocuklarını devamlı surette kontrol edebilmesi mümkün olmadığından, okullarda rehber öğretmenlerin ya da mahallelerde psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezlerinin işlevselliği önem kazanmaktadır. Ayrıca atölyede İBB bünyesinde Yenibosna'da açılan bağımlılıkla mücadele birimi de işaret edilmiştir.

İletişim ve Şeffaflık: Muhtarların Geniş Kapsamlı Bilgilendirilmesi

Çalıştay katılımcıları belediye ile ilişkilerde muhtarların oldukça önemli olduğunu düşünmektedir. Mahalle sakinlerinin herhangi bir resmî iş veya özel olarak sosyal yardımlara ilişkin başvuru, bilgi alma, süreci takip etme durumunda, öncelikle muhtarlarla iletişime geçtiklerini belirtmişlerdir.

Ancak hem saha ziyaretlerine hem de çalıştay katılımcılarının görüşlerine göre, muhtarlar özellikle sosyal yardımlara ilişkin detaylı bilgiye sahip değildir. Bu nedenle de kendilerine başvuranları sosyal yardım başvurularının olumlu ya da olumsuz sonuçlanması ve nedenleri hakkında her zaman yeterli düzeyde bilgilendirememektedirler. Böylesi durumlar için en kolay ve ilk ulaşılabilir hizmet birimi olması bakımından muhtarlıklarda, İBB ya da ilçe belediyeleri tarafından görevlendirilen sosyal hizmet alanında uzman meslek elemanlarının görev yapması da sürece büyük katkı sunacaktır.

Böyle durumların ortaya çıkmaması için, İBB tüm muhtarları bilgilendirecek seminerler düzenleyebilir. Zamana yayılacak bu seminerlerde hem sosyal hizmetlere ilişkin belediyenin farklı birimlerindeki işleyiş anlatılabilir, hem de muhtarların ihtiyaç duyduğu diğer konularla ilgili bilgilendirmeler yapılabilir. Bu hususta ilgili daire başkanlığı ve muhtarlıkların iletişimi etkin ve sürekli kılmasının önemine de vurgu yapılmıştır. Beylikdüzü'nde benzeri bir çalışmanın yapıldığı da hatırlatılmıştır.

Muhtarların bilgilendirilmeleri ile birlikte belediye çalışanlarının, muhtarlıkları düzenli ziyaret etmeleri ve zaman zaman mesai paylaşımı gerçekleştirmeleri sağlanabilir, böylelikle muhtarlıklara gelen semt sakinlerinin soruları ve sosyal yardım başvuruları alınabilir. Burada muhtar ve belediye çalışanı ilişkisinin de tek yönlü olmaması gerektiği belirtilmiştir. Atölye kapsamında, sahada aile ziyaretlerinden edinilen veriye göre bir sorun olması hâlinde ailelerin ilk ilgili hizmet birimi olması bakımından muhtarlığa gittiği, akabinde ALO153 Çağrı Merkezi ile iletişime geçtiği bilgisi aktarılmıştır. Ayrıca belediyenin sahada nerede müdahaleye ihtiyaç duyulduğunu hızlıca görebilmesi açısından muhtarlarla iletişimde olmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Muhtarları belediyenin ve diğer resmî kurumların verdiği hizmetlere ilişkin bilgilendirmek yanında, belediyenin de mahallelerin sorunlarını ortaya çıkartmak ve önceliklendirmek açısından muhtarlardan gelecek desteğe ihtiyaç duydukları ifade edilmiştir.

Muhtarlar, bu ilişkilerin sağlıklı yürütülebilmesi için BEDAŞ'ın yaptığı muhtarlara özel hat uygulamasından bahsetmekte ve ilgili merci ile bireysel iletişim kurabilecekleri benzer bir uygulamanın sosyal

yardım alanında da hayata geçirilebileceğini vurgulamaktadırlar. Bu öneriye atölyede de oldukça olumlu yaklaşımıştır ve gerçekleştirilebilir bir zemini olduğundan bahsedilmiştir. Katılımcılardan birinin işaret ettiği gibi muhtarların belediye ile üst düzeyde iletişimde olması önemli ve kolaylaştırıcıdır, özellikle sosyal yardım başvuruları olumsuz sonuçlanan kişilere açıklama yaparken bu ilişkinin ne denli kritik olduğu ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak resmî kurumlarla olan ilişkiler konusunda ve sosyal yardımlardan yararlanmak için gerekli başvuru süreçlerine dahi tam olarak hakim olamayan mahalle sakinlerinin, süreçlere ilişkin bilgi edinmelerini sağlamak güven ilişkilerini geliştirecektir. Bu durum, dışlandığını düşünen hemen her topluluk için ve özellikle Romanlarla kurulacak ilişkilerde belediyeye güven noktasında son derece önemlidir. Çünkü yardımlarda liyakatli davranılmadığına ilişkin değerlendirmeler çalıştay kapsamında da sıklıkla tekrarlanmıştır.

Özellikle oldukça eski araçların, sosyal yardım başvurularında ciddi bir sorun oluşturduğu yönünde yerleşmiş bir algı söz konusudur. Bu yerleşik algının ortadan kaldırılabilmesi için derinlemesine bir incelemenin yapılması gerektiği, büyük bir maddi değer teşkil etmeyen, geçim kaynağı olan ve hurda ya da külüstür diye adlandırılan bu araçların sosyal incelemeyi gerçekleştiren kişilerce ayrıntılı olarak raporlanması gerektiği aktarılmıştır. Atölye bünyesinde de bu durumun özellikle nakit yardım başvurularında dikkate alınmasının önemine işaret edilmiştir.

Sosyal yardım kararının, hepsi ayrı öneme sahip evdeki çocuk ve öğrenci sayısı, engellilik durumu gibi birçok kritere bakılarak verildiği ve hanenin tüm bu kategoriler üzerinden değerlendirildiği söylenmiş ve sistemin hâlihazırda daha da geliştirilmekte olduğu, geriye dönük tarama yapılarak mevcut yardım alanlarının uygunluklarının da sorgulanacağı vurgulanmıştır. Zaman içerisinde hayata geçirilebilecek yöntemlerle adil bir sosyal yardım dağıtım sisteminin oluşturulmasının mümkün olduğu ifade edilmiştir.

Erken Yaşta Evlilik

Roman gençleri arasında erken yaşta evlilik konusu çalıştayda katılımcıların önem alınmasını istedikleri konulardandır. Maddi durumunun iyi olmadığı ve hayat deneyiminin sınırlı olduğu yaşlarda evlenen Roman gençlerinin, aile geçindirme yükümlülüğü altına girdiği belirtilmektedir. Bu konuda hem Roman STK temsilcileri hem de İBB çalışanları, gençlerin bilgilendirilmesinin gerekliliği konusunda uzlaşmaktadırlar. Erken evliliğin tetikleyici unsurları

arasında sosyo-ekonomik bakımdan güçlenmek ile yoksulluk ve güvencesizlik nedeniyle hâlihazırda yeterince kırılğan bir konumda bulunan kişinin, kendine güvenli bir alan yaratma çabası bulunmaktadır. Bu tespiti örnekleyen katılımcılardan biri, ailelerin kendilerine göre olumladığı ve maddi durumu yerinde bir aile bulunduğu zaman çocuklarını evlilik yoluyla oraya yollayarak güvence altına almaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda mesele yalnızca eğitimsizlik, rol model eksikliği ya da ailelerin bilinçsizliği ile ilişkili değildir. Gözardı edilen en önemli noktalardan biri, yoksulluğun sonuçlarının ve sosyo-ekonomik koşulların değiştirilemediği durumlarda erken evliliğin bir bakıma emniyet supabı benzeri bir işlev görmesidir. Bu bakımdan uzun vadede erken evliliği önleyebilmek için, derin yoksulluğun etkilerini bertaraf etmek gereklidir.

Kısa vadede ise Sosyal Hizmetler bu konuyu düzenli saha ziyaretleri, seminerler içinde işleyebilir. Etüt merkezleri ve diğer belediye birimlerinde bu konuda düzenli bilgilendirmeler gerçekleştirilebilir. Psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, öğretmenler, antrenörler, gönüllüler ve eğitimini devam ettiren Roman gençlerin yer alacağı sosyal ortamlara katılım arttıkça, çocuklar kendi geleceklerine ilişkin başka alternatifleri görebilecek ve onlara doğru hareket edebileceklerdir.

Diğer yandan ailelerin de bu konuda düzenli şekilde bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Talep eden ailelere, evlenmek isteyen çocukları ile bu konuda nasıl iletişime geçmeleri gerektiği hususunda destek sunulmalıdır. Konunun adli yönü için de kolluk kuvvetleri ile belediye birimlerinin irtibat halinde olması yararlı olacaktır.



Yerelde Güçlenme Atölyesi



Çalıştay katılımcılarının yerelde güçlenme tartışmalarında dile getirdiği tüm talepler, kendilerinin de İstanbul'un bir parçası olduklarını hissedebilmeleri ile ilgilidir. Elbette yemek yardımı, toplu nikâh, sünnet törenleri ve farklı sosyal etkinlikler onlar için çok önemlidir; ancak yapılacak tüm çalışmalar atölye katılımcılarından biri tarafından da ifade edildiği gibi içe kapanma isteğini tersine çevirdiği ölçüde başarılı olacak ve Romanları şehrin parçası olmaktan dolayı mutlu hissettirecektir. Kreş imkânı olmadığından ve ebeveynler çalıştığından dolayı evdeki en büyük çocuğun kardeşlerine annelik yaptığını, omuzlarına yüklenen bu sorumluluk nedeniyle okuldan koptuğunu, okula gidebilecek denli şanslı olanların ise etiketlenerek dışlandığını belirten katılımcı şunu özellikle vurgulamaktadır: Tüm bu kopuş ve dışlanma hâli, Romanları yalnızca "kendi içlerinde mutlu" olabileceklerine dair bir anlayışa ve kabule itmektedir.

Yerelde güçlenmenin anahtarı, hissedilen bu dışlanmışlığı ortadan kaldırmakta, Roman kültürünü ve hayat tarzını İstanbul'un kadim ve köklü geçmişindeki "en büyük çocuk"* anlayışıyla geniş kitlelere kabul ettirmekte yatmaktadır. Dezavantajlı grupların fırsat eşitliğine ulaşması için sağlanacak her türlü ücretsiz sağlık hizmeti, yemek ve taziye yardımları Romanlar için elbette son derece önemlidir; ancak bu desteklerin artırılması, onların dışlanmışlık hislerini ortadan kaldırmaya yetmeyecektir. Atölye katılımcılarının da vurguladığı gibi taziye yalnızca Roman yurttaşların meselesi değildir ancak Romanların bu yardımı istemek zorunda kalması dahi ötekileştirme anlamı taşımaktadır. İBB'nin bu ihtiyaçları sıralamaya alarak imkânları dahilinde karşılık vermesi, bu amaçla kullanılmak üzere özel bir bütçe oluşturması, mahallelerde ve yerinde tetkikler yapması beklenmektedir.

Yuvarlak masa tartışmalarında katılımcılar,

- ▶ Öncelikle istedikleri düğün salonunu dışlanmadan tutabilmeyi,
- ▶ Açık alanda diledikleri gibi düğün yapabilmeyi,
- ▶ Ve Hıdırellez gibi kendi kültürlerinin önemli bir etkinliğini İstanbul'un diğer paydaşları ile birlikte kendi mahallelerinde yaşamayı istemektedirler.

Bu ve benzeri adımlar, dışlayıcı toplumsal pratikler karşısında yerel yönetimlerin, eşit yurttaşlık temelinde bir sosyal bütünleşme amacını hayata geçirebilmek için yapabileceklerine dair bir örnek oluşturabilir.

Katılımcılar Roman toplumunun büyük oranda açık alanda düğün yapmayı tercih etmesine rağmen kendilerine açık alanda düğün yapmanın yasaklandığını, düğün salonlarını kiralamak istediklerinde ise eğlencenin geç saatlere kadar sürmesi ya da kirlilik gibi gerekçelerle salon kiralamakta sıkıntı yaşadıklarını ifade etmektedir. Atölyede aynı zamanda Hıdırellez şenliklerinin "lüks semtler"de değil Roman mahallelerinde gerçekleştirilmesi ve bu mahallelerin insanlara tanıtılması gerektiği vurgulanmıştır. Ahırkapı Hıdırellez şenlikleri hatırlatılarak, kültürün yaşatılmasına dönük işlevine işaret edilmiştir.

Dışlanmışlık ve yalnızlık, yalnızca düğünler, Hıdırellez gibi en mutlu günlerde değil, en yakınların kaybında da kendini hissettirebilir. Bu nedenle cenaze evlerine araç tahsis veya seyyar bir taziye çadırı kurulması Romanlara yalnız olmadıklarını hissettirebilecek uygulamalardır. Atölyede İBB'nin bir taziye birimi olması ve cenaze sahipleriyle irtibata geçmesi gerektiğine dair önerilerin yanında, cenaze sırasında kişi sayısına uygun araç ile yemeğin sağlanması gibi ihtiyaçların ve sonrasında ailenin takibinin de önemine değinilmiştir. 50 ile 60 kişilik bir Roman topluluğunun cenaze evinin kapısında ateş yakarak beklediği ifade edilmiş ve bu bekleme sırasında yemek ihtiyacının ne denli kritik olduğu hatırlatılmıştır. Cenaze evinin ziyaret edilerek ailenin durumunun aynı zamanda raporlanması, bu gerçekleşemiyorsa aile ile telefon yoluyla irtibata geçilmesi önerilmiştir. Bir genel uygulama eleştirisi olarak cenaze sahibinin "gariban" olması durumunda "bir bardak su bile" alamadığı ve cenaze evine ulaşım-yemek hizmeti için dahi "tanıdıklık" ilişkisinin işlediği ifade edilmiştir.

Yerelde güçlenmeyi sağlamak için dışlanma ve ayrımcılığı ortadan kaldırma noktasında en büyük sorumluluk idarecilere düşmektedir. "Başkan"ın Roman mahallelerine gelip oradaki yaşamı kendisinin bizzat görmesi gerektiğine dair vurgu, sıklıkla hem sahada hem de atölye çalışmasında yapılmıştır. Bu yaşamın zorluğunu anlamak ya da mahalleye "dokunmak" için neden beklendiği sorusu gündeme gelmektedir. Savaş mağduru mu olmalıyız yoksa deprem mi olmalı sorusu bu kritik anlarda gündeme gelmektedir. Görmek ve görülmek ilişkisinin, uzun yıllardır devam eden ayrımcı, dışlayıcı pratiklerin içine hapsolan Romanlar için ifade ettiği şey bu bakımdan çok katmanlı ve çok boyutludur. İdarecilerin bu bağlamda atacağı kimi adımlar, sağlıklı bir ilişkinin tesisi için kritik önem taşıyacaktır.

- ▶ Sık mahalle, ev, muhtarlık ve etkinlik ziyaretleri, idarecilerin bölgeyi derinlemesine anlamasını sağlayacaktır.
- ▶ Elbette belediyede de toplantılar yapılabilir; ancak en önemlisi kişileri, kendi yaşadıkları dünyada ziyaret etmek ve sorunlarını filen sahada onlarla birlikte görmektir.
- ▶ Her düzeyden idarecinin katılacağı spor müsabakaları, turnuvalar, kermesler, sosyal medya grupları ile semt sakinleriyle kesintisiz iletişimi sağlayabilecektir.
- ▶ Mahalleli ile sürekli, verimli ve sıcak iletişimi sağlayan yöneticiler, sorunları daha ortaya çıkarken görebilecek, yerelde etkili doğal liderleri bilecek ve atılması gereken adımları bu liderlerle birlikte atarak en kısa sürede sonuç alabileceklerdir.

* Kültür Varlıkları Daire Başkanı Mahir Polat, Roman Çalıştayı açılış konuşmasında "İstanbul'un kültürel çeşitliliği, farklılıkları içinde şüphesiz en önemlilerinden biri olan Romanlar, İstanbul çok çocuklu bir aile olsaydı eğer, o ailenin yaşça en büyük çocukları olurdu." demiştir.

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Sağlık Hizmetlerine Ulaşım ve Bilgilendirme	Sağlık hizmetleri konusunda muhtarlar ve bölgedeki STK yöneticileri detaylı şekilde bilgilendirilebilir. İnteraktif bir internet sitesine örnek vakalar ve yanıtlar yüklenebilir. Muhtarlar sordukları soruların yanıtlarına göre ilerleyecek bu sitede karar ağacını takip ederek kendilerine en uygun vakalara ulaşabilirler. Posterler ve sosyal medya videoları ile sürekli iletişim kurulabilir. Tüm iletişimin, okuryazarlığı düşük olan mahalle sakinlerinin de anlayacağı şekilde oluşturulması gerekmektedir. Belediye çalışanlarının mahallelerde iki ayda bir toplantı düzenleyerek, bu konuda bilgi aktarması ve sağlık problemi çözülen hastaların hikayelerinin videolarla anlatılması olumlu örnek olarak doğru bilginin yayılmasını sağlayacaktır.
Resmî Makamlarla İlişkiler	Tüm resmî birimlere Romanların yoğun yaşadığı mahallelerin sosyo-ekonomik durumunu, kültürünü içeren ve ayrımcı pratiklerin önüne geçmek adına farkındalık kazandıran hassasiyet eğitimleri verilebilir.
Sosyal Etkinlikler Eksiği	Çocuklar, yetişkinler, yaşlılar ve kadınlar için ayrı ayrı sosyal etkinlikler düzenlenebilir. Küçük gruplar hâlinde tüm seneye yayılmış sinema, tiyatro, müze gezileri, piknikler düzenlenebilir. Tek seferde çok sayıda kişiyi kapsayan değil, küçük gruplar hâlinde tüm seneye yayılan etkinlikler ve bu etkinliklere belediyeden idarecilerin de katılması aradaki sosyal ilişkileri güçlendirecektir.
Ahırkapı Hidrellez Şenlikleri	Şenlik İBB'nin desteği ve organizasyonel katkıları ile düzenlenebilir. Şenlik sadece Romanlara özel değil, tüm İstanbul'luların katılabileceği şekilde organize edilmeli ve duyurulmalıdır. Amaç, şenlik zamanında Romanların kendi kültürlerinin tüm İstanbul tarafından paylaşılan önemli bir değer olduğunu hissedebilmelerini sağlamaktır.
Mahalle Kültür Evleri	Mahallelerin her yaşta sakinin sosyalleşebileceği, belediye yetkilileri ve diğer kişilerle görüşebileceği veya bilgi alabileceği merkezlere ihtiyacı vardır. Bu mekânların özellikle çocuklar için kreş ve etüt merkezi olarak hizmet verebilecek şekilde yapılandırılması son derece önemlidir. Çünkü ortalama gelir düzeyinin düşük olduğu bu mahallelerde, ailelerin çocuklarının eğitimi için bu gibi hizmetleri satın alması mümkün değildir. Bu merkezler sadece okul eğitimine destek amacıyla değil, müzik, dans, spor gibi farklı alanlarda her yaşta kişiye hitap edebilmelidir.
Etkinliklere Katılım	İBB ve diğer ilçe belediyelerinin düzenlediği etkinliklere, Romanların yoğun yaşadığı mahallelerden ve diğer dezavantajlı grupların yaşadığı mahallelerden katılım sağlanabilmesi için bilgilendirmenin ve ulaşım benzeri konularda gerekli desteğin sağlanması önemlidir.

Sorunlara Yakından Bakış

Sağlık Hizmetlerinden Daha Fazla Yararlanma ve Tam olarak Bilgilendirilme

Romanlar, sağlık hizmetlerinden daha fazla yararlanabilmek istemektedirler. Özellikle sağlık güvencesi olmayan Romanların ileri düzey sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri son derece güçtür. Daha önceki yıllarda yeşil kart ile sahip oldukları imkânlarla şu anda ulaşamadıklarını söylemektedirler. Bununla birlikte ulaşabilecekleri sağlık hizmetlerinin de neler olduğunu daha detaylı şekilde bilmeye ve genel olarak kadın sağlığı konularında da yeterli bilgi sahibi olmaya ihtiyaçları vardır. Erken yaşta doğum yapanların fizyolojik rahatsızlıkları ve açık havada çalışan kadınların kadın hastalıkları ve böbrek problemleri sıklıkla bahsedilen konular arasındadır. Yaşlı bakımı konusunda hanelerin malzeme desteğine ve hasta nakillerinde, diyalizde hızlı şekilde araç sağlanmasına ihtiyaç duyulduğu da bilinmektedir. Enformel sektörde çalışmanın yaygın oluşu ve sosyal güvencesizlik hâli, Romanlar nezdinde sağlık başlığını problem hâline getirmektedir. Katılımcıların sıklıkla altını çizdiği gibi haneye 600 TL altında gelir giriyorsa kaymakamlık üzerinden edinilen sağlık hakkı Romanlar tarafından bilinmemektedir. Bu bağlamda Sosyal Hizmetler birimlerinin aile ziyaretleri ya da bilgilendirme toplantıları yoluyla bu sürece katkı sunması beklenmektedir. Grip ve benzeri hastalıkların bir şekilde çözüldüğü, ancak engellilerin, kemoterapi tedavisi görmesi gereken kanser hastalarının ya da diyaliz makinesi için bizzat hastanede bulunması gereken böbrek hastalarının araçla hastaneye ulaştırılmasının büyük bir problem teşkil ettiği aktarılmıştır. Ulaşım ve tedavi için başta belediyeler olmak üzere yoğun çaba sarf edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Belediyeler ya da diğer kurumlar üzerinden çözüme ulaşamadığı durumlarda, gönüllülük içeren mahallî dayanışma ağlarıyla kısmi çözümler bulunduğu belirtilmiştir. Hasta bezi ve tekerlekli sandalye benzeri ihtiyaçların tespit edilip çözülmesi hususunda bu mahallî dayanışmanın elbette sınırlarının olduğu ve hastaların sayıca çok olması halinde çaresiz kaldığı hatırlatılmıştır.

Resmî Makamlarla İlişkiler

Katılımcılar, çocuklarının her bakımdan güvenli ve sağlıklı bir çevrede yetişebilmesi için gerekli önlemlerin alınmasını talep etmekte fakat madde bağımlılığı ile ilgili bir etiketin üzerlerinde kaldığını, bunun polisin ve diğer yetkililerin davranışlarına kadar etki ettiğini aktarmaktadırlar. Ayrıca polisin Romanların yoğun yaşadığı mahallelerdeki olaylara müdahale etmede isteksiz olduğunu; fakat Selendi örneğinde olduğu gibi kıskırtma ve ön yargılar sonucu Selendili Romanların yaşadığı mahalleye yakın oturanlar tarafından bir

gecede lince uğradıklarını ve yerlerinden edildiklerini de ifade etmektedirler. Katılımcılardan birinin kendilerini "asosyal" olarak adlandırması ve devletin de Romanları bir "sosyal vaka" olarak gördüğünü düşünmesi, aslen Romanların yaşadığı sosyal dışlanmanın net ifadelerinden biridir. Katılımcının "asosyal" olarak nitelendirilişi, sosyal alandan dışlanma hâlinin ta kendisidir. Bu dışlanmanın yansımalarından biri, kamu hizmetlerinden eşit biçimde yararlanamama hâlinde de görülebilir. Katılımcılardan biri 155'i arayan eğer Roman mahallesinden biri ise söz konusu acil durum bir yaralanma ya da ölüm ile sonuçlanmamışsa polislin müdahale etmediğini aktarmaktadır.

Atölye tartışmalarında eşit yurttaşlık temelinde sosyal bütünleşmeyi ve sağlıklı ilişkileri engelleyen ön yargıların, idare tarafından düzenlenecek eğitimlerle çözülebileceği vurgulanmıştır. Zabıta açısından bir kabahat konusu olan örneğin E5'te veya TEM'de çiçek satma işinin, Roman işçiler açısından bir ihtiyaç olduğunun farkına varılmasının aciliyetine işaret edilmiştir. Ayrıca güvenli olmayan çalışma koşullarının önüne geçmenin de bir sorumluluk olduğu ve bu amaçla gereken çalışmaların titizlikle yürütülmesi gerektiği belirtilmiştir.

Katılımcılar tartışmalar boyunca, resmî makamlarla olan ilişkilerindeki dışlanmışlıktan ve aldatılmışlıktan bahsetmişlerdir. Yeri geldiğinde parasını vermelerine rağmen istedikleri hizmetleri almalarının engellendiğini veya kentsel dönüşüm ile daha önce ev sahibi iken şimdi istekleri dışında birdenbire kiracıya dönüştüklerini anlatmışlardır. Gündelik yaşamın tüm veçhelerinde eğitimden sağlığa, güvenlikten barınmaya dek toplumsal dışlanmanın o sert yüzüyle karşılaştıklarını belirten Romanlar, maddi güçleri olsa dahi örneğin çocuklarını kreşe veremediklerini, başkaları için 500 TL olan bir kreş ücreti için kendilerinden 1500 TL istendiğini örneklemiştir. Sulukule'deki kentsel dönüşüm sürecinde insanların yaşam koşulları araştırılmadan, fikirleri sorulmadan kendilerine yabancı bu sürecin içine çekildiklerini ve sorularına yalnızca evlerinin yenileneceği cevabını aldıklarını aktarmışlardır. 1480'den beri bu kentte yaşadıklarını ama eskiden damı akan, tarihi eser denilerek hiçbir değişikliğe gidemedikleri evlerinin, kentsel dönüşümle tarihi eser niteliğinin de üstünden atlandığını düşünmektedirler. Önceden evi olanların şimdi kira ödediklerini hatırlatarak, semtlerinde güvenlik amacıyla alınan önlemlerdeki dışlayıcı tavrı sorgulamaktadırlar: "Kim, kimden korunmaktadır?"

Sosyal Etkinlikler: Kültür Merkezi, Gençlik Kampları, Yazlık Sinemalar

Romanların yaşadığı mahallelerde her yaşa hitap edecek farklı sosyal etkinliklere ihtiyaç vardır. STK'lar, üniversiteler ve farklı eğitim kurumları ile ortak çalışmalar yapmaktadırlar; ancak eğitim ile birlikte sosyo-kültürel faaliyetlerin de yaşamın bir parçası olarak sunulmasına ihtiyaç vardır. Örneğin Ataşehir'de Okan Üniversitesi ile STK'ların eğitim odaklı yaptığı ortak çalışmalar, katılımcılar tarafından bir örnek uygulama olarak hatırlanmıştır. Ayrıca kreş gibi ya da Roman Kültür Evi, kültür merkezi gibi herkesin, özellikle de kadınların yararlanabileceği kompleks mekânların büyük fark yaratabileceği düşünülmektedir.

Dernekler yazlık kısa süreli kamplardan, uzun süreli kalıcı müzik stüdyolarına kadar farklı çalışmaları gerçekleştirmiş veya projelendirmiş durumdadır. Hatta çocukların devamlılığını sağlayabilmek için bir denetleme mekanizması dahi planlanmıştır. Belediyenin ulaşım, bilet alma, fiziksel ekipman sağlama, kültür merkezi yapımı, düzenli eğitmen ve destek elemanı sağlama yoluyla toplu sosyal etkinlikler tüm seneye ve tüm yaş gruplarına yayılabilir. Ataşehir örneğinde bir okulun spor salonunda belediyenin tiyatro ekibinin sergilediği oyunu 150 kişilik bir seyirci topluluğunun izlediği ve benzer bir etkinliğin film gösterimi için de planlandığı ifade edilmiştir. Okul başarısını sürdürmesi koşuluyla 4 çocuğun spor kulübüne yerleştirildiği bilgisini veren katılımcılar, Ataşehir Belediyesi'nin de teçhizat sağlayarak projeyi desteklediğini aktarmıştır.

STK'lar gerçekleştirmek istedikleri projeleri için İBB'nin de ilçe belediyelerine destek olmasını talep etmektedir. Örneğin Roman kültürünün sergilendiği, içerisinde müzik ve meslek atölyelerinin, halk oyunları ile müzik kayıt stüdyosunun ve kreşin bulunacağı bir kültür merkezi projesinin Ataşehir Belediyesi'ne sunulduğu, ancak belediyenin mali sınırlılığı düşünüldüğünde İBB'nin destek vermesinin ön açıcı olacağı vurgulanmıştır.

Gerçekleştirilen çalışmalar, gençler ve çocuklar tarafından yoğun bir ilgi ve beğeni ile karşılanmaktadır. Ancak tekrar ve süreklilik anlamında STK'ların kapasitesi ile sınırlıdır. Bu nedenle belediyelerin bilgi, bütçe, araç ve teçhizat yardımı konularında destek olmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Kuştepe'de ilk defa 2013 yılında 16-17 yaşında Roman çocukların belediyeye ait salona gittiğinde sinema perdesi görmesinin ya da ilki 2016 yılında Edirne'de yapılan Roman Gençlik Kampı'nda çocukların hayatında ilk defa üç öğün yemek yediğini söylemesinin önemi büyüktür. Bu ilklerin toplumsalda denk düştüğü yer, yoksulluğun ve dışlanmanın kesişim noktasıdır. Yalnızca çocukların ve gençlerin değil, yetişkinlerin de sosyo-kültürel etkinliklere erişimini sağlamak amacıyla getirilen önerilerden biri de mahallelerde yazlık sinema günlerinin gerçekleştirilmesidir.



Belediye ile İletişim Atölyesi



Romanların yoğun yaşadığı mahallelerin ihtiyaçlarını anlamak ve bu mahallelerin sakinlerinin belediyenin varlığını yanlarında hissedebilmeleri için sürekli ve açık bir iletişim kanalına duyulan gereksinim oldukça fazladır. Belediyelerin, mahallelerde faaliyet gösteren veya mahalle sakinlerinin içinde yer aldığı sivil toplum kuruluşları ile sürekli iletişim halinde olması da önem arz etmektedir. Bu bağlamda belediyeler, sivil toplum kuruluşları ile irtibatı olmayan mahalle sakinlerine ulaşabilmek için düzenli mahalle ziyaretleri organize etmeli ve hane bazında mahalle sakinlerinin bilgisine sahip olmalıdır. Atölye katılımcıları tarafından altı çizilen noktalardan biri STK'lar ile belediyeler arasındaki iletişim kopukluğu nedeniyle Roman mahallelerinde yaşayan yurttaşların hizmetlere ulaşamamasıdır. Ayrıca Roman yurttaşların, bilgi almak ya da sorunlarını belediyeye iletmek için ALO153 çağrı merkezinin aranması gerektiğini bilmedikleri vurgulanmıştır. Getirilen önerilerden biri Roman yurttaşların yoğun yaşadığı bölgelerde afiş ve broşür gibi bilgilendirici kaynakların artırılması ve mobil Beyaz Masa uygulamasının yaygınlaştırılmasıdır.

Romanların yoğun yaşadığı mahallelerde sivil toplum faaliyetleri, birden fazla STK tarafından yürütülebilir. Bu nedenle her STK'ya karşı nesnel bir mesafede kalmak ve aynı zamanda STK'lar ile iletişim hâlinde olmayan mahalle sakinlerine de varlığını hissettirebilmek için İstanbul Büyükşehir Belediyesi; bölgedeki haneleri gelir durumundan çalışma durumlarına, hanede yaşayan kişi sayısına, yaşlarına, engellilik durumlarına, konut koşullarına uzanan geniş bir çerçevede kayıt altına alınmalıdır. Elbette böyle kapsamlı bir kayıt sistemi oluşturmak, hem zaman hem personel hem de önemli bir bilgi teknolojisi yatırımını da gerekli kılmaktadır. Ancak bu kapsamda oluşturulmuş bir veri tabanı, 3 veya 4 yılda bir politika geliştirmek için yapılacak ihtiyaç analizi araştırmalarına harcanacak zamanı ve bütçe masrafını büyük oranda ortadan kaldıracaktır.

Bölgedeki tüm resmi kurumlar ve STK'lar ile iletişim hâlinde olmak, herhangi bir kurum ya da kuruluşun bulunmadığı noktalarda belediyenin kendisine bağlı bir kreş-etüt merkezi kütüphane-kültür merkezi kurup olgunlaştırana kadar özellikle mahalle muhtarları ile irtibatla olmak elzemdir. Muhtarlar bölgede yapılan tüm faaliyetlere ilişkin haberdar edilmeli ve belediyenin iç süreçleri ile ilgili bilgilendirilmelidir. Yapılan saha ziyaretlerine ve çalıştay katılımcılarına göre, muhtarlıklar bu mahallelerde kritik bir iletişim noktasıdır. Pek çok mahalle sakini hemen her konuda muhtarlığı ziyaret etmekte ve bilgi talep etmektedir. Muhtarların, kendilerinden ister belediye ister diğer devlet kurumlarına ilişkin bilgi talep eden mahalle sakinlerine doğru şekilde yardımcı olabilmeleri için kapsamlı şekilde desteklenmelerine ihtiyaç vardır.

Belediye kendisine bağlı bir merkez kurduğunda da muhtarlıklarla olan iletişimini güçlü tutmalı, bununla birlikte belediye ile ilgili konularda vatandaşların belediyeye gelmeden sorunlarını çözebileceği mobil veya bir ön ofisi bu merkezlerin içinde faaliyete geçirmelidir. Merkezlerin içinde bu mobil veya ön ofisler, mahalle sakinlerinin merkezlere olan ziyaret sıklığını artıracak ve belediye ile ilgili süreçlere ilişkin başlangıç düzeyi bilgilere hızlıca sahip olmalarını sağlayacaktır. Böylelikle her ihtiyaç için belediyeye gelme zorunluluğu ortadan kalkacak ve belediyenin hizmetlerine ilişkin bilgi ve başvuru imkânlarına evlerinin yakınında ulaşabileceklerdir.

Hem muhtarlıklarda hem de kurulacak veya faaliyette olan belediyeye bağlı mahalle merkezlerinde, düzenli olarak belediyenin gerçekleştirdiği tüm faaliyetlere ilişkin ilan panoları yer almalıdır. Ayrıca bu panolarda belediyenin en çok başvuru aldığı konulara ilişkin bilgilendirmeler de düzenli bir biçimde açıklanmalı ve mahalle sakinlerinin bu başvurularında takip etmeleri gereken bürokratik-yasal adımlar şemalarla anlatılmalıdır. Bu konuları içeren bilgilendirme toplantıları da mahalle sakinlerine, birebir olarak belediye çalışanlarına ulaşabilme imkânı sunması bakımından fayda sağlayabilir. Okuma yazma bilmeyenler için de görsel anlatımın yer aldığı çözümler geliştirilebilir. Oluşturulacak video materyalleri, Youtube üzerinden belediyenin kanalında da yer almalı, mahalle sakinleri 7/24 bürokratik-yasal süreçlere ilişkin detaylara ulaşabilmelidir.

Çalıştay kapsamında yapılan tartışmalarda katılımcıların,

- ▶ Ücretsiz etkinliklere,
- ▶ Burslara,
- ▶ Genel olarak verilen hizmetlere ve ulaşabilme yollarına ilişkin düzenli olarak bilgilendirilmeye ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Sorunlar	Çözüm Önerileri
Genel İletişim Sorunları	Belediye bölge ile ilgili aldığı kararlarda, semt sakinlerini, muhtarları, STK'ları, okulun öğretmenlerini, aile hekimlerini ve diğer yetkilileri dikkate almalıdır. Kadınlar, çocuklar, gençler ve yaşlılar için ayrı ayrı temsil grupları oluşturulabilir.
Diğer İletişim Yöntemleri	Whatsapp, Facebook, Youtube, Twitter gibi sosyal medya uygulamaları aktif şekilde kullanılmalıdır. Özellikle okuma yazma oranının düşük olduğu yaşlılar için görsel ve sözlü anlatım materyalleri geliştirilebilir ve belediyenin sağladığı hizmetlere ilişkin tam bilgi verilebilir.
Sağlığa ve Eğitime Destek	Belediyeler hem sağlık hem de eğitim faaliyetleri için STK'lar veya (özel) kurumlarla indirim anlaşmaları yapabilirler. Öğrencilere indirimli yemek kartı için okul kantinleri belediye tarafından desteklenebilir.
Sosyal Faaliyetlere Erişim	Hemen her yaş grubuna hitap edecek şekilde sinema etkinlikleri, tiyatro gösterileri, konserler, seminerler düzenlenebilir. Önemli olan bu tür etkinliklerin sayıca çok ve tüm İstanbul'luları kapsayacak şekilde organize edilmesidir. Romanların yoğun yaşadığı mahallelerden ulaşım desteği sağlanabilir. Muhtarlıklar ve STK'lar yolu ile etkinlikler ilan edilebilir.
İş Hayatına Katılma Destek	İşsizlikle mücadele kapsamında her türlü meslek edindirme kursu ve özellikle iş arama ve iş başvurusu yapma eğitimleri verilmelidir. Okuryazarlığın düşük olduğu durumlarda gönüllüler vasıtası ile işe başvuru süreçleri anlatılabilir.

Çift Yönlü ve Katılımcı Karar Alma Süreçleri

Belediyeler hizmet götürdükleri tüm mahallelerde faaliyetlerini planlarken ve hayata geçirirken,

- Mahalle sakinlerinin (kadınlar, gençler ve çocuklar),
- Yöneticilerin,
- STK temsilcilerinin,
- Bölgede faaliyet gösteren devlet memurlarının (özellikle öğretmenler ve sağlık çalışanlarının) içinde yer aldığı düzenli toplantılar gerçekleştirilmelidir.

Ara buluculuk sisteminin bu süreçlerin parçası olabileceğini öneren katılımcılar bulunmaktadır. Bunun dışında atölye katılımcıları, Romanlara sorulmadan atılan adımların çözüme ulaştırmadığını vurgulayarak, her yerelin kendine özgü ihtiyaçları olduğunu ve o yerele basan verilerle işe koyulmak gerektiğini aktarmışlardır. Örneğin kurulacak bir tesisin nerede daha işlevsel ve o yerelin ihtiyacına cevap verir kılınacağını Romanların bizatihi kendisinin anlatmasının daha doğru olacağını düşünmektedirler. Bu mekanizmaların işlevsellik kazanabilmesi için başlangıçta tüm mahalle sakinlerinin davet edildiği toplantılar yapılmalıdır. Sonrasında kadınlar, gençler ve çocuklara ilişkin konularda fikir üretip karar alabilecek alt çalışma grupları oluşturulmalıdır. Her bir çalışma grubunda belediyenin ilgili temsilcileri yer almalı, mahalle sakinlerinin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların çözümleri için belediyenin kapasitesi de (zaman, personel ve bütçe) göz önünde bulundurularak ortak bir tartışma ve çözüm zemini yaratılmalıdır. Belediye yetkililerinin de yer aldığı bu çalışmaların mahalle sakinlerinin güvenini kazanabilmesi için, burada alınan kararların mümkün olduğunca belediye meclisinde de görüşülmesi ve hayata geçirilmesi gerekmektedir. Romanların yoğun yaşadığı mahallelerin sakinlerinin en temel sorunlarından biri, yıllar içerisinde pek çok olumsuz örnekle pekişmiş dışlanmışlık hissidir. Bu mekanizmaların oluşturulması ve toplantılarda alınan kararların ve belirtilen önerilerin hayata geçirilmesi; belediye ve mahalle sakinleri arasındaki mesafenin ortadan kalkmasını sağlayarak sürekli ve sağlıklı bir ilişkinin zeminini yaratacaktır. Bu tarz toplantıların başlangıç aşamasında, muhtarlıklar, mahallelerde yer alan kahvehaneler ve STK'ların uygun alanları kullanılabilir. Belediyenin farklı birimlerinden yetkililerin mahallelere düzenli ziyaretler gerçekleştirmesi hâlinde, mahallenin ihtiyaçları ve sorunları birinci ağızdan öğrenilebilir. Bu şekilde ayda veya iki ayda bir gerçekleştirilecek toplantılarla, bir yıl gibi kısa zaman diliminde dahi mahalleli ile güçlü ilişkiler kurulabilir. Dışlanmışlık hissinin ortadan kaldırılması için her tür iletişim fırsatı değerlendirilmelidir. Özellikle sosyal ve kültürel açıdan önemli konularda, kutlama veya taziye mesajı SMS veya Whatsapp uygulaması üzerinden iletilmeli, asker uğurlaması benzeri durumlarda seyyar müzik ekipmanı ve salon hizmeti sunulmalıdır. Semt sakinleri, belediye kendi değerlerini paylaştığı sürece kendilerini belediyenin bir parçası sayacaktır.

Belediye ve Üçüncü Kurum Anlaşmaları

Sağlığa Ulaşım Hizmetleri

Çalıştay kapsamında belediyenin sorunları çözme sürecinde, üçüncü kurumlarla anlaşarak mahalle sakinlerine daha uygun ekonomik çözümler üretmesi talep edilmiştir. Okul yemekhane ya da kantinlerinde Roman çocukların yemek münülerine erişebilmesi, süt ve beslenme kitlerinin tüm çocuklara ulaşabilmesi için ya da üniversite hastaneleriyle ortaklaşa çalışarak sağlık hizmeti sunabilmek için gerekli anlaşmaların yapılabileceği ifade edilmiştir.

Romanların yoğun yaşadıkları mahallelerde özellikle sağlık ve eğitim anlamında ciddi destek programlarına ihtiyaç vardır. Yoksulluğun kuşaklar boyu sürmesi ile hem barınma hem de beslenme koşullarındaki olumsuzluklar, hane sakinlerinin kronik sağlık sorunları ile mücadele etmelerine neden olmuştur. Bu nedenle belediyenin temel sağlık hizmetleri konusunda destekleyici hizmetleri; sağlık kuruluşları ve STK'lar ile protokol imzalayarak yürütmesinde yarar vardır. Burada yürütülecek faaliyetlere düzenli sağlık taramaları ile başlanabilir. Örnek olarak kadınların açık havada yaz kış çalışması ve erken evlilik nedeniyle sık karşılaştığı sorunlardan sıklıkla bahsedilmektedir. Bu tür vakaların yaşanmadan önlenmesi, yaşandığında erken teşhisi ve tedavisi için anlaşmalı kuruluşlarla birlikte mahalleler ziyaret edilmeli veya mahalle sakinlerinin bu kuruluşlara giderek hizmet alması sağlanmalıdır.

Eğitime Ulaşım Hizmetleri

Sağlığa ulaşım dışında okula giden çocukların öğle yemeğine erişebilmesi için okul aile birlikleri, ihtiyaç duyan aileler için finanse edilmeli veya bu kuruluşların farklı satın alma kalemleri, belediyenin organize edeceği büyük satın almalarla gerçekleştirilmelidir. Belediyenin, bölgedeki okulların okul aile birlikleri ile iletişime geçip örneğin okula dönüş zamanlarında -Eylül ve Şubat- yüklü miktarda kırtasiye alışverişini hem bir miktar finanse etmesi hem de ihale sürecini organize etmesi mümkündür. Yüklü miktardaki satın almaların hem gıda hem de kırtasiye gibi kalemlerde maliyette ciddi bir düşüş yaratacağı düşünülebilir.

Ayrıca çocukların ve gençlerin bir sonraki eğitim düzeyine ulaşabilmeleri için gereken dersane-sosyal etkinlik merkezleri vb. ihtiyaçları profesyonel olarak veren kurum veya STK'larla anlaşmalar gerçekleştirilebilir. Örnek olarak Kuştepe ve Bilgi Üniversitesi, çocukların eğitimleri için farklı programlar düzenlemekte ve Şişli Belediyesi de farklı noktalarda destek sunmaktadır. Bu ve benzeri faaliyetlerin daha geniş bir kurum-STK portföyünde sunulmasına ihtiyaç vardır.

Okulu bırakma oranlarını düşürmek için öğle yemeği ve kırtasiye yardımı, sonrasında da her bir sınıftaki öğrencinin sonraki sınıfa (lise veya üniversite) ulaşabilmesi için dersane-etüt vb. desteği verilmeye başlanabilir.

Sosyal Faaliyetlere Erişim

Romanların yoğun olarak yaşadığı mahallelerde, hayatın sosyal ve kültürel yönüne ilişkin tatmin ve memnuniyet yaratılması için belediyenin ciddi desteğine ihtiyaç vardır. Roman vatandaşlar en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamadığı için, kültür sanat ve eğitim gibi faaliyetlere ayıracak zamanları ve bütçeleri söz konusu değildir.

Hem saha ziyaretleri hem de çalıştay kapsamındaki toplantılarda kültürel faaliyetlere ilişkin ciddi bir talep söz konusudur. Hiç sinemaya gidilmediğini ya da yaşanan mahalle dışında kentin sosyo-kültürel merkezi sayılabilecek muhitlerde ancak özel günler vesilesiyle bulunduğu gösteren örnekler mevcuttur.

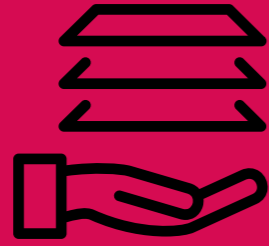
Örnek olarak sömestir tatillerinde çocukların topluca sinemaya/tiyatroya götürüleceği etkinlikler düzenlenebilir ve bu etkinliklerde çocuklara refakat edecek STK'larla iletişime geçilebilir. Ayrıca belediyeler anlaşmalı ve indirimli bilet satın alma imkânı sağlayabilir, gezici kütüphane, tiyatro ve sinema etkinlikleri için gerekli organizasyonları gerçekleştirebilir. Sene içerisinde mahallelerdeki eğitim kurumlarında öğrenciler için okul dışı geziler düzenlemek veya sinema/tiyatro gibi etkinlikleri gerçekleştirmek amacıyla teknik ve finansal destek sağlanabilir.

İş Hayatına Katılımı Destekleyecek Faaliyetler

Romanların yoğun yaşadığı mahallelerdeki hanelerin, iş hayatına katılımı destekleyecek programlara ulaşımında ciddi destek sunulmalıdır. İş başvuru aşamalarından, meslek edindirme kurslarından haberdar olma ve bu kurslara başvurma biçimlerine kadar bilgilendirilmeye ihtiyaçları vardır. Bu mahallelerdeki herhangi bir eğitim kurumuna devam etme ve bitirme oranları oldukça düşük olduğu için, iş gücü piyasasına çıktıklarında kayıt dışı – güvencesiz çalışmaya, düşük ücretlere veya işportacılık gibi enformel sektörlerde faaliyet göstermeye mecbur kalmaktadırlar. Ekonomik olarak tatmin edici ve uzun süre kalıcı olabilecek işlere ulaşamadıkları için ortalama hane gelirleri hem düşük hem de düzensiz olmaktadır.

Belediye hem İSMEK – Bölgesel İstihdam Ofisleri vasıtası ile mahalle sakinlerinin yeteneklerini geliştirebilir veya onları işe yerleştirebilir hem de İŞKUR'un süreçlerine veya Halk Eğitim'in programlarına ilişkin afiş/video benzeri uygulamalar ile mahallelerde bilgilendirme çalışmaları gerçekleştirebilir.

SONUÇ



Çalıştay sonucunda, hem İBB yetkilileri hem Roman STK'ları hem de genel olarak Romanların üzerinde en çok uzlaştığı konu, eğitime öncelik verilmesidir. Kent yoksullarının en dezavantajlı kesimlerinden birini oluşturan Romanlar, çoğunlukla enformel sektörlerde, güvencesiz ve düzensiz işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. İçinde buldukları zorlu sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle aile bütçelerine katkı sunmak durumunda kalan ya da kreş eksikliği gibi nedenlerle kardeşlerine bakmakla yükümlü olan Roman çocuklar ve gençler ise örgün eğitimden kopmaktadır. Derin yoksulluk koşulları ile yakından ilişkili bir biçimde okul öncesi eğitime ulaşamayan, evlerinde ders çalışmaya uygun fiziki koşullar bulunmayan, imar problemleri nedeniyle öğrenim gördükleri kurumlar uzak muhitlerde yer alan ve servis ücretini karşılayacak gücü bulunmayan Romanlar, gündelik hayatın kılcal damarlarına sızan ayrımcı pratiklerle de karşı karşıya kalmaktadırlar. Tüm bu gerekçelerle, okuma yazma oranının ve eğitim seviyesinin düşük olması, Çalıştay boyunca tüm tarafların en yoğun vurgu yaptığı başlığın eğitim olmasına yol açmıştır.

Tüm taraflar, hem örgün hem uzaktan hem de mesleki eğitim imkânlarının geliştirilmesi ile Romanların daha iyi işlere ve sonucunda da daha iyi sosyo-ekonomik imkânlara ulaşabileceklerini düşünmektedir. Bu nedenle okul öncesi eğitimden başlayarak Roman mahallelerinde açılacak sosyo-kültürel merkezlerde, mahalle evlerinde ya da kullanılmaya uygun mekânlarda kreş hizmeti verilmesi kritik bir önemdedir çünkü kreş hizmeti hem Roman kadınların istihdamını artırmak hem de çocukların ve gençlerin eğitime erişim hakkı önündeki engelleri kaldırmak açısından işlevseldir. Roman mahallelerindeki bu gibi merkezlerde sosyo-ekonomik koşullar sebebiyle dersane, etüd vb. ek ders desteğine ulaşamayan öğrenciler için eğitim kursları ve yetişkinler için ise okuma-yazma programları elzemdir. Yetişkinler için mesleki eğitim imkânları hem kadınlar hem de erkekler için sağlanmalıdır. Yeni meslekler edinmeleri için veya mevcut mesleklerini, örneğin çiçekçiliği, daha iyi yapmalarını sağlayacak teknik beceri ve yeterliliklerini artıracak eğitimler sunulmalıdır. Bu noktada yerel yönetimler ile sivil toplum örgütlerinin işbirliği de temel hizmetlere erişimde büyük zorluklar yaşayan Roman mahallelerinde büyük oranda fark yaratabilecektir. Eğitim kurumlarının fiziki uzaklığı nedeniyle yerel yönetimlerin servis hizmeti sunması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca burs çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiği ve özellikle lise dönemindeki çocukların desteğe ihtiyaç duyduğu açıkça görülmektedir. Eğer lise dönemi sağlıklı şekilde geçebilirse, üniversite ve sonrası eğitim süreçlerine devamlılığın arttığı ifade edilmiştir.

Dezavantajlı gruplardan gelen hükümlü ve tutuklulara, iş becerileri kazandırma ve eğitim fırsatları yaratma sorumluluğu yanında, bu eğitim fırsatlarının tahliyelerinin ardından iş bulma olanaklarını yükseltecek nitelikte olması gerekmektedir. Hükümlü ve tutukluların yakınları ve akrabalarının cezaevi koşullarında birbirleriyle iletişimini sağlamak adına şehir içi ve dışı cezaevi ziyaretleri için ulaşım imkânı sağlamak, tahliye öncesi yakınları ile irtibata geçerek iş bulma kolaylığı ve destek hizmetleri sunmak da belediyelerin gözardı etmemesi gereken başlıklardandır.

Çalıştay ve saha ziyaretleri boyunca en sık vurgulanan noktalardan

biri de temel iş arama eğitimlerinin her yaşta yetişkine verilmesidir. Günümüzde yoksulluk çalışmalarında sıklıkla ortaya çıkan 'Dijital Mesafe' sorunu, yani işlere başvurabilmek için gereken internet sitelerine ve en temel dijital cihazlara ulaşımın ve bunların kullanımının yetersizliği, Romanlar için çok önemli bir sorundur. Tüm iş başvuru süreçleri özellikle dezavantajlı grupların tamamı için, hem fiziksel başvuru hem de bilgisayar üzerinden yapılan dijital başvuru imkânlarını birden barındırmalıdır.

Bunun dışında STK'lar, belediye bünyesinde bir Roman çalışan kotası olmasını ciddi şekilde talep etmektedir. Belediye bütçe ve iş planları çerçevesinde en azından dönemsel kısa süreli projelerde, belirli süreli iş sözleşmeleri ile istihdam ettiği çalışan kadrolarında Romanlara ve diğer dezavantajlı gruplara öncelik verebilir. Ancak bu çalışmalar sırasında önceden ciddi bir iletişim çalışması yaparak herkesin kolaylıkla başvurabileceği bir mekanizma geliştirmelidir.

Ayrıca Romanların hâlihazırda yürüttüğü enformel sektör işlerinde ihtiyaç duydukları yasal çerçevenin oluşturulması gerekmektedir. Özellikle ileri yaşta olan ve artık alternatif meslek kollarına geçiş yapamayacak kişiler için bu düzenlemelere duyulan ihtiyaç önem taşımaktadır. Bu düzenlemeler çerçevesinde, sokaklarda gerekli tezgâh alanı sınırlandırmaları gerçekleştirilmeli, özellikle Roman pazarlarının çalışma günü ve saatleri artırılarak, fiziki koşulları iyileştirilmeli ve Romanların hava koşullarından, trafik tehlikelerinden korunacakları güvenli çalışma ortamları sağlanmalıdır. Bu düzenlemeler zabıta birimleri ile Romanlar arasındaki ihtilafı durumları önlemek adına da işlevsel olacaktır. Ayrımcı pratiklerin önüne geçmek için gerçekleştirilecek zabıta farkındalık eğitimleri de bilinçlendirme çalışmaları için önemli bir başlangıç noktası oluşturabilecektir.

Romanların uzun yıllara dayanan tapu sorunları çözümlenmelidir. Sorunun çözümünde kentsel dönüşüm ile ilgili son derece olumsuz ve yaşadıkları hayatı alt üst eden örnekler söz konusudur. Bu nedenle yerinde dönüşüm imkânlarını içerecek şekilde bir planlamaya gidilmelidir.

Yasal düzenlemelerin kısa zamanda yapılamadığı yerlerde, evlerdeki sorunların çözülmesine ihtiyaç vardır. Özellikle su baskınları ve elektrik kontağı kaynaklı yangınlar Romanların yoğun yaşadığı mahallelerde sıklıkla yaşanmaktadır. Bunun dışında pek çok hanenin hijyen koşullarının da eksik olduğu görülmektedir. Yalıtımın son derece yetersiz olduğu kapı, pencere ve çatılar için yaz aylarında asgari yeterliliği sağlayacak onarım çalışmaları yapılmalıdır. Mahalle ve çadır/baraka yerleşimlerinde aydınlatma, kanalizasyon altyapısının iyileştirilmesi, yol yapım ve bakım ya da ilaçlama ve temizlik gibi hizmetlerin Roman mahallelerine eşit bir biçimde ulaştırılması ve ilgili birimlerin etkin çalışmasının sağlanması gerekmektedir. Ev içi elektrik ve kanalizasyon gibi sorunlarda ilçe belediyeleri ve ilgili kamu kurumları ile eşgüdümlü çalışmanın sağlanması büyük önem taşımaktadır.

5-6 Mayıs Hıdrellez ve 8 Nisan Dünya Romanlar günü gibi önemli tarihlerin, Romanların kültürel kimliğinin tanınması bakımından

büyük önemi bulunduğundan, eşit yurttaşlık temelinde bir sosyal bütünleşme için İBB'nin bu tarihleri içerecek biçimde kendi takvimini de yapılandırması gereklidir. Toplu nikâh, cenaze ve taziye yemeği, sünnet ya da düğün salonu tahsisi gibi önemli hizmetlerin düzenli bir şekilde Romanlara sunulması, toplumsal bir aradallığın tesisi bakımından da ön açıcı olacaktır. Sağlıklı bir kültürel ve sanatsal çevrenin de bir hak olduğundan hareketle hâlihazırda varolan tesislerden yararlanabilmeleri için fırsat eşitliğini kolaylaştırıcı önlemler alınmalıdır. Aynı zamanda Roman mahallelerinde sosyal-kültür merkezleri ile mahalle evlerinin açılması yoluyla başta çocuklar ve gençler olmak üzere eğitim desteği, mesleki kurslar verilebilir, psikolojik rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunulabilir.

İstanbul kent ölçeğinde Roman toplumunun barınma, ulaşım, istihdam, eğitim, sosyal yardımlar gibi temel başlıklardaki sorunlarına yerel yönetimlerin sınırlarının farkındalığıyla çözüm üretmek amacı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin bir Roman Çalıştayı fikrini gündeme almasına neden olmuştur. Çalıştayı bünyesinde Romanların, hak temelli sivil toplum mücadelesi yürütmekte olan sivil toplum bileşenlerinin, alanda çalışmakta olan akademisyenlerin ve uzmanların, Roman kanaat önderlerinin, dernek ve federasyon başkanlarının, karar alıcı ve uygulayıcı konumundaki kamu görevlilerinin bir karşılaşma ve tartışma zemini elde etmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda çalıştay yapılandırılırken tartışılması önerilecek meseleleri masa başında değil, sahanın kendi bilgisiyle ve işaret ettikleri ile kavrayabilmek, öncelikler ile ihtiyaçları haritalayabilmek adına 8 ilçede 12 mahalleyi kapsayan saha ziyaretleri ve arama toplantıları gerçekleştirilmiştir.

Sahanın bilgisiyle ve Roman Çalıştayı'nda tartışmaya açılan tüm başlıklarla İstanbul Büyükşehir Belediyesi bugün; önerileri ve geleceğe dönük somut hedefleri içeren bir bütüncül politika geliştirme hedefindedir. İhtiyaçları sahada haritalamak, katılımcı bir yöntemle bu başlıkları tartışmaya açmak, yerel yönetimlerin sınırları dahilinde sorumluluk almak ve çözüm yolları geliştirmek amacındadır. Roman Çalıştayı'nı bu bağlamda bir başlangıç noktası olarak görmek mümkündür. Romanların kamusal hizmetlere eşit erişim hakkının önünde devasa bir duvar olarak dikilen ayrımcılık ve ön yargılar, ortadan kaldırılmayı beklemektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, farklılıkları gözetken eşit yurttaşlık zemininde bu sorumluluğu almaya hazırdır.



► Fotoğraf
Nejla Osseiran

KAYNAKÇA



Ahmed, Sara. Duyguların Kültürel Politikası. Çev. Sultan Komut. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2017.

Ay Lav Yu. Türkiye: Oyun Bozan Productions, 2010. DVD, 91 dk.

Akkan, Başak Ekim, Mehmet Baki Deniz ve Mehmet Ertan. Sosyal Dışlanmanın Roman Hâlleri. İstanbul: EDROM, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu ve Anadolu Kültür, 2011. Erişim 28.11.2019. https://spf.boun.edu.tr/sites/spf.boun.edu.tr/files/1439798483_roman_kitap_tr.pdf

Balta, Evren. Tedirginlik Çağı: Şiddet, Aidiyet ve Siyaset Üzerine. İstanbul: İletişim Yayınları, 2019.

Bedük, Mehmet Nusret. "Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Eski Hükümlü İşçi Çalıştırılması". Kamu-İş 11, no 2 (2010): 47-87. Erişim 27.11.2019. <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/1123.pdf>

Bianet. "İzmir Romanlar Derneği Sorun Başlıkları Raporu". Erişim 27.11.2019. https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/000/828/original/%C4%B0zmir_Romanlar_Derne%C4%9Fi_Roman_Raporu%281%29.pdf?1365000366

Açık Alan Derneği. "Projelerimiz". Erişim 28.11.2019. <http://www.acikalanderneji.org/#>

Çimenev. "Çimenev'den Sonra". Erişim 28.11.2019. <http://cimenev.net/>

Çimenev. "Çünkü Çimenev...". Erişim 28.11.2019. <http://cimenev.net/>

El Ele Eğitim ve Kültür Derneği. "Hayat Dolu Buluşmalar". Erişim 27.11.2019. <https://www.eleleegitim.org/hayat-dolu-bulusmalar/>

El Ele Eğitim ve Kültür Derneği. "Mültecilere Yönelik Programlar". Erişim 27.11.2019. <https://www.eleleegitim.org/multecilere-yonelik-programlar/>

El Ele Eğitim ve Kültür Derneği. "Okuma Yazma Programı". Erişim 27.11.2019. <https://www.eleleegitim.org/okuma-yazma-programi/>

El Ele Eğitim ve Kültür Derneği. "Öğrencilere Yönelik Programlar". Erişim 27.11.2019. <https://www.eleleegitim.org/ogrencilere-yonelik/>

El Ele Eğitim ve Kültür Derneği. "Yaratıcı Teknolojiler Atölyeleri". Erişim 27.11.2019. <https://www.eleleegitim.org/yaratici-teknolojiler-atolyeleri/>

Estimates and Official Numbers of Roma in Europe. Erişim 27.11.2019. <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:7iSbkSZgtu4J:https://rm.coe.int/1680088ea9+&cd=4&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&client=firefox-b-d>

European Commission. "Roma Integration in the EU". Erişim 27.11.2019. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-and-eu/roma-integration-eu_en

Gökçen, Sinan ve Sezin Öney. "Türkiye'de Romanlar ve Milliyetçilik", içinde Biz Buradayız!: Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi, Yayına hazırlayanlar Ebru Uzpeder, Savelina Danova/Roussinova, Sevgi Özçelik ve Sinan Gökçen, 129-135. İstanbul: Edirne Roman Derneği, European Roma Rights Centre ve Helsinki Yurttaşlar Derneği, 2008. Erişim 27.11.2019. http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/biz-buraday%C4%B1z!-t%C3%BCrkiye%E2%80%99de-romanlar-ayr%C4%B1mc%C4%B1-uygulamalar-ve-hak-m%C3%BCcadelesi.pdf

Mahallem SEGE. Erişim 27.11.2019. <http://www.mahallemistanbul.com/MahallemSEGE/>

Marsh, Adrian. "Etnisite ve Kimlik: Çingenerin Kökeni", içinde Biz Buradayız!: Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi, Yayına hazırlayanlar Ebru Uzpeder, Savelina Danova/Roussinova, Sevgi Özçelik ve Sinan Gökçen, 19-27. İstanbul: Edirne Roman Derneği, European Roma Rights Centre ve Helsinki Yurttaşlar Derneği, 2008. Erişim 27.11.2019. http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/biz-buraday%C4%B1z!-t%C3%BCrkiye%E2%80%99de-romanlar-ayr%C4%B1mc%C4%B1-uygulamalar-ve-hak-m%C3%BCcadelesi.pdf

"Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi 2016-2021". T.C. Resmî Gazete. 29699 (30 Nisan 2016), 30-48. Erişim 27.11.2019, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160430.pdf>
UNODC. Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı. Çev. Ömer B. Albayrak. İstanbul: Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği, 2013.

Wacquant, Loic. Kent Paryaları: İleri Marjinalliğin Karşılaştırmalı Sosyolojisi. Çev. Mehmet Doğan. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2011.

